

Interreg

Sofinancira
EVROPSKA UNIJA
Sufinancira
EUROPSKA UNIJA

Slovenija – Hrvatska

Interreg

Sofinancira
EVROPSKA UNIJA
Sufinancira
EUROPSKA UNIJA

Slovenija – Hrvatska

I-PRODER

Interreg program Slovenija-Hrvatska 2021. – 2027.

Interreg program Slovenija – Hrvaška 2021 – 2027

SIHR00173 – I-PRODER

**KOMPARATIVNA ANALIZA REGIONALNIH,
NACIONALNIH I EU POLITIKA U BORBI PROTIV
ENERGETSKOG SIROMAŠTVA**

**PRIMERJALNA ANALIZA REGIONALNIH,
NACIONALNIH IN EU POLITIK V BOJU Z
ENERGETSKO REVŠČINO**

Isporučevina D.2.1.1

Dosežek D.2.1.1

Datum: 21.3.2025.

Odgovorni partner: / *Odgovorni partner: Regionalna energetska agencija Sjever, Hrvatska*

Autor(i): / *Avtor(ji):*

MENEA – Anita Novak, Danijela Vrtarić

REAS – Denis Premec, Ilija Stipić

LEASP – Milan Klemenc, Brigita Godec Bezjak

LEAP – Nina Kovač

Verzija: / *Različica: 3*

Razina diseminacije: / *Raven diseminacije: Javno*

Tip: / *Vrsta: Dokument*

Izjava o sufinanciranju / *Izjava o sofinanciranju*

Izrada dokumenta podržana je projektom I-PRODER, kojeg sufinancira Europska unija u okviru INTERREG programa Slovenija – Hrvatska 2021. – 2027. /

Nastanek dokumenta je podprl projekt I-PRODER, ki ga sofinancira Evropska unija v okviru programa INTERREG Slovenija – Hrvaška 2021 – 2027.

Izjava o odricanju odgovornosti / *Izjava o zavrnitvi odgovornosti*

Sadržaj ovog dokumenta odražava isključivo mišljenje autora i ni na koji način ne odražava mišljenje Upravljačkih tijela programa i Europske unije. /

Vsebina tega dokumenta odraža izključno mnenje avtorja in nikakor ne odraža mnenja organov upravljanja programa in Evropske unije.

SADRŽAJ / VSEBINA

1. Uvod	1
2. Pojam energetske siromaštva	2
3. Politike Europske unije u borbi protiv energetske siromaštva	5
3.1. Direktiva o tržištu električne energije	6
3.2. Direktiva o tržištu prirodnog plina	7
3.3. Čista energija za sve Europljane	7
3.4. Direktiva o energetske učinkovitosti	8
3.5. Direktiva o energetske svojstvima zgrada	9
3.6. Direktiva o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora	9
3.7. Uredba o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku	10
4. Nacionalne politike u borbi protiv energetske siromaštva u Republici Sloveniji	12
4.1. Energetski zakon	12
4.2. Nacionalni energetski i klimatski plan	13
4.3. Dugoročna strategija energetske obnove zgrada do 2050. godine	14
4.4. Rezolucija o Dugoročnoj klimatskoj strategiji Slovenije do 2050. godine	15
4.5. Zakon o opskrbi električnom energijom	16
4.6. Uredba o kriterijima za određivanje i procjenu broja energetske siromašnih kućanstava	16
4.7. Akcijski plan za smanjenje energetske siromaštva	17
5. Nacionalne politike u borbi protiv energetske siromaštva u Republici Hrvatskoj	19
5.1. Zakon o energiji	19
5.2. Zakon o tržištu električne energije	20
5.3. Zakon o energetske učinkovitosti	21
5.4. Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji	22
5.5. Strategija energetske razvoja Republike Hrvatske do 2030.	23
5.6. Integrirani nacionalni energetski i klimatski plan za Republiku Hrvatsku	23
5.7. Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine	24
5.8. Nacionalni plan oporavka i otpornosti	25
5.9. Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti	25
5.9.1. Program energetske obnove višestambenih zgrada do 2030. godine	26
5.9.2. Program suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje 2021. – 2025. godine	26
5.9.3. Program energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra za razdoblje do 2030. godine	27

5.9.4.	Program energetske obnove obiteljskih kuća	28
5.10.	Zakonodavni okvir socijalne skrbi povezan s energetikom i suzbijanjem energetske siromaštva	29
6.	Regionalne i lokalne politike u borbi protiv energetske siromaštva	31
6.1.	Politike na području regije Pomurje	31
6.1.1.	Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021–2027	31
6.1.2.	Lokalni energetske koncept	32
6.1.3.	Akcijski plan energetske (i klimatske) održivog razvitka	33
6.2.	Politike na području regije Podravje	34
6.2.1.	Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027	34
6.2.2.	Lokalni energetske koncept	35
6.2.3.	Akcijski plan energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP)	36
6.3.	Politike na području Međimurske županije	36
6.3.1.	Socijalni plan Međimurske županije	36
6.3.2.	Akcijski plan energetske učinkovitosti	37
6.3.3.	Plan razvoja Međimurske županije	37
6.3.4.	Akcijski planovi energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP)	38
6.4.	Politike na području Varaždinske županije	40
6.4.1.	Socijalni plan Varaždinske županije	40
6.4.2.	Plan razvoja Varaždinske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine	41
6.4.3.	Akcijski planovi energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP)	41
7.	Usporedba politika u prekograničnom području	45
7.1.	Pregled politika na nacionalnoj razini	45
7.2.	Pregled politika na regionalnoj i lokalnoj razini	45
7.3.	Mogućnosti prijenosa politika u prekograničnom području	46
7.3.1.	Mogućnosti prijenosa politika na nacionalnoj razini	46
7.3.2.	Mogućnosti prijenosa politika na regionalnoj i lokalnoj razini	47
8.	Zaključak	49
1.	Uvod	50
2.	Koncept energetske revščine	51
3.	Politike Evropske unije v boju proti energetske revščini	54
3.1.	Direktiva o trgu električne energije	55
3.2.	Direktiva o trgu zemeljskega plina	56
3.3.	Čista energija za vse Evropljane	56
3.4.	Direktiva o energetske učinkovitosti	57

3.5.	Direktiva o energetske učinkovitosti stavb	58
3.6.	Direktiva o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov	58
3.7.	Uredba o ustanovitvi Socialnega sklada za podnebje	59
4.	Nacionalne politike v boju z energetske revščino v Republiki Sloveniji	61
4.1.	Energetski zakon	61
4.2.	Nacionalni energetske in podnebni načrt	62
4.3.	Dolgoročna strategija energetske prenove stavb do leta 2050	63
4.4.	Resolucija o dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050	64
4.5.	Zakon o oskrbi z električno energijo	65
4.6.	Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev	65
4.7.	Akcijski načrt za zmanjšanje energetske revščine	66
5.	Nacionalne politike v boju proti energetske revščini v Republiki Hrvaški	68
5.1.	Energetski zakon	68
5.2.	Zakon o trgu električne energije	69
5.3.	Zakon o energetske učinkovitosti	70
5.4.	Zakon o obnovljivih virih energije in SPTE z visoko učinkovitostjo	71
5.5.	Strategija energetskega razvoja Republike Hrvaške do 2030	72
5.6.	Celostni nacionalni energetske in podnebni načrt za Republiko Hrvaško	72
5.7.	Dolgoročna strategija obnove nacionalnega stavbnega fonda do leta 2050	73
5.8.	Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost	74
5.9.	Nacionalni akcijski načrt za energetske učinkovitost	74
5.9.1.	Program energetske obnove večstanovanjskih stavb do leta 2030	75
5.9.2.	Program boja proti energetske revščini, ki vključuje rabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na socialnovarstvenih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje 2021-2025	76
5.9.3.	Program energetske prenove stavb s statusom kulturne dediščine za obdobje do leta 2030	76
5.9.4.	Program energetske obnove družinskih hiš	77
5.10.	Zakonodajni okvir socialnega varstva povezan z energetiko in preprečevanjem energetske revščine	78
6.	Regionalne in lokalne politike v boju z energetske revščino	80
6.1.	Politike na področju regije Pomurje	80
6.1.1.	Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021–2027	80
6.1.2.	Lokalni energetske koncept	81
6.1.3.	Trajnostni energetske (in podnebni) akcijski načrt	82

6.2.	Politike na področju regije Podravje	83
6.2.1.	Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027	83
6.2.2.	Lokalni energetske koncept	84
6.2.3.	Trajnostni energetske in podnebni načrt (SECAP)	85
6.3.	Politike na območju Medžimurske županije	85
6.3.1.	Socialni plan Medžimurske županije	85
6.3.2.	Akcijski načrt energetske učinkovitosti	86
6.3.3.	Razvojni načrt Medžimurske županije	86
6.3.4.	Trajnostno energetske in podnebni akcijski načrti (SECAP)	87
6.4.	Politike na območju Varaždinske županije	89
6.4.1.	Socialni načrt Varaždinske županije	89
6.4.2.	Razvojni načrt Varaždinske županije za obdobje 2021 do 2027	90
6.4.3.	Akcijski načrt za trajnostno energijo in podnebne spremembe (SECAP)	90
7.	Primerjava politik v čezmejnem prostoru	94
7.1.	Pregled politik na nacionalni ravni	94
7.2.	Pregled politik na regionalni in lokalni ravni	94
7.3.	Priložnosti prenosa politik v čezmejnem območju	95
7.3.1.	Priložnosti prenosa politik na nacionalno raven	95
7.3.2.	Možnosti prenosa politike na regionalni in lokalni ravni	96
8.	Zaključek	98

SAŽETAK

Dokument komparativna analiza regionalnih, nacionalnih i EU politika u borbi protiv energetske siromaštva na analitički način prikazuje pregled politika te ukazuje na sličnosti i razlike između pojedinih politika u četiri regije u prekograničnom području Slovenija – Hrvatska.

Nacionalne politike u Republici Sloveniji su Energetski zakon (EZ-2), Nacionalni energetski i klimatski plan (NEKP), Dugoročna strategija energetske obnove zgrada do 2050. godine, Rezolucija o dugoročnoj klimatskoj strategiji Slovenije do 2050. godine, Zakon o opskrbi električnom energijom, Uredba o kriterijima za utvrđivanje i procjenu broja energetske siromašnih kućanstava i Akcijski plan za smanjenje energetske siromaštva.

Nacionalne politike u Republici Hrvatskoj su Zakon o energiji, Zakon o tržištu električne energije, Zakon o energetske učinkovitosti, Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji, Strategija energetske razvoja republike Hrvatske do 2030. godine, Integrirani nacionalni energetski i klimatski plan za Republiku Hrvatsku (NECP), Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine, Nacionalni plan oporavka i otpornosti i Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti.

Prema rezultatima provedenog istraživanja, zaključeno je da nacionalnim politikama Republike Hrvatske nedostaje uredba ili zakon po uzoru na slovensku Uredbu o kriterijima za procjenu broja energetske siromašnih kućanstava, na temelju koje bi se mogle pripremiti mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti u svrhu smanjenja energetske siromaštva, kao i Akcijski plan prema primjeru slovenskog Akcijskog plana za smanjenje energetske siromaštva.

Politike na području regije Pomurje su Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021-2027, Lokalni energetski koncept (LEK) i Akcijski plan za održivu energiju i klimu (SECAP).

Politike na području regije Podravje su Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027, Lokalni energetski koncept (LEK) i Akcijski plan za održivu energiju i klimu (SECAP).

Politike na području Međimurske županije su Socijalni plan Međimurske županije, Akcijski plan energetske učinkovitosti, Plan razvoja Međimurske županije i Akcijski planovi energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP).

Politike na području Varaždinske županije su Socijalni plan Varaždinske županije, Akcijski plan energetske učinkovitosti, Plan razvoja Varaždinske županije i Akcijski planovi energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP).

Provedenom analizom politika na regionalnoj i lokalnoj razini zaključili smo da Hrvatske regije, osim Akcijskih planova energetske i klimatske održivog razvitka (SECAP), trenutno nemaju strateške ili planske dokumente kojima je jedan od prioriteta energetske siromaštvo. Hrvatskim regijama nedostaju planski i strateški dokumenti koji uključuju mjere i programe koji se bave energetske siromaštvom, po uzoru na slovenske regije koje se u svojim regionalnim razvojnim programima bave i izazovima energetske siromaštva.

POVZETEK

Dokument Primerjalna analiza regionalnih, nacionalnih in EU politik v boju proti energetske revščini predstavlja analitični pregled politik ter opozarja na podobnosti in razlike med posameznimi politikami v štirih regijah na čezmejnem območju Slovenija-Hrvaška.

Nacionalne politike v Republiki Sloveniji so Energetski zakon (EZ-2), Nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN), Dolgoročna strategija energetske prenove stavb do leta 2050, Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050, Zakon o oskrbi z električno energijo, Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev ter Akcijski načrt za zmanjševanje Energetske revščine.

Nacionalne politike v Republiki Hrvaški so Zakon o energiji, Zakon o trgu z električno energijo, Zakon o energetske učinkovitosti, Zakon o obnovljivih virih energije in visoko učinkoviti soproizvodnji, Strategija energetskega razvoja Republike Hrvaške do leta 2030, Integrirani nacionalni energetski in podnebni načrt za Republiko Hrvaško (NEPN), Dolgoročna strategija prenove nacionalnega fonda stavb do leta 2050, Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost ter Nacionalni akcijski načrt energetske učinkovitosti.

Rezultati raziskave so pokazali, da v nacionalni politiki Republike Hrvaške manjka predpis oz. zakon po vzoru slovenske Uredbe o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev, na podlagi katerega bi se lahko pripravili ukrepi za izboljšanje energetske učinkovitosti, zmanjševanja energetske revščine, ter Akcijski načrt po vzoru slovenskega Akcijskega načrta za zmanjševanje energetske revščine.

Politike v Pomurski regiji so Regionalni razvojni program Pomurja 2021-2027, Lokalni energetski koncept (LEK) in Trajnostni energetsko podnebni načrt (SECAP).

Politike v Podravju so Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027, Lokalni energetski koncept (LEK) in Trajnostni energetsko podnebni načrt (SECAP).

Politike na območju Medžimurske županije so Socialni načrt Medžimurske županije, Akcijski načrt za energetske učinkovitost, Razvojni načrt Medžimurske županije ter Trajnostni energetsko podnebni načrt (SECAP).

Politike na območju Varaždinske županije so Socialni načrt Varaždinske županije, Akcijski načrt energetske učinkovitosti, Razvojni načrt Varaždinske županije ter Trajnostni energetsko podnebni načrt (SECAP).

Z analizo politik na regionalni in lokalni ravni smo ugotovili, da hrvaške regije, razen Akcijskih načrtov za energetske in podnebno trajnostni razvoj (SECAP), trenutno nimajo strateških ali planskih dokumentov v katerih bi bila energetska revščina prednostna naloga. Hrvaškim regijam primanjkuje planskih in strateških dokumentov, ki bi vključevali ukrepe in programe za reševanje energetske revščine, po vzoru slovenskih regij, ki se v svojih regionalnih razvojnih programih ukvarjajo tudi z izzivi energetske revščine.

1. Uvod

Cilj ovog dokumenta je na analitički način prikazati pregled regionalnih i nacionalnih politika u prekograničnom području Slovenija – Hrvatska te EU politika za suzbijanje energetske siromaštva i ukazati na sličnosti i razlike između pojedinih politika. Svrha dokumenta je pripremiti dobra polazišta za planiranu izradu Akcijskog plana sprječavanja i suzbijanja energetske siromaštva s preporukama za donositelje odluka.

Analiza politika koje se bave energetske siromaštvom na prekograničnom području zahtijeva temeljito sagledavanje složenih interakcija između energetske sektora, socijalne skrbi i drugih područja. Energetske siromaštvo predstavlja društveni problem koji zahtijeva multidisciplinarni pristup kako bi se isti u potpunosti razumio i riješio. U prekograničnom području Slovenija – Hrvatska, kao i u mnogim zemljama u procesu energetske tranzicije, problem energetske siromaštva stvara ozbiljne izazove za kućanstva s nižim primanjima.

Energetski siromašni pojedinci često žive u energetske neučinkovitim domovima, što dovodi do gubitaka energije i povećane potrošnje, posebno zbog korištenja jeftinijih, ali često manje sigurnih izvora energije poput drva za ogrjev. Osim što negativno utječe na zdravlje stanovnika zbog loših uvjeta grijanja, takav način života također ima i ozbiljne ekološke implikacije.

Troškovi energije često predstavljaju velik dio kućnog proračuna, što dovodi do kompromisa između troškova energenata i osnovnih životnih potreba kao što su hrana i zdravstvena skrb. Ovakva situacija značajno utječe na kvalitetu života. Nestabilnost u opskrbi energijom također može biti faktor koji pogoršava energetske siromaštvo. Ako dođe do poteškoća u opskrbi ili naglog rasta cijena energenata zbog iznenadnih međunarodnih situacija (kao što je rat u Ukrajini), kućanstva s nižim prihodima mogu se naći u teškoj financijskoj situaciji. Nedostupnost ili nedostatna količina energije može direktno utjecati na kvalitetu života pogođenih pojedinaca.

Energetske siromaštvo predstavlja ozbiljan izazov koji može biti dodatno pogoršan tijekom gospodarskih ili energetske kriza. Gospodarske krize često rezultiraju smanjenjem prihoda kućanstava i povećanjem nezaposlenosti. To može dovesti do povećane ranjivosti energetske siromašnih kućanstava jer će manje prihoda biti dostupno za plaćanje visokih računa za energiju.

Analiza politika odnosno prije svega zakonodavstva u području energetike i socijalne skrbi ključna je za identifikaciju postojećih mjera u borbi protiv energetske siromaštva. Ova analiza također treba osvijestiti potrebu za integriranim pristupom u definiranju problema i kreiranju javnih politika koje bi efikasno adresirale ovu složenu problematiku.

U tom kontekstu ovom analizom istražujemo trenutne politike i zakonodavstvo u prekograničnom području s fokusom na energetske siromaštvo te pokušavamo prikazati smjerove budućeg razvoja javnih politika koje će omogućiti suzbijanje ovog problema i unapređenje kvalitete života energetske siromašnih kućanstava.

2. Pojam energetskega siromaštva

Jedan od osnovnih problema s kojima se suočavaju stručnjaci koji se bave problemom energetskega siromaštva je da ne postoje jedinstvene definicije energetskega siromaštva na razini Europske unije, a većina država članica još nije usvojila jasnu definiciju pojma energetskega siromaštva na nacionalnoj razini.

Energetsko siromaštvo nije samo pitanje nedostatka pristupa energiji već kompleksan problem koji proizlazi iz socijalnih i ekonomskih faktora. Energetsko siromaštvo je situacija u kojoj kućanstva ne mogu zadovoljiti osnovne potrebe za energijom zbog niskih primanja ili visokih troškova energije u odnosu na dostupne prihode. Ovo je problem koji pogađa najranjivije skupine u društvu te stvara ozbiljne socijalne nejednakosti. Loši uvjeti stanovanja, zdravstveni problemi te smanjenje kvalitete života pogođenih pojedinaca i obitelji mogu ujedno biti i uzroci energetskega siromaštva, ali i posljedice života u energetskega siromaštvu.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku o pokazateljima siromaštva i socijalne isključenosti u 2023. godini¹, stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj je iznosila 19,3 %, a 20,7 % osoba živi u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ili su u teškoj deprivaciji. Iz navedene statistike vidljivo je da su ranjivije osobe starije životne dobi i žene koje većinom žive u samačkim kućanstvima, odnosno nezaposleni te osobe koje žive u jednoroditeljskim obiteljima.

Prema podacima Statističkog ureda Republike Slovenije, stopa rizika od siromaštva u Sloveniji u 2023. godini bila je jednaka kao i 2022. godine. Energetski siromašnih kućanstava bilo je približno 7 %. Neke skupine stanovništva su energetski siromašnije, a to su prvenstveno jednočlana kućanstva, starije osobe (od 65 godina nadalje) te jednoroditeljske obitelji.

U usporedbi s 2022. godinom, u 2023. godini došlo je do promjene postotaka u zastupljenosti pojedinih uzroka energetskega siromaštva. Prema statističkim podacima smanjio se udio kućanstava koja su kasnila s plaćanjem stambenih troškova. S druge strane, povećali su se udjeli kućanstava koja su ispod praga energetskega siromaštva, kućanstava koja nisu financijski sposobna osigurati primjereno grijanje te kućanstava koja su živjela u neadekvatnim stambenim uvjetima.

U Hrvatskoj je 7. ožujka 2025. godine Vlada Republike Hrvatske objavila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energetskeju učinkovitosti². Novim izmjenama Zakona definiran je pojam energetskega siromaštva koji do tada Republika Hrvatska nije definirala. Prema Zakonu energetsko siromaštvo znači da kućanstvo nema pristup osnovnim energetskeim uslugama, pri čemu se takvim uslugama osiguravaju osnovne razine i pristojan životni i zdravstveni standard, uključujući odgovarajuće grijanje, toplu vodu, hlađenje, rasvjetu i energiju za napajanje kućanskih uređaja, u relevantnom nacionalnom kontekstu, postojećim nacionalnim socijalnim politikama i ostalim relevantnim nacionalnim politikama, što je uzrokovano kombinacijom čimbenika, uključujući barem cjenovnu nepristupačnost, nedovoljan raspoloživ dohodak, visoke izdatke za energiju, loša energetska svojstva zgrada i lošu energetskeju učinkovitost domova.

Definiranje energetskega siromaštva izazovno je zbog problema u mjerenju koji uključuje privatnost kućanstava, sezonske i geografske varijacije te kulturnu osjetljivost. Dodatni izazov leži

¹ Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2023., <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77038>

² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energetskeju učinkovitosti (NN 40/2025), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_03_40_544.html

u postavljanju odgovarajućih standarda za energetske usluge, što je djelomično rezultat kulturnih razlika. Na primjer, isto kućanstvo može biti smatrano adekvatno zagrijanim ili osvijetljenim u jednom geografskom području, dok bi u drugim područjima s istim uvjetima možda bilo smatrano nedovoljno opskrbljenim. Iako se općenito prihvaća da je energetska siromaštvo nedostatak odgovarajućih energetske usluga, teško je tu definiciju pretvoriti u mjerljivu veličinu. Nemogućnost kvantifikacije energetske siromaštva na jedinstveni način predstavlja veliku prepreku u borbi protiv tog problema.

Svaki pristup identificira energetske siromašne građane na različite načine. Različito razumijevanje tko su energetske siromašni dovodi do različitih političkih odluka i, jasno, do različitih politika. Stoga, uz razinu energetske učinkovitosti kućanstava i količinu potrošnje energije, značajni su i društveni, ekonomski i geografski čimbenici kod energetske siromaštva. Međutim, trenutno u Hrvatskoj ne postoji nacionalni dogovor o minimalnim energetske potrebama kućanstava.

U Sloveniji je Ministarstvo za okoliš, klimu i energiju na svojoj internetskoj stranici 13. 10. 2022. objavilo vijest³ o donošenju **Uredbe o kriterijima za određivanje i procjenu broja energetske siromašnih kućanstava**⁴. Uredba je donesena na temelju Zakona o opskrbi električnom energijom, koji određuje kriterije za definiranje i procjenu broja energetske siromašnih kućanstava.

Cilj uredbe je doprinijeti kvalitetnijem planiranju i provedbi energetske i socijalne politike u području energetske siromaštva te tako omogućiti pravedniji prijelaz Slovenije na niskougljično društvo i održivo gospodarstvo. Uredba je objavljena u Službenom listu Republike Slovenije (dalje u dokumentu: RS) br. 132/2022.

Kućanstva će u potencijalnoj dokumentaciji natječaja ili javnih poziva morati dokazati da su energetske siromašna uz pomoć detaljnih dokaza, kao što su:

- materijalna ugroženost s rješenjem o zajamčenoj minimalnoj naknadi, rješenjem o naknadi za troškove stanovanja i energenata ili drugim dokazom kojim se potvrđuje da je prihod kućanstva niži od praga rizika od siromaštva,
- niska energetska učinkovitost stambenih prostora s energetske certifikatom ili drugim stručnim dokumentom koji neovisno dokazuje energetske učinkovitost stambenih prostora ili izjavom energetske savjetnika da je stan energetske neučinkovit,
- neodgovarajući stambeni uvjeti s fotografijom i izjavom kućanstva,
- velik udio izdataka za energiju u odnosu na raspoloživi prihod kućanstva s dokumentima koji dokazuju financijsko mjesečno stanje kućanstva.

Prema navedenoj uredbi, energetske siromaštvo je stanje u kojem se nalazi kućanstvo čiji je prihod ispod praga rizika od siromaštva i koje ne može zadovoljiti svoje osnovne potrebe po energiji zbog neodgovarajućih životnih uvjeta, nemogućnosti zadovoljavanja tih potreba po dostupnim cijenama ili zbog niske energetske učinkovitosti stambenog prostora. Osnovne energetske potrebe uključuju troškove grijanja, pripreme sanitarne vode, hlađenja, kuhanja i

³ Energetske revščina, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-revschina/>

⁴ Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev (Uradni list RS, št. 132/22), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=URED8648>

rasvjete. Energetsko siromaštvo je također stanje u kojem se nalazi kućanstvo čiji troškovi potrošnje energije predstavljaju velik udio izdataka u odnosu na raspoložive prihode tog kućanstva.

Iako su na razini Slovenije definirani kriteriji za utvrđivanje energetskog siromaštva Uredbom o kriterijima za određivanje i procjenu broja energetski siromašnih kućanstava, u Hrvatskoj takvi kriteriji nisu definirani. Zbog toga će primjeri postojećih instrumenata i mjera koje se provode u Sloveniji, kao i iskustva slovenskih partnera, biti ključni za razvoj jedinstvenog prekograničnog pristupa u prepoznavanju i pružanju pomoći kućanstvima koja žive u energetskom siromaštvu.

Trebat će uložiti i značajan napor u razvoj međunarodnog okvira za mjerenje energetskog siromaštva te uspostavu sustava prikupljanja podataka koji bi omogućio redovito izvještavanje o ovom problemu.

3. Politike Europske unije u borbi protiv energetskega siromaštva

Europska unija je poduzela niz mjera za suzbijanje energetskega siromaštva i zaštitu ranjivih potrošača. Dok države članice slijede vlastite pristupe rješavanju ovog pitanja, Europska komisija posvetila je veću pažnju energetskega siromaštva u kontekstu politika energetske učinkovitosti, dekarbonizacije i tranzicije prema čistoj energiji u posljednjim godinama. Nedavna energetska kriza i rastući računi za energiju također su usmjerili odgovorne osobe da obnove fokus na energetskega siromaštva i donesu odluke kojima će se poboljšati život ranjivih građana.

Unatoč postojanju brojnih smjernica i inicijativa, još uvijek ne postoji sveobuhvatni operativni plan za borbu protiv energetskega siromaštva na razini Europske unije, dok po drugoj strani neke države imaju usvojene akcijske planove za suzbijanje energetskega siromaštva, kao npr. Irska⁵ i Slovenija⁶, dok je Hrvatska 2021. godine usvojila ograničeni program za suzbijanje energetskega siromaštva⁷. Ova tema zahtijeva pažljivo proučavanje političkih strategija i zakonodavnih okvira koji se primjenjuju kako bi se identificirali najučinkovitiji pristupi u rješavanju ovog izazovnog problema na različitim razinama te će za potrebe ovog projekta analiza biti provedena na tri osnovne razine (Europska unija, nacionalna razina, regionalna/lokalna razina).

Usporedbom podataka o pokazateljima siromaštva i socijalne isključenosti (AROE indeks⁸) na razini Europske unije koje je objavio Eurostat za 2023. (21,3%), 2022. (21,6%) i 2021. godine (21,7%), možemo zaključiti da stopa rizika stagnira, što upućuje na provedbu politika socijalne zaštite i socijalne inkluzije kako bi se postigla otpornost na geopolitičke utjecaje. S obzirom na to da je stopa AROPE ostala stabilna u usporedbi s 2021., procjenjuje se da je 2022. godine 95,3 milijuna građana EU-a doživjelo siromaštvo ili socijalnu isključenost, od kojih je 19,9 milijuna bilo djece mlađe od 18 godina. To implicira blagi pad (279.000) u odnosu na 2021., kada je 95,5 milijuna ljudi bilo u opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti, od kojih je 19,6 milijuna bilo djece. U skladu s trendom prethodnih godina, udio ljudi u opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti u 2022. godini bio je nešto veći za žene (22,7%) nego za muškarce (20,4%). Osobe s invaliditetom također su pod većim rizikom od siromaštva ili socijalne isključenosti (28,9%), u usporedbi s osobama bez takvih ograničenja (18,3%).

Povezivanje navedenih podataka o siromaštva i socijalnoj isključenosti u Covenant of Mayors (Sporazum gradonačelnika) može biti ključno za identifikaciju i rješavanje problema energetskega siromaštva na lokalnoj, odnosno prekograničnoj razini.

⁵ Energy Poverty Action Plan, 2022, <https://www.gov.ie/en/publication/159cb-energy-poverty-action-plan/>

⁶ Akcijski načrt za zmanjševanje energetske revščine za obdobje treh let, 2023, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-revschina/akcijski-nacrt-za-zmanjsevanje-energetske-revschine/>

⁷ Program suzbijanja energetskega siromaštva na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi, 2021, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_suzbijanja_energetskega_siromastva_do_2025.pdf

⁸

<https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Income-Consumption-Living-Conditions/Living-Conditions-Risk-Poverty/Tables/eurostat-art-risk-poverty-social-exclusion-arope-subindicator-mz-silc.html#fussnote-1-645052>

U sklopu Sporazuma gradonačelnika, potpisnici se obvezuju rješavati pitanje energetske siromaštva kako bi osigurali pravednu tranziciju prema dekarboniziranim i otpornim gradovima s pristupom održivoj energiji do 2050. Energetsko siromaštvo je ključni element njihovih napora zajedno s ublažavanjem i prilagodbom, što je integrirano u planiranje i praćenje aktivnosti potpisnika. Smjernice za izvještavanje o energetske siromaštva na platformi pružaju korake za izvještavanje, ali i osnovu za identifikaciju građana koji žive u energetske siromaštva.

3.1. Direktiva o tržištu električne energije

Direktiva o tržištu električne energije⁹ prvi put spominje koncept energetske siromaštva u Europskoj uniji na način da se uvodi pojam „ranjivog kupca“. Kroz navedenu direktivu, odnosno „Treći energetske paket“, energetsko siromaštvo je prepoznato kao sve veći problem u EU te se države članice koje su pogođene upućuje na izradu nacionalnih akcijskih planova ili drugih odgovarajućih okvira za rješavanje energetske siromaštva, s ciljem smanjenja broja ljudi koji pate od takve situacije. U svakom slučaju, države članice trebaju osigurati potrebnu opskrbu energijom za ranjive potrošače. Pri tome bi se mogao koristiti integrirani pristup, primjerice u okviru socijalne politike, a mjere bi mogle uključivati socijalne politike ili poboljšanja energetske učinkovitosti stanovanja. U najmanju ruku, ova bi Direktiva trebala omogućiti nacionalne politike u korist ranjivih kupaca.

Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere za zaštitu krajnjih kupaca, a posebno osiguravaju postojanje odgovarajućih zaštitnih mjera za zaštitu ranjivih kupaca. U tom kontekstu, svaka država članica će definirati koncept ranjivih kupaca koji se može odnositi na energetsko siromaštvo i, između ostalog, na zabranu isključenja električne energije takvim kupcima u kritičnim vremenima. Države članice osiguravaju primjenu prava i obveza povezanih s ranjivim kupcima. Osobito će poduzeti mjere za zaštitu krajnjih kupaca u udaljenim područjima. Osigurati će visoku razinu zaštite potrošača, posebno u pogledu transparentnosti u pogledu ugovornih uvjeta, općih informacija i mehanizama za rješavanje sporova. Države članice osiguravaju da se povlašteni kupac zaista može jednostavno prebaciti na novog opskrbljivača.

Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere, kao što je uspostavljanje nacionalnih energetske akcijskih planova, pružanje beneficija u sustavima socijalne sigurnosti kako bi se osigurala potrebna opskrba električnom energijom za ranjive kupce ili pružanje potpore za poboljšanja energetske učinkovitosti, kako bi se riješilo energetsko siromaštvo tamo gdje je utvrđeno.

Revidirana Direktiva o tržištu električne energije¹⁰ iz 2019. godine podsjeća na obvezu država članica da procijene „broj kućanstava u energetske siromaštva“ (članak 29.) prema Uredbi o upravljanju energetske unijom¹¹, obvezujući države članice da „ustopave i objave skup kriterija, koji mogu uključivati nizak prihod, visoke izdatke raspoloživog dohotka za energiju, te

⁹ Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0072>

¹⁰ Direktiva (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (preinaka), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32019L0944>

¹¹ Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetske unijom i djelovanjem u području klime, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32018R1999>

lošu energetska učinkovitost njihovih domova“. Komisija je pozvana da pruži smjernice za definiranje „značajnog broja kućanstava u energetske siromaštvu“. Revidirana Direktiva o tržištu električne energije dopušta i javne intervencije u određivanju cijena za opskrbu električnom energijom energetski siromašnih ili ranjivih kućanstava (članak 5.), te proširuje obvezu izvješćivanja o broju energetski siromašnih kućanstava na države članice koje primjenjuju takve intervencije (članak 5. stavak 5). Nadalje članak 27. Direktive zahtijeva od država članica da osiguraju pružanje univerzalne usluge svim potrošačima u kućanstvima i malim poduzećima, ako je to prikladno, tj. „pravo na opskrbu električnom energijom određene kvalitete unutar svog teritorija po konkurentnoj, jednostavnoj cijeni i jasno usporedive, transparentne i ne diskriminirajuće cijene“. Obvezuje ih da "operatorima distribucijskog sustava nametnu obvezu priključenja kupaca na njihove mreže" prema uvjetima navedenim u Direktivi te im dopušta da imenuju opskrbljivača u krajnjoj nuždi.

3.2. Direktiva o tržištu prirodnog plina

Direktivom o tržištu prirodnog plina¹² države članice poduzimaju odgovarajuće mjere za zaštitu krajnjih kupaca, a posebno će osigurati postojanje odgovarajućih zaštitnih mjera za zaštitu ranjivih kupaca. U tom kontekstu, svaka država članica mora definirati koncept ranjivih kupaca koji se može odnositi na energetske siromaštvo i, između ostalog, na zabranu isključenja plina takvim kupcima u kritičnim vremenima. Države članice osiguravaju primjenu prava i obveza povezanih s ranjivim kupcima. Osobito moraju poduzimati odgovarajuće mjere za zaštitu krajnjih kupaca u udaljenim područjima koji su priključeni na plinsku distribucijsku mrežu. Države članice mogu imenovati krajnjeg opskrbljivača za kupce priključene na plinsku distribucijsku mrežu. Osigurat će visoku razinu zaštite potrošača, posebno u pogledu transparentnosti u pogledu ugovornih uvjeta, općih informacija i mehanizama za rješavanje sporova. Države članice osiguravaju da se povlaštenu kupac zaista može jednostavno prebaciti na novog opskrbljivača.

Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere, kao što je uspostavljanje nacionalnih energetske akcijskih planova, pružanje beneficija socijalne sigurnosti kako bi se osigurala potrebna opskrba plinom za ranjive kupce ili pružanje potpore za poboljšanja energetske učinkovitosti, kako bi se riješilo energetske siromaštvo tamo gdje je utvrđeno. Takve mjere neće ometati učinkovito otvaranje tržišta utvrđeno u članku 37. i funkcioniranje tržišta i o njima će se, prema potrebi, obavijestiti Komisija u skladu sa stavkom 11. ovog članka. Takva obavijest ne uključuje mjere poduzete u okviru općeg sustava socijalne sigurnosti.

3.3. Čista energija za sve Europljane

Četvrti energetske paket, poznat kao "Čista energija za sve Europljane"¹³, uključivao je nekoliko ključnih zakonodavnih akata s klauzulama usmjerenim na rješavanje problema energetske siromaštva. Jedna od važnih novosti u zakonodavnom okviru bila je obveza država članica da

¹² Direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i stavljanju izvan snage Direktive 2003/55/EZ – revidirana novom Direktivom (EU) 2024/1788 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište plina iz obnovljivih izvora, prirodnog plina i vodika, izmjeni Direktive (EU) 2023/1791 i stavljanju izvan snage Direktive 2009/73/EZ (preinaka), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0073>

¹³ Clean energy for all Europeans package, https://commission.europa.eu/news/clean-energy-all-europeans-package-completed-good-consumers-good-growth-and-jobs-and-good-planet-2019-05-22_en

procijene broj kućanstava koja su pogođena energetske siromaštvom. Ovaj zahtjev naveden je u članku 3., stavku 3., točki (d) Uredbe o upravljanju energetske unijom¹⁴ te je postao ključni element koji se mora uključiti u nacionalne energetske i klimatske planove (NECP).

Ako procjena utvrdi značajan broj kućanstava u energetske siromaštvu, država članica mora u svoj NECP integrirati nacionalni indikativni cilj za smanjenje energetske siromaštva. To uključuje definiranje konkretnih politika i mjera za rješavanje problema, s jasno naznačenim vremenskim okvirima, te redovito izvještavanje Europske komisije o napretku.

3.4. Direktiva o energetske učinkovitosti

Nova Direktiva o energetske učinkovitosti¹⁵ govori o tome da bi države članice i regije trebalo poticati da u potpunosti iskoriste strukturne fondove i Kohezijski fond kako bi potaknule ulaganja u mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti. Ulaganjem u energetske učinkovitost može se doprinijeti gospodarskom rastu, zapošljavanju, inovacijama i smanjenju energetske siromaštva u kućanstvima, čime se ostvaruje pozitivan doprinos gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije. Područja koja bi se mogla financirati uključuju mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti u javnim zgradama i stambenim jedinicama te osiguravanje novih vještina za poticanje zapošljavanja u sektoru energetske učinkovitosti.

Nova Direktiva o energetske učinkovitosti posebnim člankom (čl. 24.) pokriva osnaživanje i zaštitu ranjivih potrošača te smanjenje energetske siromaštva.

Instrumenti financiranja mogli bi također osigurati odgovarajuća sredstva za podupiranje programa osposobljavanja i certifikacije kojima se poboljšavaju i akreditiraju vještine za energetske učinkovitost, mogli bi osigurati sredstva za istraživanje, demonstraciju i ubrzanje primjene tehnologija za proizvodnju energije na maloj i mikrorazini te optimizaciju priključivanja takvih generatora na mrežu, mogli bi biti povezani s programima mjera za promicanje energetske učinkovitosti u svim stambenim objektima radi sprečavanja energetske siromaštva i poticanja najmodavaca koji iznajmljuju stambene objekte da svoje nekretnine učine energetske što učinkovitijima, mogli bi osigurati odgovarajuća sredstva za podupiranje socijalnog dijaloga i postavljanje standarda s ciljem poboljšanja energetske učinkovitosti i osiguravanja dobrih uvjeta rada te zdravlja i sigurnosti na radu.

U sklopu sustava obveze energetske učinkovitosti države članice mogu u nametnute obveze ušteda uključiti zahtjeve sa socijalnim ciljem, uključujući i zahtjev da se dio mjera za povećanje energetske učinkovitosti provede kao prioritet u kućanstvima koja su pogođena energetske siromaštvom ili u socijalnim stanovima.

¹⁴ Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetske unijom i djelovanjem u području klime, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32018R1999>

¹⁵ Directive (EU) 2023/1791 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 on energy efficiency and amending Regulation (EU) 2023/955, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001&qid=1695186598766

3.5. Direktiva o energetske svojstvima zgrada

Direktiva o energetske svojstvima zgrada¹⁶ zahtijeva od država članica da uspostave dugoročne strategije obnove (kao dio NECP-ova). Što se tiče sadržaja, Prilog 2 (c) propisuje da takva strategija mora pružati „pregled politika i radnji usmjerenih na najlošije segmente nacionalnog fonda zgrada” i „skicu relevantnih nacionalnih radnji koje doprinose smanjenju energetske siromaštva”. Iako je ova posebna klauzula izbrisana u prijedlogu Komisije iz 2021. za reviziju ove direktive, dodane su nove odredbe u vezi s minimalnim standardima energetske učinkovitosti kako bi se ubrzala obnova zgrada s ciljem smanjenja troškova energije i smanjenja energetske siromaštva. Prijedlog također poziva na financijske poticaje i druge mjere politike usmjerene, kao prioritet, na ranjiva kućanstva, osobe pogođene energetske siromaštvom i osobe koje žive u socijalnim stanovima.

Države članice bi za potrebe primjerenog obavješćivanja Komisije trebale sastaviti popis postojećih i predloženih mjera koje nisu predviđene ovom Direktivom, ali promiču ciljeve ove Direktive, uključujući one financijske prirode. Države članice mogu u te popise posebno uključiti postojeće i predložene mjere čiji je cilj smanjiti postojeće pravne i tržišne prepreke i potaknuti ulaganja i/ili druge aktivnosti za povećanje energetske učinkovitosti novih i postojećih zgrada i na taj način potencijalno doprinijeti smanjivanju energetske siromaštva.

3.6. Direktiva o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora

Direktiva o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora¹⁷ uspostavlja zajednički sustav za promicanje energije iz obnovljivih izvora, uključujući obvezujući cilj za 2030. i pravila za vlastitu potrošnju. Cilj je povećati korištenje obnovljive energije kako bi se olakšala borba protiv klimatskih promjena, zaštitio okoliš i smanjila energetska ovisnost EU. Direktiva predviđa financijsku potporu za električnu energiju iz obnovljivih izvora, mehanizme suradnje između država članica i zaštitu postojećih projekata. Ciljevi uključuju udio od 42,5 % obnovljivih izvora u potrošnji energije EU do 2030., 29 % udjela u prometu te 42 % vodika u industriji iz obnovljivih izvora do 2030. Ažuriranja iz 2023. g. uključuje plan REPowerEU za smanjenje ovisnosti o ruskoj nafti i plinu. Pravila se primjenjuju od 30. lipnja 2021., dok se većina izmjena treba prenijeti u nacionalno zakonodavstvo do 2025. godine.

Iako ova Direktiva ne sadrži odredbe o energetske siromaštvu, ona potiče dostupnost obnovljivih izvora energije za kućanstva s niskim prihodima i ranjivim kućanstvima, na primjer kroz vlastitu potrošnju (generiranje energije za vlastitu upotrebu) i energetske mreže te pružanje informacija o mjerama potpore.

¹⁶ Direktiva 2010/31/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o energetske svojstvima zgrada (preinaka) – revidirana 2021. i 2024. g., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32024L1275>

¹⁷ Direktiva (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02018L2001-20240716>

3.7. Uredba o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku

Prema Uredbi o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku¹⁸ u europskom zelenom planu potvrđuje se da se potreba za socijalno pravednom tranzicijom mora odraziti i u politikama na razini Unije i na nacionalnoj razini. To uključuje ulaganja u cjenovno pristupačna rješenja za one koji su najteže pogođeni i manje sposobni nositi se s politikama određivanja cijena ugljika, na primjer poboljšanje javnog prijevoza, kao i mjere za ublažavanje i suzbijanje energetske siromaštva te promicanje prekvalifikacije. To je u skladu s 1. i 20. načelom europskog stupa socijalnih prava kako bi se olakšale tranzicije tržišta rada u kontekstu usporednih tranzicija i oporavak od socioekonomskog učinka pandemije bolesti COVID-19 te kako bi se svima osigurao pristup osnovnim uslugama kao što su opskrba energijom i mobilnost.

U skladu s okvirom za upravljanje u području klime države članice dužne su ažurirati svoje integrirane nacionalne energetske i klimatske planove (NECP) u skladu s Uredbom o upravljanju energetskom unijom¹⁹. U desetogodišnjim NECP-ovima opisuje se kako države članice EU namjeravaju riješiti pitanje energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije i smanjenja emisija stakleničkih plinova, te već obuhvaćaju energetske siromaštvo u okviru važećeg zakonodavstva. Fond i socijalni planovi za klimatsku politiku bit će povezani i uvjetovani planiranim reformama i obvezama preuzetima u okviru NECP-ova. Provedba Fonda putem socijalnih planova za klimatsku politiku država članica bit će usklađena i s politikom i s mjerama koje se podupiru raznim drugim instrumentima EU-a za poticanje socijalno pravedne tranzicije.

Socijalni fond za klimatsku politiku pridonijet će i provedbi Akcijskog plana EU-a: Prema postizanju nulte stope onečišćenja zraka, vode i tla²⁰, kojim se žele povećati sinergije ciljeva dekarbonizacije i nulte stope onečišćenja. U tu će svrhu mjere i ulaganja biti usmjereni i na djelovanja (npr. za grijanje i kotlove) kojima se istodobno može pridonijeti smanjenju onečišćenja zraka jer je borba protiv onečišćenja ujedno i borba za pravednost i jednakost. Najštetnijim učincima onečišćenja na zdravlje ljudi obično su izložene najranjivije skupine.

Socijalni fond za klimatsku politiku izdvojiti će 65 milijardi eura iz proračuna EU-a i ukupno više od 86 milijardi eura za potporu najranjivijim građanima i malim poduzećima u zelenoj tranziciji. Suzbijanje nejednakosti i energetske siromaštva te jačanje konkurentnosti europskih poduzeća, donijet će prilike za svakoga te nitko neće biti zapostavljen. Iz tog će se fonda pružati potpora ranjivijim skupinama, i to strukturnim mjerama i ulaganjima u energetske učinkovitost, obnovu zgrada (npr. izolaciju), čisto grijanje i hlađenje (npr. dizalice topline) i integraciju energije iz

¹⁸ Uredba (EU) 2023/955 Europskog parlamenta i Vijeća od 10. svibnja 2023. o uspostavi Socijalnog fonda za klimatsku politiku i o izmjeni Uredbe (EU) 2021/1060, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32023R0955>

¹⁹ Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetskom unijom i djelovanjem u području klime, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32018R1999>

²⁰ Akcijski plan EU-a: Prema postizanju nulte stope onečišćenja zraka, vode i tla, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0400>

obnovljivih izvora (npr. solarne ploče) te u mobilnost i prijevoz s nultom i niskom stopom emisija, uključujući javni prijevoz.²¹

Socijalni planovi za klimatsku politiku

Sve države članice moraju pripremiti svoje Socijalne planove za klimatsku politiku te ih podnijeti Komisiji. Planovi moraju sadržavati skup novih, ali mogu sadržavati i postojeće nacionalne mjere i ulaganja koje će poslužiti kao odgovor na učinak određivanja cijena ugljika na ranjiva mikropoduzeća, ranjiva kućanstva i ranjive korisnike usluga prijevoza. Sve te mjere bit će definirane s ciljem cjenovno pristupačnijeg grijanja, hlađenja i mobilnosti, a istodobno će se pratiti mjere potrebne za postizanje klimatskih ciljeva. Socijalni plan za klimatsku politiku mora biti usklađen s ažuriranim integriranim nacionalnim energetske i klimatskim planom.

²¹ Provedba europskog zelenog plana https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_hr

4. Nacionalne politike u borbi protiv energetske siromaštva u Republici Sloveniji

Nacionalne politike u borbi protiv energetske siromaštva u Republici Sloveniji usmjerene su na osiguranje pristupa pristupačnoj i održivoj energiji za sve stanovnike, posebice za ranjive skupine koje su najviše ugrožene zbog visokih troškova energije. Energetske siromaštvo u Sloveniji često je posljedica visokih troškova energije, niskih prihoda i loše energetske učinkovitosti zgrada. S ciljem rješavanja tih problema donesene su različite politike koje uključuju financijske potpore za energetske obnove, kao i posebne mjere za zaštitu ranjivih kupaca te mjere za poticanje poboljšanja energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije u kućanstvima. Te politike usklađene su s europskim ciljevima održivog razvoja i uključuju mjere za smanjenje emisija CO₂ te poboljšanje kvalitete života u energetske siromaštva.

4.1. Energetski zakon

Slovenija je 2024. godine usvojila novi Energetski zakon²² (EZ-2), koji ističe energetske siromaštvo kao važan društveni izazov koji utječe na kućanstva s niskim prihodima, koja imaju poteškoća s plaćanjem potrebnih energenata za osnovne energetske potrebe, kao što su grijanje, hlađenje, kuhanje i druge svakodnevne aktivnosti. Zakon nastoji smanjiti energetske siromaštvo i osigurati pristup energiji za sve stanovnike, bez obzira na njihov ekonomski položaj, što uključuje fizički pristup energiji, kao i pristupačnost usluga po prihvatljivim cijenama.

U okviru EZ-2, jedan od ključnih zadataka lokalnih jedinica je usvajanje lokalnih energetske koncepta (LEK) kao programa za upravljanje energijom, a koji uključuju mjere za suočavanje s energetske siromaštvo. LEK-ovi su obvezna stručna osnova za planiranje prostornog i gospodarskog razvoja, osiguranje učinkovite uporabe energije, korištenje obnovljivih izvora, poboljšanje kvalitete zraka te postupno ukidanje fosilnih izvora energije. Važno je da ovi koncepti uključuju i napore za smanjenje energetske siromaštva, jer energetska opskrba i energetske usluge omogućuju odgovarajuće životne uvjete, posebice za ranjive skupine stanovništva.

Zakon predviđa nekoliko specifičnih mjera za smanjenje energetske siromaštva, uključujući poticanje energetske učinkovitosti u kućanstvima, što obuhvaća subvencije za energetske obnove stanova i druge mjere za smanjenje potrošnje energije te posljedičnih troškova. Pomoć ranjivim skupinama stanovništva, kao što su starije osobe, osobe s invaliditetom, pojedinci s niskim primanjima i obitelji s djecom, ključna je. Zakon omogućuje subvencioniranje troškova energije za kućanstva s niskim prihodima kako bi im pomogao u plaćanju energenata i spriječio opasnost od energetske siromaštva.

Osim toga, EZ-2 uključuje obveze za opskrbljivače energentima da osiguraju dostupnost energetske usluga za ranjive skupine i odrede cijene energenata koje su pristupačne i onima s niskim prihodima. Ove mjere Slovenija koristi za jačanje nastojanja da osigura pravedan pristup energiji, što je ključno za socijalnu jednakost i uključivanje svih stanovnika u društvo.

Ciljevi energetske politike moraju biti usklađeni s dugoročnim razvojnim ciljevima Slovenije te energetske i klimatske ciljevima koji su definirani u dugoročnoj klimatskoj strategiji i sveobuhvatnom Nacionalnom energetske i klimatske planu (slovenski: NEPN), kao i u strateškim, operativnim i akcijskim planovima za pojedinačna područja opskrbe i upravljanja

²² Energetski zakon (Uradni list RS, št. 38/24), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8855>

energijom. Ti ciljevi uključuju smanjenje emisija CO₂, povećanje korištenja obnovljivih izvora energije te poboljšanje energetske učinkovitosti, pri čemu u fokusu mora biti i smanjenje energetske siromaštva. Načelo socijalne kohezivnosti, koje zakon ističe, znači da opskrba energijom mora biti dostupna svima, posebno ranjivim skupinama, čime se omogućuje da životni uvjeti budu u skladu s osnovnim potrebama, neovisno o ekonomskom položaju pojedinaca. Ovim pristupom energetska politika ne samo da podržava održivi razvoj, već također doprinosi socijalnoj pravdi i jednakosti osiguravanjem pravednog pristupa energiji za sve stanovnike Slovenije.

4.2. Nacionalni energetske i klimatski plan

Nacionalni energetske i klimatski plan²³ (NEPN) je strateški dokument koji za razdoblje do 2030. godine (s pogledom na 2040.) postavlja ciljeve, politike i mjere za pet dimenzija energetske unije: dekarbonizaciju (emisije stakleničkih plinova i obnovljive izvore energije), energetske učinkovitost, energetske sigurnost, unutarnje tržište energije te istraživanje, inovacije i konkurentnost.

U NEPN-u je Slovenija kao cilj odredila ublažavanje i smanjenje energetske siromaštva ubrzanom provedbom mjera socijalne politike, općim mjerama stambene politike i postojećim ciljanim mjerama, koje je nadopunila mjerom uspostave okruženja s podrškom za ublažavanje energetske siromaštva.

Jedna od ključnih mjera za sprječavanje energetske siromaštva je poticanje energetske učinkovitosti, posebno u kućanstvima koja koriste ranjive skupine. To uključuje energetske obnovu stanova, koja smanjuje potrošnju energije i posljedično troškove za grijanje i druge osnovne energetske potrebe. Time se omogućuje kućanstvima da se usmjere na druge životne potrebe, jer su troškovi energije niži. NEPN se također usmjerava na osiguravanje dostupnosti održive energetske opskrbe za sve stanovnike, bez obzira na njihov ekonomski položaj, što uključuje poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, poput solarne energije, biomase i drugih nisko-ugljičnih tehnologija, koje mogu dugoročno doprinijeti nižim troškovima energije.

Osim toga, NEPN uključuje mjere s različitim oblicima financijske pomoći, poput energetske subvencija, koje omogućuju ranjivim skupinama pokrivanje troškova energije bez da ti troškovi predstavljaju veće financijsko opterećenje. Te subvencije mogu uključivati pomoć u plaćanju energenata, kao i financijske poticaje za energetske investicije, poput energetske obnove stanova. Time se smanjuju troškovi energije, a poboljšava se energetska učinkovitost i kvaliteta života.

NEPN također potiče razvoj lokalnih energetske zajednica, koje omogućuju pristup jeftinijoj i održivoj energiji za stanovništvo, osobito u područjima gdje je energetske siromaštvo izraženo. Takvi projekti smanjuju ovisnost o uvoženim energentima i omogućuju stanovnicima da proizvode energiju iz obnovljivih izvora, što posljedično doprinosi smanjenju troškova energije.

S cjelovitim pristupom NEPN ne razmatra energetske siromaštvo samo s aspekta energetske politike, već ga povezuje i s društvenim ciljevima, kao što su socijalna kohezivnost, smanjenje siromaštva i poticanje jednakosti. Ovaj pristup omogućuje pravedan prijelaz u održivu energetske

²³ Nacionalni energetske i klimatski plan, <https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/nacionalni-energetske-in-podnebni-nacrt/dokumenti/>

budućnost, u kojoj su ranjive skupine zaštićene od energetske siromaštva, a energetska opskrba dostupna svim stanovnicima.

4.3. Dugoročna strategija energetske obnove zgrada do 2050. godine

2021. godine Slovenija je u Dugoročnoj strategiji energetske obnove zgrada do 2050. godine²⁴ (DSEPS 2050) na području energetske siromaštva definirala tri nove mjere, od kojih su dvije posebno važno, a to su priprema Akcijskog plana i programa borbe protiv energetske siromaštva.

Ovi su zahtjevi kao mjere preneseni u nacionalno zakonodavstvo prema članku 348. Zakona o energiji (EZ-1). Vlada je na prijedlog ministarstva nadležnog za energiju i ministarstva nadležnog za sustav upravljanja imovinom usvojila dugoročnu strategiju za poticanje ulaganja u energetske obnovu zgrada. U skladu sa zahtjevima Direktive i EZ-1 ova strategija obuhvaća:

- stvaranje tima osoba iz užeg i šireg javnog sektora za potrebe energetske obnove,
- površine zgrada u vlasništvu i uporabi javnog sektora,
- način određivanja udjela obnove ukupne tlocrte površine zgrada u vlasništvu i uporabi užeg javnog sektora,
- pregled nacionalnog građevinskog fonda na temelju statističkog uzorka,
- definiranje troškovno učinkovitih pristupa obnovi za različite vrste zgrada, ovisno o kategoriji zgrada, njihovoj lokaciji i klimatskoj zoni,
- politike i mjere za poticanje troškovno učinkovite temeljite obnove zgrada,
- mjere za usmjeravanje investicijskih odluka pojedinaca, građevinske industrije i financijskih institucija,
- procjena očekivanih ušteda energije i širih koristi.

Dugoročna strategija energetske obnove zgrada do 2050. godine sadrži brojne politike i mjere za poticanje energetske učinkovitosti te korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama i kućanstvima. Jedna od ključnih smjernica je usmjeravanje subvencija u cjelovite energetske obnove i obnove kvartova zgrada, što omogućuje sveobuhvatnu obnovu zgrada i povećanje njihove energetske učinkovitosti. Osim toga, uspostavljena je shema pomoći za učinkovito korištenje energije u kućanstvima, namijenjena ranjivim skupinama stanovništva kako bi im se omogućio jednostavan pristup mjerama koje smanjuju energetske troškove.

Strategijom su obuhvaćene i financijske potpore koje podržavaju energetske učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama te instrumenti za financiranje obnove u suvlasničkim višestambenim zgradama. Mjera obvezne raspodjele i obračuna troškova za grijanje u višestambenim zgradama osigurava da su troškovi za grijanje pravedno raspodijeljeni na sve korisnike, čime se potiče odgovorno korištenje energije.

Važan dio strategije također predstavlja energetska savjetodavna mreža za građane – ENSVET – koja nudi besplatne informacije i savjete o energetske učinkovitosti i obnovljivim izvorima energije. Osim toga, uspostavljeni su sheme sredstava povrata za energetske učinkovitost u kućanstvima, uključujući kredite Eko sklada i poticaje drugih davatelja zelenih kredita koji su

²⁴ Dugoročna strategija energetske obnove zgrada do 2050. godine, <https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/dolgorocna-strategija-za-spodbujanje-nalozb-energetske-prenove-stavb/>

namijenjeni stambenom sektoru. Poseban naglasak stavljen je i na mogućnost raspodjele financijskih poticaja prema vlasnicima i najmoprimcima u višestambenim zgradama kako bi se osigurao pravedan pristup financijskoj pomoći za energetske obnovu.

U sklopu strategije predviđena je uspostava jamstvene sheme koja će pružiti dodatnu sigurnost pri financiranju energetske obnove te provedba studije koja će omogućiti precizno upoznavanje s područjem šire obnove stambenih i nestambenih zgrada u Sloveniji. Energetska iskaznica zgrade omogućit će transparentnost energetske učinkovitosti zgrada, a vlasnicima će pomoći pri donošenju odluka o obnovi. Za lakšu pripremu projekata energetske obnove višestambenih zgrada bit će uspostavljen projektni ured koji će pružati podršku pri planiranju i provedbi tih projekata.

Strategija obuhvaća i provedbu pilot projekata u kojima će se testirati novi financijski instrumenti i modeli financiranja energetske obnove višestambenih zgrada. Pri tome će se razmatrati izazovi povezani s fragmentiranim vlasništvom, načinom raspodjele financijskih poticaja, sustavom za jedinstveno upravljanje energetske učinkovitošću i širom obnovom zgrada. Ovi pilot projekti pomoći će u određivanju najboljih načina za uvođenje i prilagodbu financijskih mehanizama i modela za postizanje ambicioznih ciljeva energetske obnove u Sloveniji.

4.4. Rezolucija o Dugoročnoj klimatskoj strategiji Slovenije do 2050. godine

U Rezoluciji o Dugoročnoj klimatskoj strategiji Slovenije do 2050²⁵. godine među glavnim je smjernicama u području energetske učinkovitosti navedeno da će Slovenija posebno poticati provedbu mjera za kućanstva izložena riziku od energetske siromaštva. U okviru osiguravanja pravedne tranzicije također je zapisano da će Slovenija osigurati i najranjivijim skupinama stanovništva mogućnost provedbe mjera za prijelaz na niskougljično društvo te posebno da te mjere neće pogoršati financijsko stanje skupina stanovništva iz prvog i drugog dohodovnog razreda. Mjere koje bi pogodile najranjivije skupine (npr. povećanje visine CO₂ pristojbe na fosilna goriva), bit će za te skupine kompenzirane odgovarajućim mehanizmima (npr. opcijama korištenja poreznih prihoda za smanjenje stope doprinosa za socijalno osiguranje, povećanja socijalnih naknada za kućanstva, ciljanim mjerama energetske učinkovitosti (EnU) i obnovljivih izvora energije (OIE) za sprečavanje energetske siromaštva). U skladu s usvojenim smjernicama i aktima (Zakon o energiji (EZ-1) i NEPN), Slovenija će mjere za ublažavanje i smanjenje energetske siromaštva provoditi u okviru socijalne i stambene politike te ciljanih mjera EnU i OIE.

U Rezoluciji o Dugoročnoj klimatskoj strategiji Slovenije do 2050. godine također je navedeno da će, u okviru povećanja mrežarina (i očekivanih viših cijena energije), posebna pažnja biti posvećena ranjivim skupinama potrošača (energetsko siromaštvo), kojima će biti dostupne ciljane mjere za smanjenje troškova energije.

²⁵ Rezolucija o Dugoročnoj podnebnim strategiji Slovenije do leta 2050 (Uradni list RS, št. 119/21 in 44/22 – ZVO-2), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO131>

4.5. Zakon o opskrbi električnom energijom

U Sloveniji je energetska siromaštvo regulirano Zakonom o opskrbi električnom energijom²⁶ (ZOEE), prema kojem Vlada Republike Slovenije mora propisati kriterije za određivanje i procjenu broja energetska siromašnih kućanstava te donijeti odgovarajuće mjere za osiguravanje podrške u poboljšanju energetske učinkovitosti s ciljem smanjenja energetske siromaštva.

ZOEE se bavi i osiguravanjem pristupa električnoj energiji za sve potrošače, a posebno za ranjive skupine koje se suočavaju s izazovima povezanim s visokim troškovima energije. Glavna zadaća zakona je omogućiti pristup energetski dostupnim i pravednim uslugama koje ne predstavljaju prekomjerno opterećenje za kućanstva, posebno onima pogođenim energetskom siromaštvom.

Zakon određuje posebna prava za ranjive potrošače, uključujući one koji zbog niskih prihoda, socijalnih ili drugih čimbenika ne mogu pokriti troškove električne energije. Među ranjive potrošače ubrajaju se socijalno ugrožene skupine, poput primatelja socijalnih naknada, umirovljenika s niskim mirovinama, osoba s dugotrajnim zdravstvenim problemima i slične kategorije stanovništva. Za te su skupine često predviđene pogodnosti poput subvencija ili nižih cijena električne energije kako bi se spriječilo ili smanjilo energetska siromaštvo.

ZOEE se fokusira i na osiguravanje pristupa električnoj energiji svim potrošačima, što uključuje sprječavanje mogućnosti prekida opskrbe električnom energijom. Propisano je da opskrba električnom energijom mora biti zajamčena čak i u slučaju neplaćanja ukoliko potrošač pripada ranjivoj skupini. To znači da postoji određeni stupanj zaštite, poput zajamčene opskrbe električnom energijom, što korisnicima koji imaju poteškoće s plaćanjem jamči minimalnu količinu električne energije za osnovne potrebe s obzirom na okolnosti (godišnje doba, temperaturne uvjete, mjesto prebivališta, zdravstveno stanje i slične faktore), a kako bi spriječili ugrožavanje života i zdravlja ovakvih potrošača. Opskrbljivač električnom energijom mora prije isključenja informirati potrošača o mogućnosti zajamčene opskrbe, dokumentaciji koju potrošač mora dostaviti kako bi mu se odobrila zajamčena opskrba te o rokovima za dostavu tih dokumenata.

Zakon o opskrbi električnom energijom energetska siromaštvo na ovaj način rješava posredno i to ponajprije kroz zaštitu ranjivih skupina potrošača, pristupom osnovnim energetskim potrebama, zaštitom od prekida opskrbom te pružanjem subvencija za troškove električne energije. Energetska siromaštvo je na ovaj način prepoznato kroz zakonodavstvo i socijalne mjere, što može doprinijeti njegovu smanjenju u Sloveniji.

4.6. Uredba o kriterijima za određivanje i procjenu broja energetska siromašnih kućanstava

U listopadu 2022. donesena je Uredba o kriterijima za određivanje i procjenu broja energetska siromašnih kućanstava²⁷, kojom je ministarstvo, nadležno za energetiku određeno kao nadležno

²⁶ Zakon o opskrbi električnom energijom (Uradni list RS, št. 172/21), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8141>

²⁷ Uredba o kriterijima za određivanje i procjenu broja energetska siromašnih kućanstava. (Uradni list RS, št. 132/22), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=URED8648>

tijelo za provedbu mjera za osiguranje podrške za poboljšanje energetske učinkovitosti s ciljem smanjenja energetske siromaštva.

Predmetna Uredba određuje na temelju Zakona o opskrbi električnom energijom kriterije za definiranje i procjenu broja energetske siromašnih kućanstava. Svrha uredbe je doprinijeti kvalitetnijem planiranju i provedbi energetske i socijalne politike u području energetske siromaštva te tako osigurati pravedniji prijelaz Slovenije na niskougljično društvo i održivo gospodarstvo.

Detaljniji kriteriji za određivanje i procjenu broja energetske siromašnih kućanstava su materijalnu ugroženost, visoki udio troškova za energiju u odnosu na raspoloživi dohodak odnosno prekoračenje prosječnog udjela troškova za energiju, niska energetska učinkovitost stambenih prostora kućanstva te neodgovarajući stambeni uvjeti.

Energetsko siromaštvo u ovoj je Uredbi definirano kao stanje u kojem se nalazi kućanstvo čiji je dohodak niži od praga rizika od siromaštva i koje ne može zadovoljiti svoje osnovne energetske potrebe zbog neodgovarajućih stambenih uvjeta, nemogućnosti podmirenja tih potreba po pristupačnim cijenama ili niske energetske učinkovitosti stambenih prostora. Među osnovne energetske potrebe ubrajaju se prije svega troškovi grijanja, pripreme sanitarne vode, hlađenja, kuhanja i rasvjete.

Kućanstva će u potencijalnoj prijavnoj dokumentaciji na natječajima ili javnim pozivima za sufinanciranje morati dokazati da su energetske siromašna uz pomoć detaljnih dokaza, kao što su:

- materijalna ugroženost s rješenjem o zajamčenoj minimalnoj naknadi, rješenjem o naknadi za troškove stanovanja i energenata ili drugim dokazom kojim se potvrđuje da je prihod kućanstva niži od praga rizika od siromaštva,
- niska energetska učinkovitost stambenih prostora s energetske certifikatom ili drugim stručnim dokumentom koji neovisno dokazuje energetske učinkovitost stambenih prostora ili izjavom energetske savjetnika da je stan energetske neučinkovit,
- neodgovarajući stambeni uvjeti s fotografijom i izjavom kućanstva,
- velik udio izdataka za energiju u odnosu na raspoloživi prihod kućanstva s dokumentima koji dokazuju financijsko mjesečno stanje kućanstva.

Procijenjeni udio i broj energetske siromašnih kućanstava u Republici Sloveniji godišnje će pripremati Zavod za statistiku Republike Slovenije (slov. Statistični urad) na temelju određenog praga rizika od siromaštva. Mjere za provedbu podrške za poboljšanje energetske učinkovitosti s ciljem smanjenja energetske siromaštva provodit će ministarstvo nadležno za energiju na temelju tih podataka.

4.7. Akcijski plan za smanjenje energetske siromaštva

Na temelju Uredbe o kriterijima za definiranje i ocjenu broja energetske siromašnih kućanstava, ministarstvo nadležno za energiju pripremila je i predložilo Vladi Republike Slovenije mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti s ciljem smanjenja energetske siromaštva u trogodišnjem akcijskom planu. Vlada Republike Slovenije je tako 2023. godine usvojila Akcijski plan za

smanjenje energetske siromaštva za razdoblje od tri godine²⁸ (2024. – 2026). Dokument naglašava mjere za smanjenje i ublažavanje energetske siromaštva, pokazatelje za praćenje i provedbu mjera, odgovorne nositelje provedbe mjera i određuje izvore financijskih sredstava za provedbu mjera.

Sukladno sveobuhvatnom Nacionalnom energetske i klimatske planu (NEPN) u akcijskom su planu za područje smanjenja energetske siromaštva postavljena dva dugoročna cilja za 2030. godinu: smanjenje udjela energetske siromašnih kućanstava (glavni cilj na području energetske siromaštva do 2030. godine je smanjenje udjela energetske siromašnih kućanstava na razinu između 3,8 % i 4,6 %) i broj provedenih ulaganja za smanjenje energetske siromaštva (drugi cilj na području energetske siromaštva do 2030. godine je najmanje 3.500 izvršenih ulaganja na području energetske učinkovitosti (EnU) i korištenja obnovljivih izvora energije (OIE) u energetske siromašnim kućanstvima (nadogradnja programa ZERO500)). Za smanjenje energetske siromaštva postavljeni su i kratkoročni ciljevi do 2026. godine, koji se odnose na dodjelu poticaja energetske siromašnim kućanstvima u povećanom obujmu.

Glavni cilj u razdoblju 2024.–2026. je uspostava sheme za smanjenje energetske siromaštva, koja predstavlja ključni skup mjera koje se provode istovremeno i povezano jer samo na sustavnoj razini mogu dugoročno osigurati cjelovit pristup smanjenju energetske siromaštva. Shema se temelji na već postojećim mjerama (npr. program ZERO500, projekt ZERO itd.) i dosadašnjim iskustvima, koja će se nadograditi i provoditi u povećanom obujmu. U shemu su uključene mjere kao što su investicijski poticaji za mjere EnU i OIE za energetske siromašna kućanstva kao glavni financijski instrument za smanjenje energetske siromaštva; energetske savjetovanje za energetske siromašna kućanstva, koje predstavlja cjelovitu podršku ovoj ciljnoj skupini pri provedbi mjera EnU i OIE; informiranje energetske siromašnih kućanstava putem aktera u neformalnoj mreži za informiranje i podizanje svijesti na regionalnoj razini; projektni ured s regionalnim savjetodavnim točkama za energetske siromaštvo, koji osigurava cjelovitu multidisciplinarnu pomoć za energetske siromašne na jednom mjestu (tehnička, socijalna i osobna pomoć).

Shemu dopunjuju ostale financijske mjere (sudjelovanje u energetske zajednicama, novčana pomoć Centra za socijalnu skrb pri mjerama EnU i OIE), ostale nefinancijske mjere (dopuna pravne osnove, praćenje provedbe i ažuriranje akcijske plan, uključivanje energetske siromaštva u lokalne energetske koncepte, energetska pismenost energetske siromašnih građana) i mjere za ublažavanje energetske siromaštva (novčana pomoć Centra za socijalnu skrb za podmirivanje troškova energije, dodatak za ublažavanje energetske siromaštva, dodatak za inflaciju).

²⁸ Akcijski plan za smanjenje energetske siromaštva, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-revscina/akcijski-nacrt-za-zmanjsevanje-energetske-revscine/>

5. Nacionalne politike u borbi protiv energetske siromaštva u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj postoje različite nacionalne politike koje su izravno ili manje izravno usmjerene na borbu protiv energetske siromaštva te srodne politike kroz koje se provode pojedine mjere koje pomažu kod smanjivanja energetske siromaštva. Na ovu temu najveći utjecaj imaju politike vezane uz energetiku i socijalnu skrb stoga će prvenstveno biti obrađene one politike koje imaju značajnu poveznicu s temom energetske siromaštva.

5.1. Zakon o energiji

Kroz Zakon o energiji²⁹ prepoznata je skupina kućanstava kod koje postoji veća vjerojatnost pojave energetske siromaštva nego kod ostalih kućanstava. Zakon o energiji takve kupce definira kao „ugrožene kupce“. „Ugroženi kupac“ definira se kao „kupac energije iz kategorije kućanstvo koji, zbog svog socijalnog položaja i/ili zbog zdravstvenog stanja, ima pravo na isporuku energije po posebnim uvjetima“. U Zakonu je također definiran status „ugroženog kupca“ koji može imati krajnji kupac iz kategorije kućanstva koji se opskrbljuje kroz obveznu javnu uslugu u okviru univerzalne usluge i/ili obveznu javnu uslugu opskrbe plinom i/ili uslugu opskrbe toplinskom energijom tarifnih kupaca, ako u kućanstvu takvog kupca žive osobe:

- kojima su tijela nadležna za socijalna pitanja utvrdila stanje ugroženog socijalnog statusa i potrebu za tim oblikom socijalne pomoći,
- kojima je utvrđen određen stupanj invaliditeta, osobe s posebnim potrebama ili osobe lošeg zdravstvenog stanja kod kojih može nastupiti ugroženost života ili zdravlja zbog ograničenja ili obustave opskrbe energijom.

„Krajnji kupci iz kategorije kućanstva koji ispunjavaju uvjete siromaštva propisane posebnim propisima imaju pravo na socijalni minimum potrošnje energije određene uvjetima opskrbe u stanu/kući u kojoj žive, brojnosti obitelji, zdravstvenim stanjem članova obitelji i ekonomskom statusu obitelji.“

Prema Zakonu o energiji, kriterije za ugrožene kupce određuje Uredba o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca energije iz umreženih sustava³⁰ prema kojoj status ugroženog kupca može imati krajnji kupac na umreženom sustavu iz kategorije kućanstva pod uvjetom da je:

- korisnik zajamčene minimalne naknade,
- član kućanstva koje je korisnik zajamčene minimalne naknade,
- korisnik osobne invalidnine,
- živi u kućanstvu s korisnikom osobne invalidnine.

Uz to, Uredba naglašava da opskrbljivač krajnjeg kupca u kategoriji kućanstva prije davanja naloga za isključenje mora provjeriti trenutno stanje ugroženosti kupca u nadležnome centru za socijalnu skrb i o tome obavijestiti operatera sustava na koji je taj kupac priključen. Nadležni centar za socijalnu skrb utvrđuje status ugroženog kupca te određuje iznos socijalne potpore ugroženom

²⁹ Zakon o energiji (Narodne novine broj 120/12, 14/14, 102/15, 68/18), <https://www.zakon.hr/z/368/Zakon-o-energiji>

³⁰ Uredba o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca energije iz umreženih sustava (Narodne novine broj 95/15, 31/22, 28/24), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_03_28_426.html

kupcu. Trenutno u Hrvatskoj naknada za ugroženog kupca energenata, odnosno sufinanciranje troškova električne energije iznosi najviše 26,54 eura mjesečno što je definirano Uredbom o mjesečnom iznosu naknade za ugroženog kupca energenata³¹, iznimno do najviše 70 eura mjesečno do 31. ožujka 2024. Naknada se osigurava preko tzv. solidarne naknade koju uplaćuju kupci električne energije iz kategorije kućanstva i to u iznosu od 0,003982 eura za svaki kWh potrošene električne energije na koji nije uključen porez na dodanu vrijednost. Solidarna naknada se uplaćuje opskrbljivaču sukladno ugovoru o opskrbi krajnjega kupca, koji prikupljena sredstva jednom mjesečno uplaćuje na račun državnog proračuna, a evidentiraju se kao namjenska sredstva Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

5.2. Zakon o tržištu električne energije

Zakonom o tržištu električne energije³² propisuju se zajednička pravila za proizvodnju, prijenos, distribuciju i skladištenje energije te opskrbu električnom energijom, zajedno s odredbama o zaštiti potrošača, radi stvaranja integritetnog, konkurentnog, fleksibilnog, poštenog i transparentnog tržišta električne energije Republike Hrvatske, kao dijela elektroenergetskog tržišta Europske unije. Ovaj Zakon osim što regulira nacionalno tržište električne energije, u hrvatsko zakonodavstvo preuzima Direktivu o tržištu električne energije³³ i sve pripadajuće izmjene i dopune iste.

Sukladno Zakonu o tržištu električne energije operatori distribucijskog sustava imaju niz odgovornosti među kojima je i osnivanje i vođenje registra ugroženih kupaca. Naime, u Zakonu stoji da kupci iz kategorije kućanstva koji imaju pravo na opskrbu u okviru univerzalne usluge izaberu ili koriste po automatizmu taj način opskrbe. To se odnosi samo na one koji su od nadležnog tijela za socijalnu skrb ishodili odluku o statusu ugroženog kupca i one koji imaju pravo na posebnu zaštitu u skladu s odredbama ovoga Zakona i zakona kojima se uređuje energetska sektor te propisima o zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi. Nadležno tijelo za socijalnu skrb utvrđuje status ugroženog kupca i određuje razinu socijalne potpore ugroženom kupcu, odnosno vrstu i opseg prava koja mu pripadaju s obzirom na utvrđeni status te način sudjelovanja u podmirenju troškova socijalnog minimuma potrošnje električne energije.

Zakonom je definirano da zaštićeni kupac ima pravo na opskrbu određenom količinom električne energije u slučaju kriznih situacija. Opskrbu zaštićenih kupaca obavlja zajamčeni opskrbljivač. U slučaju krizne situacije za vrijeme njezinog trajanja proizvođači električne energije proizvedenu električnu energiju moraju prvo ponuditi zajamčenom opskrbljivaču. Još jedan način pomoći energetska ugroženim kućanstvima je Odluka o visini naknade za korištenje prostora koje koriste

³¹ Uredba o mjesečnom iznosu naknade za ugroženog kupca energenata, načinu sudjelovanja u podmirenju troškova energenata korisnika naknade i postupanju Hrvatskog zavoda za socijalni rad (Narodne novine broj 31/22, 104/22, 31/23, 104/24), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_09_104_1803.html

³² Zakon o tržištu električne energije (Narodne novine broj 111/21, 83/23), <https://www.zakon.hr/z/377/Zakon-o-tr%C5%BEi%C5%A1tu-elektri%C4%8Dne-energije>

³³ Direktiva (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU, <https://eur-lex.europa.eu/search.html?scope=EURLEX&text=direktiva+o+tr%C5%BEi%C5%A1tu+elektri%C4%8Dne+energije&lang=hr&type=quick&qid=1736498485185>

proizvodna postrojenja za proizvodnju električne energije³⁴ koja je donesena na temelju Zakona o tržištu električne energije, a na snazi je od 2013. godine. Ovom su Odlukom energetske subjekti, odnosno vlasnici proizvodnih postrojenja za proizvodnju električne energije, dužni za prostore na kojima su izgrađene elektrane jedinicama lokalne samouprave, odnosno općinama i gradovima, plaćati naknadu koja bi se trebala koristiti za programe socijalne skrbi, odnosno pomoći energetske ugroženim kategorijama stanovništva, a sukladno odredbama Strategije za borbu protiv siromaštva i socijalnog isključenja u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.).

5.3. Zakon o energetskej učinkovitosti

Zakonom o energetskej učinkovitosti³⁵ se uređuje područje učinkovitog korištenja energije, donošenje planova na lokalnoj, područnoj (regionalnoj) i nacionalnoj razini za poboljšanje energetske učinkovitosti te njihovo provođenje, mjere energetske učinkovitosti, obveze energetske učinkovitosti, obveze regulatornog tijela za energetiku, operatora prijenosnog sustava, operatora distribucijskog sustava i operatora tržišta energije u svezi s prijenosom, odnosno transportom i distribucijom energije, obveze distributera energije, opskrbljivača energije i/ili vode, a posebice djelatnost energetske usluge, utvrđivanje ušteda energije te prava potrošača u primjeni mjera energetske učinkovitosti.

U Hrvatskoj je 7. ožujka 2025. godine Vlada Republike Hrvatske objavila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energetskej učinkovitosti. Novim izmjenama Zakona definiran je pojam energetske siromaštva koji do tada Republika Hrvatska nije definirala. U izmjenama i dopunama Zakona o energetskej učinkovitosti prema članku 1. u hrvatsko zakonodavstvo se preuzima Direktiva (EU) 2023/1791 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. rujna 2023. o energetskej učinkovitosti i izmjeni Uredbe (EU) 2023/955 (preinaka).

Cilj Zakona o energetskej učinkovitosti je, između ostalog, poboljšanje sigurnosti opskrbe energijom, zadovoljavanje potreba potrošača energije te ispunjavanje međunarodnih obveza Republike Hrvatske među kojima je i poticanje mjera energetske učinkovitosti u svim sektorima potrošnje energije. Učinkovito korištenje energije od interesa je za Republiku Hrvatsku jer se time omogućuje „smanjenje negativnih utjecaja na okoliš iz energetskeg sektora, poboljšanje sigurnosti opskrbe energijom, zadovoljavanje potreba potrošača energije i ispunjavanje međunarodnih obveza Republike Hrvatske u području smanjenja emisije stakleničkih plinova i to poticanjem mjera energetske učinkovitosti u svim sektorima potrošnje energije“. Prema tom Zakonu, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike treba izrađivati trogodišnje Nacionalne akcijske planove energetske učinkovitosti, a čija je svrha prikazati stanja ušteda energije te potrebe u potrošnji energije, dugoročne ciljeve, mjere energetske učinkovitosti i pokazatelje za poboljšanje energetske učinkovitosti itd. Zakon predviđa i da jedinice regionalne samouprave i veći gradovi izrađuju Akcijski plan energetske učinkovitosti koji treba sadržavati dugoročne ciljeve, uključujući i okvirni cilj ušteda energije, mjere i pokazatelje za poboljšanje energetske učinkovitosti u skladu sa Strategijom energetskeg razvitka i drugim strateškim dokumentima Vlade Republike Hrvatske. Izmenama i dopunama istog zakona 2018. godine u hrvatsko zakonodavstvo prenesene su odredbe Direktive 2012/27/EU Europskog parlamenta i Vijeća o

³⁴ Odluka o visini naknade za korištenje prostora koje koriste proizvodna postrojenja za proizvodnju električne energije (Narodne novine broj 84/13, 101/13, 72/15), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_06_72_1375.html

³⁵ Zakon o energetskej učinkovitosti (Narodne novine broj 127/14, 116/18, 25/20, 32/21, 41/21, 40/25), <https://www.zakon.hr/z/747/zakon-o-energetskej-u%C4%8Dinkovitosti>

energetskoj učinkovitosti kojima se predviđa da svaka država članica uvede sustav obveze energetske učinkovitosti u svrhu postizanja kumulativnog cilja uštede energije u krajnjoj potrošnji do 31. prosinca 2020. godine.

U Zakonu o energetskoj učinkovitosti definirani su opskrbljivači koji imaju tu obvezu uštede, dok su Pravilnikom o sustavu obveze energetske učinkovitosti³⁶, koji je stupio na snagu 2. svibnja 2019. godine, određeni socijalni ciljevi. Jedan od takvih ciljeva je smanjenje energetske siromaštva u svrhu kojeg se potiče povećanje energetske učinkovitosti u prostorima za stanovanje korisnika naknade za ugroženog kupca energenata (sukladno propisu o socijalnoj skrbi) i u kućanstvima na područjima s razvojnim posebnostima. Pravilnikom je predviđeno da se nositelju uštede izračun uštede uvećava za 20 % ako su uštede rezultat mjera poduzetih u prostorima za stanovanje korisnika naknade za ugroženog kupca energenata, dok se izračun uštede koje su rezultat mjera poduzetih u krajnjoj potrošnji na područjima s razvojnim posebnostima nositelju uštede uvećava za 10 %.

5.4. Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji

Zakonom o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji³⁷ u hrvatsko zakonodavstvo prenosi se Direktiva 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. godine o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora.

Ovim Zakonom uspostavlja se okvir za promicanje korištenja obnovljivih izvora energije na održiv način, uključujući planiranje i poticanje proizvodnje te potrošnje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoučinkovite kogeneracije. Također, definiraju se mjere potpore za proizvodnju električne energije, kao i sustavi poticanja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora i visokoučinkovite kogeneracije. Zakon također obuhvaća financijske potpore za električnu energiju proizvedenu za vlastite potrebe, propisuje pravila upravnih postupaka, obrazovne programe i prekvalifikacije, kao i vođenje registra za projekte, nositelje i povlaštene proizvođače električne energije. Isto tako, uređuju se pitanja poput jamstva podrijetla obnovljive energije, međunarodne suradnje u tom području, te održivosti smanjenja emisije stakleničkih plinova.

Zakonom je uspostavljen poticajan okvir za razvoj zajednica obnovljive energije, čime se omogućuje sudjelovanje svih potrošača, uključujući kućanstva s niskim prihodima i ranjivih skupina. Poticanje ovih zajednica uključuje i pristup potrošnji vlastite energije iz obnovljivih izvora za krajnje kupce, osobito u kućanstvima s niskim prihodima.

Također, Zakonom se osigurava provođenje mjera za povećanje korištenja obnovljive energije ili otpadne topline i hladnoće, uključujući ugradnju visokoučinkovitih sustava grijanja i hlađenja, na način da budu dostupne svim potrošačima, a posebno onima u ranjivim kućanstvima koji nemaju dovoljno početnog kapitala za njihovu implementaciju.

³⁶ Pravilnik o sustavu obveze energetske učinkovitosti (Narodne novine broj 41/2019), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_04_41_847.html

³⁷ Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji (Narodne novine broj 138/21, 83/23), <https://www.zakon.hr/z/827/Zakon-o-obnovljivim-izvorima-energije-i-visokou%C4%8Dinkovitoj-kogeneraciji>

5.5. Strategija energetskega razvoja Republike Hrvatske do 2030.

Strategija energetskega razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine³⁸ predstavlja korak prema ostvarenju vizije niskouglične energije te osigurava prijelaz na novo razdoblje energetske politike kojom se osigurava pristupačna, sigurna i kvalitetna opskrba energijom bez dodatnog opterećenja državnog proračuna u okviru državnih potpora i poticaja. Predviđeni proces energetske tranzicije bit će kapitalno intenzivan, bez poticajnih mjera u smislu državnih potpora, ali uz očekivani veći angažman privatnog sektora/kapitala u financiranju projekata OIE. Financiranje energetske tranzicije prvenstveno se očekuje sredstvima zainteresiranih tvrtki koje će prepoznati priliku za ulaganje, sredstvima financijskih institucija i fondova (uključujući mirovinske fondove) koji će pratiti poduzetnički sektor i koji će svoje proizvode prilagoditi tranziciji energetskega sektora, sredstvima EU iz programa kohezijske politike i drugih programa gdje će učešća u projektima osigurati privatni sektor, sredstvima fondova sukladno odredbama EU-ETS direktive – Fond za modernizaciju i Inovacijski fond, kao i sredstvima prikupljenim od dražbe emisijskih jedinica i naknade na emisiju CO₂.

Strategijom je planirano povećanje energetske učinkovitosti kojim će se ostvariti koristi za okoliš, smanjiti emisije stakleničkih plinova, poboljšati energetska sigurnost, sniziti troškovi energije te ublažiti energetska siromaštva. To će dovesti do veće konkurentnosti, povećanja zaposlenosti i povećane gospodarske aktivnosti, čime će se poboljšati kvaliteta života građana.

Zbog visokih ulaganja koja mogu predstavljati značajan izazov za pojedine dijelove gospodarstva potrebno je programe provedbe pojedinih mjera energetske politike i primjenu novih tehničkih i tehnoloških rješenja povezati s mjerama smanjenja energetskega siromaštva. U tom smislu potrebno je izraditi, usvojiti i primjenjivati sveobuhvatni program za suzbijanje energetskega siromaštva koji će imati sljedeće komponente:

- jedinstveni model za podmirivanje troškova za energiju energetskega siromašnim kućanstvima,
- energetska savjetovanja za energetskega siromašna kućanstva,
- mjere energetske obnove i poboljšanja energetske učinkovitosti u energetskega siromašnim kućanstvima.

Kombinacijom ove tri komponente programa suzbijanja energetskega siromaštva omogućit će se trajno smanjenje troškova za energiju u energetskega siromašnim kućanstvima, poboljšat će se njihovi životni uvjeti te će se smanjiti potrebna izdvajanja za pružanje pomoći takvim kućanstvima.

5.6. Integrirani nacionalni energetska i klimatska plan za Republiku Hrvatsku

Integrirani nacionalni energetska i klimatska plan³⁹ (NECP) nadovezuje se na postojeće nacionalne strategije i planove. Njime se daje pregled trenutnog energetskega sustava i stanja u području energetske i klimatske politike. Također se daje pregled nacionalnih ciljeva za svaku od pet ključnih dimenzija energetske unije i odgovarajuće politike i mjere za ostvarivanje tih ciljeva, a za

³⁸ Strategija energetskega razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine, s pogledom na 2050. godinu (Narodne novine broj 25/20), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_25_602.html

³⁹ Integrirani nacionalni energetska i klimatska plan za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2021. do 2030. godine, <https://bit.ly/4jlkqQQ>

što treba uspostaviti i analitičku osnovu. U Integriranom energetske i klimatske planu posebna pozornost je posvećena ciljevima do 2030. godine, koji uključuju smanjenje emisija stakleničkih plinova, energiju iz obnovljivih izvora, energetske učinkovitost i elektroenergetsku međusobnu povezanost.

U Planu su navedene i postojeće mjere suzbijanja energetske siromaštva poput naknade troškova energije za ugrožene kupce, izgradnje kapaciteta za suzbijanje energetske siromaštva i programa za suzbijanje energetske siromaštva. Prema planiranom Programu za suzbijanje energetske siromaštva (na nacionalnoj razini) trebalo bi se osigurati energetske savjetovanje za sve energetske siromašne građane, uspostaviti sustav mjerenja i praćenja pokazatelja kojima se opisuje energetske siromaštvo na nacionalnoj razini i uspostaviti program povećanja energetske učinkovitosti na razini energetske siromašnih kućanstava i kućanstava u riziku od energetske siromaštva te se predviđa obnova višestambenih zgrada koje služe za socijalno stanovanje i obiteljskih kuća osoba koje žive u riziku od energetske siromaštva.

U Planu se više puta ističe važnost usvajanja i provedbe nacionalnog Programa suzbijanja energetske siromaštva, koji je trebao biti usvojen i primijenjen za razdoblje od 2021. do 2030. godine. Međutim, unatoč tim planovima, program još uvijek nije izrađen, što ukazuje na kašnjenje u realizaciji ključnih mjera koje bi trebale pomoći u borbi protiv energetske siromaštva.

5.7. Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine

Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine⁴⁰ izrađena je s ciljem transformacije postojećeg fonda zgrada u energetske visokoučinkovite i dekarbonizirane do 2050. godine. Strategijom se postavljaju ciljevi za obnovu nacionalnog fonda zgrada i procjenjuju potrebna ulaganja. Glavni cilj je identificirati djelotvorne mjere za poticanje troškovno učinkovite integralne obnove zgrada stambenog i nestambenog sektora.

Strategijom se promovira energetske i sveobuhvatna obnova, povećanje udjela obnovljivih izvora energije te uvođenje inovacija i pametnih tehnologija. Navedene mjere pridonijet će smanjenju emisija stakleničkih plinova za 55 % do 2030. godine. Ključne mjere uključuju provedbu nacionalnih programa energetske obnove za različite tipove zgrada.

Predviđeno je postupno povećanje stope obnove zgrada, s ciljanom stopom od 4 % godišnje do 2050. godine. Strategija također povezuje seizmičku i energetske obnovu zgrada zbog potresa u Zagrebu 2020. godine. Za financiranje energetske obnove koristit će se različiti izvori poput ESI fondova, Fonda za oporavak i otpornost, nacionalnih sredstava, privatnih ulaganja i drugih.

U Strategiji je naglašena problematika energetske siromaštva i nepostojanja definicije i konkretnih mjera te je kao i u Integriranom nacionalnom energetske i klimatske planu za Republiku Hrvatsku spomenuto usvajanje i provedba Programa suzbijanja energetske siromaštva koji nije usvojen i ne provodi se.

⁴⁰ Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine, https://mpgi.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/DSO_14.12.2020.pdf

5.8. Nacionalni plan oporavka i otpornosti

Nacionalni plan oporavka i otpornosti (NPOO)⁴¹ definira reformske smjerove i područja ulaganja kako bi postigao ciljeve ekonomskog i društvenog oporavka te jačanja otpornosti države i gospodarstva na krize, posebno uslijed pandemije COVID-19. NPOO prepoznaje izazove s kojima se Hrvatska suočava te aktivnosti potrebne za oporavak i otpornost.

NPOO pridonosi ostvarivanju četiriju opća cilja EU-a: promicanje ekonomske, društvene i teritorijalne kohezije, jačanje otpornosti, smanjivanje učinaka krize i poticanje zelene i digitalne tranzicije. Poseban fokus je na demografskoj revitalizaciji. Intervencije će ojačati sposobnost države za odgovor na šokove i osigurati brzi, održivi i uključiv oporavak. NPOO također uključuje osiguravanje jednakih mogućnosti i pristupa tržištu rada, pravedne uvjete rada te socijalnu zaštitu i uključivost. NPOO podržava klimatske, okolišne, socijalne i digitalne prioritete, uključujući energetske i digitalnu tranziciju radi povećanja konkurentnosti gospodarstva i kvalitete života građana. Provedbom NPOO-a Hrvatska će doprinijeti sedam vodećih inicijativa EU-a: energija, obnova, punjenje, povezivanje, modernizacija, ekspanzija, prekvalifikacija i usavršavanje. Ciljevi NPOO-a uključuju gospodarski oporavak, komplementarnost s ostalim planovima i ulaganjima te postizanje makroekonomskih i socijalnih učinaka. Rok za provedbu reformi i investicija je 31. kolovoza 2026., a isplate sredstava očekuju se kroz predujam i polugodišnje zahtjeve za plaćanje.

Posebna pažnja posvećena je suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti te modernizaciji zdravstvenog sustava. Inicijativa za obnovu zgrada uključuje dekarbonizaciju i energetske uštede, protupotresnu obnovu te jačanje sposobnosti za djelovanje kod prirodnih katastrofa. Kroz NPOO obrađene su brojne mjere koje mogu doprinijeti poboljšanju uvjeta života osoba koje žive u energetske siromaštvu ili u riziku od energetske siromaštva, prvenstveno kroz mjere energetske učinkovitosti i socijalne mjere.

5.9. Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti

Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti⁴² izrađen je temeljem odredbi Zakona o energetske učinkovitosti i Pravilnika o sustavu za praćenje, mjerenje i verifikaciju ušteda energije⁴³. U akcijskom planu prikazana je i ocijenjena potrošnja energije u Hrvatskoj od 2014. do 2020. godine, uzimajući u obzir ciljeve postavljene Direktivom 2012/27/EU. U tom razdoblju zabilježen je pad potrošnje primarne energije, ali porast neposredne potrošnje energije zbog povećane upotrebe obnovljivih izvora energije i gospodarskih kretanja.

Hrvatska je u 2020. godini ostvarila 18,7 % manju potrošnju primarne energije i 7,5 % manju neposrednu potrošnju energije od ciljanih vrijednosti, ali je pandemija COVID-19 imala značajan utjecaj na ove rezultate. Nacionalni cilj uštede energije za razdoblje 2014. do 2020. iznosio je kumulativno 54,250 PJ, s planom da se postigne primjenom alternativnih mjera politike i

⁴¹ Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026., <https://planoporavka.gov.hr/https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%20C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>

⁴² Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti za razdoblje 2022. do 2024. godine, <https://mingo.gov.hr/UserDocsImages/UPRAVA%20ZA%20ENERGETIKU/NAPEnU%202022.-2024..pdf>

⁴³ Pravilnik o sustavu za praćenje, mjerenje i verifikaciju ušteda energije (Narodne novine broj 98/21, 30/22), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_03_30_370.html

sustavom obveze energetske učinkovitosti. Međutim, obvezni kumulativni cilj ušteda energije nije postignut do kraja 2020. godine.

5.9.1. Program energetske obnove višestambenih zgrada do 2030. godine

U prosincu 2021. godine, Vlada Republike Hrvatske je na sjednici donijela Odluku o donošenju Programa energetske obnove višestambenih zgrada za razdoblje do 2030. godine.⁴⁴

Kako bi se ispunio strateški srednjoročni cilj postavljen u Dugoročnoj strategiji obnove nacionalnog fonda zgrada donosi se Program energetske obnove višestambenih zgrada za razdoblje do 2030. godine koji se temelji na Zakonu o gradnji. Cilj Dugoročne strategije obnove nacionalnog fonda zgrada je da se stopa energetske obnove ukupnog fonda zgrada postupno poveća s 0,7% godišnje (1 350 000 m²/god) na 3% 2030. godine odnosno cilj iznosi 30,84 milijuna m² obnovljenih zgrada do 2030. godine. Program obuhvaća energetska obnovu višestambenih zgrada neoštećenih i oštećenih u potresu kako bi se smanjila potrošnja energije te povećala sigurnost i otpornost postojećih višestambenih zgrada na potres i požar. Za provedbu mjera procijenjena investicija iznosi 2,28 milijardi eura (17,2 milijardi kuna).

Programom su predviđena tri provedbena modela:

1. model – obnova višestambenih zgrada neoštećenih u potresu
2. model – obnova višestambenih zgrada oštećenih u potresu,
3. model – financijska potpora građanima u riziku od energetske siromaštva

U Hrvatskoj za građane u riziku od energetske siromaštva koji stanuju u višestambenih zgradama za sada nije bilo ciljanih programa obnove jer otežano prikupljanje osjetljivih informacija na razini višestambenih zgrada otežava i sam postupak pripreme dokumentacije za prijavu na javne pozive za sufinanciranje.

Svim građanima koji su suvlasnici u višestambenim zgradama, a žive u riziku od energetske siromaštva treba omogućiti kompenzaciju troškova obnove do 100% prihvatljivih troškova. Takva kompenzacija troškova pozitivno bi djelovala na suvlasnike koji su u riziku od energetske siromaštva da daju suglasnost za obnovu svoje višestambene zgrade. Tada bi ti suvlasnici bili oslobođeni od povećanja pričuve i ne bi morali ulaziti u kreditne obveze.

Potrebno je osigurati sredstva za taj kompenzacijski fond, stoga je primjena ovog modela predviđena u drugom trogodišnjem razdoblju provedbe Programa energetske obnove višestambenih zgrada do 2030. godine.

5.9.2. Program suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje 2021. – 2025. godine

Vlada Republike Hrvatske je u prosincu 2021. godine na održanoj sjednici donijela Odluku o donošenju Programa suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih

⁴⁴ Program energetske obnove višestambenih zgrada za razdoblje do 2030. godine, https://mpgi.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_energetske_obnove_VS_zgrada_do_2030.pdf

izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje do 2025. godine⁴⁵.

Program ima za cilj energetske obnovu i ugradnju obnovljivih izvora energije na stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi. Program obuhvaća 387 zgrada od 413 analiziranih stambenih zgrada kojima upravlja i raspolaže Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje (SDUOSZ). U takvim zgradama stanovnici nisu u mogućnosti sudjelovati u financiranju nužnih popravaka, niti u financiranju energetske obnove te im se omogućava financiranje obnove stopom od 100%.

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje provodi sve aktivnosti Programa koje uključuju pripremu, nabavu i provedbu energetske obnove zgrada prema Programom utvrđenim prioritetima, a kao provedbeno tijelo obavljat će i relevantne delegirane poslove.

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine (MPUGDI) kontinuirano analizira mogućnosti korištenja novih izvora financiranja za financijsko poticanje obnove ovakvih zgrada i nakon 2025. godine. MPUGDI u suradnji sa SDUOSZ-om inicira da Ministarstvo gospodarstva i Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike izrade Prijedlog izmjena i dopuna Uredbe o kriterijima za stjecanje statusa ugroženih kupaca energije iz mrežnih sustava (Narodne novine, br. 95/15) kako bi se osigurala sredstva za provedbu Programa i to iz preostalog raspoloživog iznosa sredstava prikupljenih na osnovu solidarne naknade za ugrožene kupce. Procjena financijskih sredstava iz javnih izvora iznose 47,17 milijuna eura.

5.9.3. Program energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra za razdoblje do 2030. godine

Na sjednici održanoj 23. prosinca 2021. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je Odluku o donošenju Programa energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra za razdoblje do 2030. godine⁴⁶. Zgrade sa statusom kulturnog dobra važne su s vidika energetske siromaštva jer se zbog konzervatorskih ograničenja korisnici takvih zgrada suočavaju s puno većim ograničenjima kada je riječ o obnovi i adaptaciji. To otežava i znatno poskupljuje primjenu energetske učinkovitih rješenja. Osim toga, korisnici takvih zgrada imaju veće troškove energije i samim time veći rizik od energetske siromaštva, posebno kada se radi o korisnicima starije životne dobi, što je vrlo česti slučaj u gradskim jezgrama.

Program energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra za razdoblje do 2030. godine ima za cilj pokretanje sveobuhvatne energetske obnove osiguravajući zaštitu i očuvanje kulturne baštine, čime će se unaprijediti zgrade koje su nacionalni simboli i simboli u vizurama gradova. Zgrade sa statusom kulturnog dobra, prema dosadašnjim programima, većinom nisu mogle ispuniti visoke kriterije uštede energije zbog mjera zaštite konzervatora i zbog svojih specifičnosti te nisu mogle biti energetske obnovljene.

⁴⁵ Programa suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje do 2025. godine,

https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_suzbijanja_energetske_siromaštva_do_2025.pdf

⁴⁶ Program energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra za razdoblje do 2030. godine, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_energetske_obnove_kulturna_dobra_do_2030.pdf

Prioritetna područja koja nude veliki potencijal za povećanje stope obnove i ostvarivanje velikih energetske ušteda te zdravijih i udobnijih zgrada za građane odnose se na:

- rješavanje energetske siromaštva i energetski najlošijih zgrada,
- javne zgrade i socijalnu infrastrukturu te
- dekarbonizaciju sustava grijanja i hlađenja.

Kod naglaska na rješavanje energetske siromaštva i obnove energetski najlošijih zgrada predviđeno je nekoliko aktivnosti i programa financiranja te pilot projekt „Inicijativa za pristupačno stanovanje“ koji će, između ostalog biti usmjereni na stanovništvo s nižim dohotkom. Potrebno je posebno istaknuti da obnova zgrada koje imaju status kulturnog dobra uvelike može pridonijeti uštedama u energetski siromašnim kućanstvima. Obnovom se smanjuju energetske potrebe kućanstva, a time i troškovi koje moraju izdvojiti za energiju što povećava njihov raspoloživ dohodak. Isto tako, sumarno se smanjenje potražnja za energijom koja rezultira padom cijena energenata što pozitivno utječe na dostupnost energije.

5.9.4. Program energetske obnove obiteljskih kuća

U ožujku 2014. godine Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine te Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije donijeli su prvi Program energetske obnove obiteljskih kuća (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22)⁴⁷, kojeg od tada provodi Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

Program energetske obnove obiteljskih kuća ima za cilj:

1. Utvrditi stanje postojećeg stambenog fonda Republike Hrvatske te analizirati potrošnju energije i energetske učinkovitost u postojećem stambenom fondu Republike Hrvatske;
2. Utvrditi potencijale i mogućnosti za smanjenje potrošnje energije u postojećim obiteljskim kućama;
3. Razraditi korake provedbe i ocijeniti moguće učinke mjera za poticanje poboljšanja energetske učinkovitosti energije u postojećim obiteljskim kućama.

Na prijedlog ministarstva nadležnog za poslove graditeljstva Vlada donosi Program energetske obnove obiteljskih kuća koji se temelji na članku 47.b Zakona o gradnji. U početnom razdoblju provedbe Programa, bespovratna sredstva osiguravaju se trgovanjem emisijskim jedinicama putem dražbi kojima raspolaže Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost (FZOEU).

Program se provodi u tri dijela:

- 1) obnova kuća neoštećenih u potresu,
- 2) obnova kuća oštećenih u potresu i
- 3) program za građane u riziku od energetske siromaštva.

Program podrazumijeva ostvarivanje ušteda od minimalno 50% u potrebnoj energiji za grijanje na godišnjoj razini u odnosu na stanje prije obnove, dok u slučaju provedbe pojedinačnih mjera nema uvjeta minimalnih ušteda. Planirano je da se u razdoblju do 2030. godine obnovi preko 11,5 milijuna m² obiteljskih kuća (oštećenih i neoštećenih u potresu). Na godišnjoj razini to je obnovljeno oko 12.800 kuća, to jest 1,15 milijuna m². Za građane u riziku od energetske

⁴⁷ Program energetske obnove obiteljskih kuća (Narodne novine broj 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22), <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/431066.pdf>

siromaštva stopa sufinanciranja iznosi 100%. Cilj je energetska obnova oko 7.500 obiteljskih kuća vlasnicima u riziku od energetskog siromaštva, to jest 562.500 m².

5.10. Zakonodavni okvir socijalne skrbi povezan s energetikom i suzbijanjem energetskog siromaštva

S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji zakonodavni okvir koji je direktno povezan s energetskim siromaštvom odnosno koji bi to područje u cijelosti obuhvatio, možemo se samo pozvati na dijelove zakona koji su prvenstveno namijenjeni socijalno ugroženim osobama. Socijalna pravednost i vladavina prava među najvišim su vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske, što znači da država preuzima jamstvo osiguranja socijalnih prava i osnovnih egzistencijalnih potreba svojih građana. Nemogućnost kućanstva da si priušti odgovarajuće razine energetskih usluga snažno je povezana s općim pojmom siromaštva, što potvrđuje važnost promjena gospodarskih i društvenih politika radi učinkovitijeg rješavanja energetskog siromaštva i siromaštva općenito.

Tako je 2014. godine Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti izradila Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)⁴⁸. U Strategiji su istaknuta tri glavna prioriteta:

- osiguravanje uvjeta za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu
- osiguravanje uvjeta za sprečavanje nastanka novih kategorija siromašnih te smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih osoba
- uspostava koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

Temeljem ove Strategije nastao je i Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine⁴⁹.

Područje socijalne skrbi i socijalnih naknada u Republici Hrvatskoj uređeno je većim brojem zakona i podzakonskih akata. Temeljni akt koji pokriva ovo područje je Zakon o socijalnoj skrbi⁵⁰.

Zakonom o socijalnoj skrbi definirana su temeljna načela socijalne skrbi, prava korisnika te financiranje socijalnih usluga. Prava uključuju naknadu za troškove stanovanja. Naknada za troškove stanovanja odnosi se na najamninu, komunalne naknade, troškove grijanja, vodne usluge te troškove koji su nastali zbog radova na povećanju energetske učinkovitosti zgrade. Jedinica lokalne samouprave dužna je priznati pravo na naknadu za troškove stanovanja od najmanje 30 % iznosa zajamčene minimalne naknade za pokrivanje tih troškova.

⁴⁸ Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.), <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija-siroma%C5%A1tvo-27032014%5B1%5D.pdf>

⁴⁹ Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>

⁵⁰ Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine broj 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

Pravo na naknadu za ugroženog kupca energenata priznaje se samcu ili kućanstvu koji ispunjavaju uvjete za stjecanje statusa ugroženog kupca, propisane propisima kojima se uređuje energetske sektor. Dodatna pomoć u sustavu socijalne skrbi je jednokratna naknada za samce ili kućanstva koja zbog trenutačnih materijalnih teškoća ne mogu podmiriti osnovne životne potrebe.

Ministarstvo gospodarstva formiralo je 2012. godine Radnu skupinu za ugrožene potrošače koja je preporučila da se energetske siromašna kućanstva izjednače s onima koji primaju mjesečnu socijalnu naknadu prema Zakonu o socijalnoj skrbi i onima koji primaju invalidninu te da se uvede solidarna naknada od 0,03 HRK. **U oko 60 % jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj isplaćuje se pomoć za podmirenje troškova stanovanja.**

Neke od nacionalnih politika preslikane su i u lokalne politike koje igraju ključnu ulogu u oblikovanju svakodnevnog života građana, posebno u kontekstu socijalne skrbi, energetike i borbe protiv siromaštva. Iako ni na lokalnoj, odnosno regionalnoj razini ne postoje politike koje bi se direktno vezale na problem energetske siromaštva, u nekim politikama postoje mjere koje umanjuju problem istog. U sljedećem dijelu analize cilj je pružiti pregled postojećih lokalnih politika koje su relevantne za socijalnu skrb i energetske politiku. Fokusirat ćemo se na to kako različite jedinice lokalne samouprave pristupaju ovim pitanjima, s posebnim naglaskom na mjere podrške za socijalno ugrožene građane i strategije za smanjenje energetske siromaštva. Kroz analizu će se istražiti postojeći programi i inicijative, njihova učinkovitost te mogućnosti za poboljšanje i prilagodbu u kontekstu prekogranične suradnje. Na taj način, pružit ćemo sveobuhvatan uvid u lokalne prakse na područjima djelovanja partnera ovog projekta koje mogu poslužiti kao temelj za daljnji razvoj i implementaciju uspješnih politika na širem području.

6. Regionalne i lokalne politike u borbi protiv energetskega siromaštva

Regionalne i lokalne politike obično se planiraju i provode kroz dokumente kao što su socijalni planovi jedinica lokalne i regionalne samouprave i akcijski planovi energetske i klimatske održive razvitka (SECAP).

Socijalni plan je strateški dokument koji analizira socijalne potrebe stanovništva, prepoznaje ključne probleme poput siromaštva, nezaposlenosti i socijalne isključenosti te predlaže mjere za unapređenje kvalitete života kroz razvoj socijalnih usluga i financijsku podršku ugroženima. Plan naglašava važnost suradnje različitih dionika, uključujući lokalne i regionalne vlasti, obrazovne i zdravstvene institucije, te osigurava pregled potrebnih financijskih resursa i mehanizama za evaluaciju učinaka.

Europski sporazum gradonačelnika za klimu i energiju okuplja na tisuće lokalnih tijela vlasti koja su se dobrovoljno posvetila provedbi ciljeva Europske unije za klimu i energiju, uključujući 11 gradova i općina iz Varaždinske županije, koje se obvezuju na dekarbonizaciju, prilagodbu klimatskim promjenama i osiguranje održive energije uz dostavljanje akcijskih planova (SECAP). Gradovi potpisnici predano rade na smanjenju emisija stakleničkih plinova za 55 % do 2030. godine te redovito izvještavaju o napretku.

6.1. Politike na području regije Pomurje

Energetsko siromaštvo u Pomurju predstavlja važan izazov jer mnogi stanovnici, posebno u ruralnim područjima, imaju otežan pristup cjenovno povoljnim izvorima energije za grijanje, rasvjetu i druge osnovne potrebe. Regija se suočava s niskim prihodima, visokom nezaposlenošću i lošom energetske učinkovitošću kućanstava, što povećava ranjivost stanovništva. Politike za borbu protiv energetskega siromaštva u Pomurju uključuju subvencije za energetske investicije, poboljšanje energetske učinkovitosti i pomoć pri plaćanju energenata. Ove mjere nastoje poboljšati životne uvjete i smanjiti energetskega siromaštvo u regiji, pri čemu je ključno podizanje svijesti i obrazovanje stanovništva o štednji energije.

6.1.1. Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021–2027

Regionalni razvojni program Pomurske regije⁵¹ (RRP) 2021–2027 ključni je strateški dokument koji usmjerava razvojnu politiku i investicije u Pomurju za razdoblje od 2021. do 2027. Pomurska regija je jedna od ekonomskih i socijalno slabijih regija u Sloveniji, stoga je energetskega siromaštvo jedan od važnih izazova kojima se bavi i ovaj razvojni program.

RRP 2021–2027 ističe da se regija suočava sa stalnim porastom energetskega siromaštva, kojeg se u prošlosti analiziralo i pokušalo rješavati samo kroz manje projekte, bez sustavnog pristupa. Također je istaknuto da je prekogranična suradnja sa strateškog aspekta važan instrument Europske unije, što će Pomurje iskoristiti oblikovanjem zajedničkih razvojnih strategija, prijenosom dobrih praksi i stvaranjem uvjeta za prekogranično i odgovorno upravljanje zajedničkim prirodnim resursima za ubrzanje gospodarskog razvoja pograničnog područja i uspostavljanje dugoročne teritorijalne kohezije.

⁵¹ Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021–2027, <https://www.rcms.si/regionalni-razvoj/aktualno-programsko-obdobje-20212027>

U okviru RRP 2021–2027 energetska siromaštvo nije promatrano samo kao socijalni problem, već kao dio šireg okvira održivog razvoja koji uključuje poboljšanje energetske učinkovitosti, prijelaz na obnovljive izvore energije te dostupnost energije za ranjive skupine stanovništva.

Jedan od glavnih ciljeva programa je poboljšanje energetske učinkovitosti kućanstava i višestambenih zgrada, osobito za ranjive skupine. To uključuje subvencije za energetska obnova, npr. zamjenu prozora, izolaciju zgrada, energetska učinkovito grijanje, itd. Obnova zgrada pomaže smanjenju energetska troškova za kućanstva, što izravno utječe na smanjenje energetska siromaštva. U okviru ovog programa predviđene su investicije u energetska obnova javnih i privatnih zgrada, što će pridonijeti smanjenju troškova grijanja i povećanju kvalitete života, osobito u ranjivijim sredinama.

Pomurska regija je bogata prirodnim izvorima za obnovljive izvore energije – solarnom energijom i biomasom. Program potiče prijelaz na obnovljive izvore energije s ciljem smanjenja ovisnosti o fosilnim gorivima i dugoročnog smanjenja troškova energije za kućanstva. To uključuje subvencioniranje postavljanja solarnih elektrana i biomase na privatnim objektima te pomoć u uvođenju drugih održivih energetska rješenja. Uključivanje obnovljivih izvora u energetska miks dugoročno doprinosi manjim troškovima energije, čime se smanjuje energetska siromaštvo.

RRP 2021–2027 ističe važnost osiguravanja pristupa opskrbi energijom za ranjive skupine stanovništva – kućanstva s niskim prihodima, starije osobe i one s potrebama po socijalnoj skrbi. Jedna od mjera je osiguranje pomoći u plaćanju energenata za najugroženija kućanstva.

Unutar ovog razvojnog programa predviđene su edukativne i savjetodavne aktivnosti za poboljšanje energetska pismenosti među stanovništvom, osobito u kućanstvima koja su najviše izložena energetska siromaštvu. To uključuje informiranje o energetska štedljivosti, korištenju energetska učinkovitih uređaja te o mogućnostima za energetska obnova. Savjetovanje s područja energetska sanacije i učinkovite uporabe energije može pomoći u smanjenju potrošnje energije i posljedično u smanjenju troškova za energente.

U nekim područjima Pomurja planirana je obnova energetska infrastrukture, osobito u općinama gdje je energetska infrastruktura zastarjela i time uzrokuje visoke troškove energije. To uključuje ulaganja u energetska sustave koji će omogućiti učinkovitiju i cjenovno pristupačnu opskrbu energijom. Poticanje korištenja energetska učinkovitih sustava daljinskog grijanja ili prijelaz na alternative predstavlja važan dio aktivnosti, budući da lokalni energetska sustavi mogu doprinijeti većoj dostupnosti energije.

6.1.2. Lokalni energetska koncept

Lokalni energetska koncept⁵² (LEK) je program upravljanja energijom u lokalnoj zajednici kojeg donosi lokalna samouprava uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za energiju i objavljuje ga na svojim internetskim stranicama. LEK je najvažniji alat u planiranju strategije lokalne energetska politike. U njemu su obuhvaćena rješenja koja lokalnoj samoupravi omogućuju realizaciju prilagođenih rješenja za učinkovite, ekonomske i ekološki prihvatljive energetska usluge u kućanstvima, poduzećima i javnim ustanovama. U dokumentu su također navedeni konkretni učinci koje lokalna zajednica može postići provedbom aktivnosti iz LEK-a. Na temelju LEK-a planiraju se prostorni i gospodarski razvoj lokalne zajednice, razvoj lokalnih energetska

⁵² Lokalni energetska koncept, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/lokalni-energetska-koncept/>

gospodarskih javnih službi, učinkovita uporaba energije i smanjenje potrošnje, korištenje obnovljivih izvora energije te poboljšanje kvalitete zraka na području lokalne zajednice.

LEK omogućava praćenje, utvrđivanje i dokumentiranje potrošnje energije i promjena energetske stanja i stanja okoliša, kao i kreiranje kratkoročnih i dugoročnih energetske politika, odabir i određivanje ciljeva energetske politike i energetske planiranja u lokalnoj zajednici, usporedbu i oblikovanje različitih alternativa i scenarija mogućeg energetske i s time povezanog gospodarskog razvoja te pregled mjera za učinkovito poboljšanje energetske stanja a time i stanja okoliša.

LEK-ovi u Pomurju prate ciljeve koji su definirani u sklopu Energetske koncepta Slovenije. Ciljevi su osigurati pouzdanu, sigurnu i konkurentnu opskrbu energijom na održiv način za prijelaz u niskougljično društvo, poticajno okruženje za potrebne aktivnosti i investicije te kvalitetne energetske usluge za stanovništvo i gospodarstvo. Energetska učinkovitost, diverzifikacija energetske izvora, uvođenje obnovljivih izvora energije, prevladavanje energetske siromaštva, energetska pismenost i informiranje, strateška partnerstva te razvoj i inovacije s ciljem stvaranja novih zelenih radnih mjesta ključni su za dugoročno energetske planiranje u lokalnim samoupravama. Mjere koje smanjuju energetske siromaštvo uključene su u sve programe poticanja učinkovite uporabe energije i proizvodnje topline iz obnovljivih izvora energije u kućanstvima.

LEK-ovi u Pomurju sadrže različite mjere za smanjenje energetske siromaštva i poboljšanje energetske učinkovitosti. Među ključnim mjerama su energetske sanacije kućanstava, kao što su toplinske izolacije, zamjena prozora i ugradnja energetske učinkovitih sustava grijanja, što doprinosi smanjenju troškove grijanja. Mjere potiču i uporabu obnovljivih izvora energije, poput solarnih elektrana i peći na biomasu, uz subvencije za one koji si ne mogu priuštiti ove tehnologije. Osim toga, LEK-ovi predviđaju pomoć pri plaćanju energenata za ranjive skupine stanovništva, kao što su umirovljenici, nezaposleni i osobe s invaliditetom. LEK-ovi sadrže i obrazovne programe za podizanje svijesti o štednji energije i poboljšanju energetske infrastrukture u udaljenim područjima. Neke općine također potiču zajedničke energetske projekte poput energetske zadruga, koje omogućuju stanovnicima pristup jeftinijoj energiji. S ovim mjerama LEK-ovi u Pomurju doprinose smanjenju energetske siromaštva te održivijom i pristupačnijom opskrbi energijom.

6.1.3. Akcijski plan energetske (i klimatske) održivega razvitka

SECAP (Sustainable Energy and Climate Action Plan) tj. Akcijski plan energetske i klimatske održivega razvitka je ključni dokument u kojem potpisnik Sporazuma gradonačelnika za klimatske promjene i energiju (Covenant of Mayors) definira svoju strategiju za ispunjavanje obveza i postizanje ciljeva za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. SECAP je nadogradnja SEAP-a (Sustainable Energy Action Plan) odnosno Akcijskog plana održivega energetske razvitka, dokumenta koji je prethodio SECAP-u i koji je bio fokusiran samo na područje energije. SECAP uključuje širi spektar mjera koje obuhvaćaju područje klimatskih promjena i učinkovito korištenje energije, a istovremeno omogućuje sustavno praćenje napretka u provedbi mjera.

Sekundarni cilj SECAP-a je osiguravanje temelja za dobro klimatske i energetske upravljanje, što uključuje praćenje mjera, prikupljanje i analiziranje podataka te jačanje lokalnih politika. Aktivnosti u okviru Sporazuma gradonačelnika su u nadležnosti lokalnih zajednica, pri čemu SECAP mora obuhvatiti mjere čiji je cilj smanjenje emisija CO₂ i smanjenje potrošnje konačne energije. Područje primjene SECAP-a obuhvaća cijelo geografske područje lokalne vlasti (mjesta,

gradove, regije), što znači da je potrebno uključiti mjere kako u javnom, tako i u privatnom sektoru.

Glavni ciljevi usmjereni su na sektore zgrada, opreme i javnog prijevoza, međutim SE(C)AP može uključivati i mjere za lokalnu proizvodnju energije (fotonaponski sustavi, vjetroelektrane, sustavnu proizvodnju toplinske i električne energije) te lokalnu proizvodnju toplinske i rashladne energije.

Osim toga, SEAP-i i SECAP-i trebali bi uključivati dugoročne mjere na koje lokalne vlasti mogu utjecati, kao što je planiranje korištenja zemljišta, poticanje tržišta za energetske učinkovite proizvode i usluge te oblikovanje promjena u strukturi potrošnje uključivanjem interesnih skupina i građana.

Općina Ljutomer ima od 2012. godine usvojen Akcijski plan održivog energetskog razvitka Općine Ljutomer (SEAP), a 2024. godine bio je planiran dovršetak SECAP-a. U SEAP-u su već uključene brojne mjere koje pridonose smanjenju energetskog siromaštva, poput provedbe kampanje za potencijalne investitore u projekte iskorištavanja obnovljivih izvora energije, donošenje odluke o opskrbi toplinskom energijom, provedba natječaja za koncesiju za opskrbu energijom iz obnovljivih izvora, informiranje građana o učinkovitoj uporabi energije i obnovljivim izvorima, promocija energetskog savjetovanja te pristup mogućim subvencijama od strane države.

Općina Razkrižje trenutno provodi preliminarnu analizu mogućih mjera za izradu SECAP-a, što je prvi korak prema uključivanju održivih energetskih rješenja i u ovu općinu.

6.2. Politike na području regije Podravje

Podravska regija je druga najveća regija, ali u usporedbi s drugim regijama znatno zaostaje po razvijenosti. Zbog geografske pozicije i nedostatka pristupa gradskim središtima, stanovnici na selu su više izloženi energetskom siromaštvu. Također, velika nezaposlenost i nizak mjesečni dohodak utječu na stanje kućanstava. Zbog velikog broja kućanstava koja si ne mogu priuštiti osnovne životne potrebe u općinama su uvedene mjere koje pomažu ljudima iz energetskog siromaštva. Mjere poput obnove javnih zgrada poboljšavaju energetske učinkovitost, a istovremeno podižu svijest među stanovnicima o štednji energije.

6.2.1. Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027

Regionalni razvojni program Podravja⁵³ 2021 – 2027 (RRP 2021-2027) temeljni je strateški dokument koji definira razvojne prednosti regije, razvojnu viziju i strateške ciljeve važne za razvoj regije. Bavi se izazovima na području energetske učinkovitosti te prijelazom na obnovljive izvore energije i održivi razvoj. Svi ti čimbenici su važni ako želimo smanjiti energetske siromaštvo u Podravju, u kojem je stopa rizika od siromaštva iznad slovenskog prosjeka.

U RRP-u 2021-2027 izražena je potreba za većim ulaganjem u energetske obnove zgrada i za smanjenjem energetske ovisnosti o fosilnim gorivima. Predviđeni su investicijski zahvati u obnovu javnih i stambenih zgrada, što će se realizirati uz pomoć subvencija. Upravo će subvencije

⁵³ Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/RRP-2021_2027/RRP-Podravske-razvojne-regije.pdf

omogućiti provedbu energetske učinkovite rješenja poput izolacije zgrada, zamjene prozora i primjene energetske učinkovite sustava grijanja.

U Podravju je u području infrastrukture planirano pojačano korištenje pametnih energetskih mreža i spremnika energije, čime bi se povećala stabilnost opskrbe električnom energijom. U RRP-u je naglasak na korištenju sunčeve i geotermalne energije te drvne biomase. Znan broj solarnih elektrana već je postavljen u cijeloj regiji, ali cilj je povećati njihov broj i potaknuti samodostatnost električnom energijom. Energetska infrastruktura u regiji će se poboljšati, posebice u općinama u kojima je infrastruktura zastarjela. Planirana su ulaganja u daljinsko grijanje, lokalne energetske sustave i poboljšanje kvalitete elektroenergetske mreže, čime će se smanjiti troškovi energije i povećati pouzdanost opskrbe.

RRP 2021.-2027. također predviđa potporu socijalno osjetljivim skupinama u pristupu cjenovno pristupačnoj energiji. Planirane su mjere za smanjenje energetske siromaštva, poput subvencija za energetske obnove, financijske pomoći pri plaćanju energenata te uvođenje posebnih programa za poboljšanje pristupa energiji za kućanstva s niskim primanjima.

Ovim će mjerama Podravska regija ojačati svoju otpornost na energetske i ekološke izazove te pridonijeti dugoročno održivom razvoju.

6.2.2. Lokalni energetske koncept

Lokalni energetske koncept⁵⁴ (LEK) je program upravljanja energijom u lokalnoj zajednici kojeg donosi lokalna samouprava uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za energiju i objavljuje ga na svojim internetskim stranicama. LEK je najvažniji alat u planiranju strategije lokalne energetske politike. U njemu su obuhvaćena rješenja koja lokalnoj samoupravi omogućuju realizaciju prilagođenih rješenja za učinkovite, ekonomske i ekološki prihvatljive energetske usluge u kućanstvima, poduzećima i javnim ustanovama. U dokumentu su također navedeni konkretni učinci koje lokalna zajednica može postići provedbom aktivnosti iz LEK-a. Na temelju LEK-a planiraju se prostorni i gospodarski razvoj lokalne zajednice, razvoj lokalnih energetskih gospodarskih javnih službi, učinkovita uporaba energije i smanjenje potrošnje, korištenje obnovljivih izvora energije te poboljšanje kvalitete zraka na području lokalne zajednice.

LEK omogućava praćenje, utvrđivanje i dokumentiranje potrošnje energije i promjena energetske stanja i stanja okoliša, kao i kreiranje kratkoročnih i dugoročnih energetskih politika, odabir i određivanje ciljeva energetske politike i energetske planiranja u lokalnoj zajednici, usporedbu i oblikovanje različitih alternativa i scenarija mogućeg energetske i s time povezanog gospodarske razvoja te pregled mjera za učinkovito poboljšanje energetske stanja a time i stanja okoliša.

Lokalni energetske koncept je najvažniji alat za planiranje strategije općinske energetske politike. U njemu su uključeni načini na kojima se mogu ostvariti općinama prilagođena rješenja za učinkovite, gospodarne i ekološki prihvatljive energetske usluge u kućanstvima, poduzećima i javnim ustanovama. Navedeni su i konkretni učinci koje općina može postići.

⁵⁴ Lokalni energetske koncept, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/lokalni-energetske-koncept/>

6.2.3. Akcijski plan energetske i klimatske održivosti razvoja (SECAP)

Akcijski plan energetske i klimatske održivosti razvoja (SECAP – Sustainable Energy Climate Action Plan) je ključni dokument u kojem potpisnik Sporazuma gradonačelnika (Covenant of Mayors) definira kako namjerava ispuniti svoje obveze za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama, čime će realizirati ciljeve u postavljenim vremenskim okvirima i dodijeljenim odgovornostima. SECAP zajedno s predložkom za praćenje omogućuje sustavno prikupljanje i analiziranje podataka, a služi i kao temelj za dobro energetske i klimatske upravljanje te praćenje provedbe mjera. To je nadogradnja SEAP-a, koji je obuhvaćao samo područje energetike. SECAP bi trebale imati sve općine, a pojedine općine mogu se udružiti i pripremiti zajednički SECAP.

Grad Maribor je izradio svoj Akcijski plan energetske održivosti razvoja (SEAP) 2011. godine i kao nadogradnju LEK-a. Godine 2021. Grad je izradio i Lokalni energetske klimatske koncept (LEPK), koji služi kao temelj za izradu SECAP-a. Glavni smjer LEPK-a je osiguranje prednosti za mjere smanjenja potrošnje energije i mjere poboljšanja energetske učinkovitosti pred mjerama izgradnje novih kapaciteta za opskrbu energijom.

U Podravju su SECAP izradile Općina Ormož i Općina Slovenska Bistrica.

6.3. Politike na području Međimurske županije

U Međimurskoj županiji provode se različite politike iz područja socijalne skrbi i energetike koje su usmjerene na borbu protiv energetske siromaštva. Mjere tih politika doprinose osnaživanju ranjivih kućanstava, smanjenju energetske troškova te dugoročno poboljšanje kvalitete života građana.

6.3.1. Socijalni plan Međimurske županije

Socijalni plan Međimurske županije⁵⁵ opisuje socioekonomsku i demografsku strukturu stanovništva na području županije, daje procjenu dostupnosti socijalnih usluga i kapaciteta pružatelja socijalnih usluga te opisuje ciljeve, mjere i aktivnosti kako bi se zadovoljile specifične potrebe zajednice i osigurao visoki standard života za sve građane.

Ovaj strateški dokument ključan je za planiranje, razvoj i unapređenje socijalnih usluga na razini županije. Njegov primarni cilj je osiguranje socijalne sigurnosti, zaštita prava korisnika te unapređenje kvalitete života. Dokument usklađuje lokalne potrebe i resurse s nacionalnim strateškim prioritetima i zakonodavnim okvirom, s posebnim naglaskom na najranjivije skupine društva.

Jedan od ključnih oblika potpore je zajamčena minimalna naknada (ZMN), koja omogućuje pokrivanje osnovnih životnih potreba pojedinaca i kućanstava bez dostatnih prihoda. Visina naknade prilagođava se statusu i specifičnim potrebama korisnika. Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, u 2022. godini pravo na ZMN koristilo je 3 % ukupnog stanovništva Međimurske županije, odnosno 3.144 osobe.

Osim ZMN-a, u županiji su dostupni i drugi oblici socijalne pomoći, uključujući naknade za osobne potrebe, jednokratne naknade, doplatke za pomoć i njegu te socijalne usluge u koje spadaju i

⁵⁵ Socijalni plan Međimurske županije za razdoblje od 2025. do 2027. godine, <https://medjimurska-zupanija.hr/stg76537/wp-content/uploads/2025/02/Izrada-socijalnog-plana-Medimurske-zupanije-2025-2027-nacrt.pdf>

naknade za troškove stanovanja za koje je županija 2022. godine izdvojila ukupno 458.371,30 eura.

6.3.2. Akcijski plan energetske učinkovitosti

Akcijski plan energetske učinkovitosti Međimurske županije⁵⁶ ima svrhu odrediti smjernice za provedbu politike poboljšanja energetske učinkovitosti. Cilj je ostvariti energetske uštede, pri čemu se uvažavaju energetske potrebe regije, načela održivosti i zaštita okoliša. U skladu s načelom "energetska učinkovitost prva", svaka aktivnost se promatra kroz prizmu smanjenja potrošnje energije i povećanja učinkovitosti u odnosu na postojeće stanje.

Akcijski plan uključuje tri ključne mjere usmjerene na smanjenje energetske siromaštva:

1. Provođenje edukativnih i informativnih kampanja te suradnja s institucijama i drugim akterima u svrhu promoviranja energetske tranzicije

Kroz informiranje javnosti o energetske učinkovitosti, obnovljivim izvorima energije, energetskim zajednicama i održivoj mobilnosti, doprinosi se smanjenju potrošnje energije, emisija stakleničkih plinova te dugoročnom smanjenju troškova energije.

2. Poticanje ugradnje sustava koji koriste obnovljive izvore energije u obiteljskim kućama

Kako bi se povećala proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, Međimurska županija od 2023. godine raspisuje Javni poziv za sufinanciranje ugradnje sustava za proizvodnju električne i toplinske energije u obiteljskim kućama. Sufinanciranje je predviđeno u fiksnom iznosu ugradnje sustava za proizvodnju električne i toplinske energije iz obnovljivih izvora, a obuhvaća instalaciju kotlova na drvenu biomasu, dizalica topline, sunčanih kolektora i fotonaponskih elektrana.

3. Poticanje suzbijanja energetske siromaštva

Suzbijanje energetske siromaštva predstavlja značajan društveni izazov, stoga Međimurska energetska agencija d.o.o. provodi Interreg SI-HR projekt I-PRODER koji jača suradnju i kompetencije donositelja odluka u borbi protiv energetske siromaštva. Nadalje, kroz LIFE projekt CEESSEN BENDER izrađuju se planovi za obnovu višestambenih zgrada, s posebnim fokusom na korisnike u opasnosti od energetske siromaštva, uz uključivanje svih ključnih dionika i identificiranje potencijalnih izvora financiranja.

6.3.3. Plan razvoja Međimurske županije

Plan razvoja Međimurske županije⁵⁷ identificira ključne izazove i potencijale svih razvojnih područja, definirajući strateške projekte koji će tijekom provedbe Plana postaviti temelje za kontinuiran i održiv razvoj. Strateški i planski pristup osigurava integrirani razvoj svih dijelova županije, s posebnim naglaskom na stvaranje uvjeta za kvalitetan život svih njezinih stanovnika.

Unutar prioriteta „zdravo, uključivo i otporno društvo“, poseban naglasak stavljen je na cilj učinkovita i dostupna zdravstvena i socijalna skrb u okviru kojeg će se unaprijediti kvaliteta

⁵⁶ Akcijski plan energetske učinkovitosti Međimurske županije za razdoblje od 2025. do 2027. godine, https://www.medjimurska-zupanija.hr/images/sjednice_skupstine_2024/20/15.pdf

⁵⁷ Plan razvoja Međimurske županije za razdoblje do 2027. godine, https://www.medjimurska-zupanija.hr/stg76537/wp-content/uploads/2022/07/Nacrt-Plan_razvoja_Medimurske_zupanije_2027.pdf

socijalnih usluga. Također, u sklopu prioriteta „zeleno i digitalno Međimurje“, istaknut je cilj povećanja energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije. Ovaj cilj obuhvaća mjere za unaprjeđenje energetske učinkovitosti i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u privatnom i javnom sektoru. Dodatno, posebna pažnja posvećena je informiranju građana o značaju energetske obnove i važnosti povećanja energetske učinkovitosti.

6.3.4. Akcijski planovi energetske i klimatske održivosti (SECAP)

SECAP je ključni dokument koji na temelju prikupljenih podataka o trenutnom stanju definira jasne i precizne smjernice za provedbu projekata i mjera energetske učinkovitosti, korištenja obnovljivih izvora energije te prilagodbe učincima klimatskih promjena na razini gradova i općina. Cilj ovih mjera je smanjenje emisija CO₂ za više od 55 % do 2030. godine.

Na području Međimurske županije, gradovi Čakovec, Mursko Središće i Prelog te općine Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu, Gornji Mihaljevec, Donja Dubrava i Kotoriba pristupili su Sporazumu gradonačelnika, inicijativi Europske komisije čiji je glavni cilj smanjenje emisija stakleničkih plinova. U skladu s preuzetim obvezama, izrađeni su Akcijski planovi održivog energetske razvoja i klimatskih promjena za tri grada (SECAP Grada Čakovca⁵⁸, SECAP Grada Preloga⁵⁹, SECAP Grada Mursko Središće⁶⁰) i pet općina (SECAP Općine Nedelišće⁶¹, SECAP Općine Sveti Juraj na Bregu⁶², SECAP Općine Gornji Mihaljevec⁶³, SECAP Općine Donja Dubrava⁶⁴ i SECAP Općine Kotoriba⁶⁵).

Inicijativa je krajem 2015. godine proširena pod nazivom Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju, a okuplja lokalna i regionalna tijela vlasti koja su se dobrovoljno obvezala provoditi klimatske i energetske ciljeve Europske unije. Potpisnici sporazuma dijele zajedničku viziju dekarbonizacije i otpornosti gradova i općina, osiguravajući pritom građanima pristup sigurnoj, održivoj i dostupnoj energiji te se obvezuju na smanjenje emisije CO₂ i povećanje otpornosti na klimatske promjene.

U nastavku su predstavljene mjere za suzbijanje energetske siromaštva koje su uključene u akcijske planove gradova i općina na području Međimurske županije. Riječ je o planskim mjerama, dok je odluka o implementaciji konkretnih instrumenata u nadležnosti samih gradova i općina. U postojećim SECAP dokumentima jedinica lokalne samouprave na području Međimurja identificirane su četiri mjere koje doprinose borbi protiv energetske siromaštva s time da se

⁵⁸ Akcijski plan održivog energetske razvoja i klimatskih promjena Grada Čakovca, https://www.cakovec.hr/dokumenti/sjednice/2019/gv/gv11/gv11_16_SECAP_grad_cakovec.pdf

⁵⁹ Akcijski plan energetske održivosti i prilagodbe klimatskim promjenama Grada Preloga, https://www.prelog.hr/articlefiles/6346_35947_secap-grad-prelog.pdf

⁶⁰ Akcijski plan energetske i klimatske održivosti i razvoja Grada Mursko Središće, https://www.menea.hr/wp-content/uploads/2022/03/Grad-Mursko-Sredisce_SECAP_final.pdf

⁶¹ Akcijski plan energetske i klimatske održivosti i razvoja Općine Nedelišće

⁶² Akcijski plan energetske i klimatske održivosti i razvoja Općine Sveti Juraj na Bregu

⁶³ Akcijski plan energetske i klimatske održivosti i razvoja Općine Gornji Mihaljevec

⁶⁴ Akcijski plan energetske održivosti i prilagodbe klimatskim promjenama Općine Donja Dubrava, https://donjadubrava.hr/dokumenti/Donja_Dubrava_SECAP_v1_5.12.2023.pdf

⁶⁵ Akcijski plan energetske održivosti i prilagodbe klimatskim promjenama Općine Kotoriba, <https://www.kotoriba.hr/storage/files/1/SAVJETOVANJA%20S%20JAVNOSCU/2024.g/SECAP%20KOTORIBA.pdf>

samo u tri SECAP-a (Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu i Gornji Mihaljevec) razrađuje problem energetske siromaštva:

1. Uspostava i vođenje centra za energetske savjetovanje (Općine Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu i Gornji Mihaljevec)

Planirana je uspostava lokalnog informativnog centra gdje će zainteresirani građani, a posebno oni u riziku od energetske siromaštva, moći dobiti savjete o dostupnim mogućnostima financiranja s ciljem povećanja energetske učinkovitosti u svojim kućanstvima.

2. Mjere promocije i obrazovanja građana o energetske učinkovitosti i obnovljivim izvorima energije (Gradovi Čakovec i Prelog te Općine Nedelišće, Donja Dubrava i Kotoriba)

Cilj mjere je podizanje svijesti građana o važnosti energetske učinkovitosti i prilagodbe klimatskim promjenama uz promicanje korištenja obnovljivih izvora energije. Promovirajući ove mjere, vlasnici stambenih objekata se potiču na pravilno ophođenje prema energiji i energentima što dovodi do smanjenja potrošnje energenata i vode, a rezultira uštedama vode, toplinske i električne energije te financijskim koristima.

3. Poticanje energetske obnove stambenih zgrada i/ili obiteljskih kuća za sve građane (Gradovi Čakovec, Prelog i Mursko Središće te Općine Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu, Gornji Mihaljevec, Donja Dubrava i Kotoriba)

Ova mjera obuhvaća energetske zahtjevne stambene zgrade i obiteljske kuće s velikim energetske gubicima, koji su posljedica loše termoizolacije i neučinkovitih sustava grijanja. Provedba uključuje toplinsku izolaciju vanjske ovojnice zgrada i zamjenu dotrajale stolarije. Toplinska izolacija obuhvaća vanjske zidove, krovove i stropove, kao i sprečavanje nastanka toplinskih mostova. U kombinaciji s energetske učinkovitim stolarijom, ove mjere značajno smanjuju potrošnju energije i troškove grijanja.

Potrebno je naglasiti da Općine Nedelišće i Sveti Juraj na Bregu imaju dodatnu, specifičnu mjeru namijenjenu isključivo građanima koji su ugroženi energetske siromaštvom:

- **Sufinanciranje energetske obnove obiteljskih kuća za građane koji su u opasnosti od energetske siromaštva**

Ciljana obnova odnosi se na kuće u vlasništvu građana iz ranjivih skupina. Aktivnosti uključuju toplinsku izolaciju vanjske ovojnice zgrade i zamjenu stolarije, čime se smanjuju energetske gubici i poboljšava kvaliteta života.

4. Ugradnja obnovljivih izvora energije i/ili visokoučinkovitih sustava za grijanje/hlađenje (Gradovi Čakovec, Prelog i Mursko Središće te Općine Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu, Gornji Mihaljevec, Donja Dubrava i Kotoriba)

Cilj ove mjere je povećanje energetske samodostatnosti i smanjenje troškova energije kroz ugradnju obnovljivih izvora i visokoučinkovitih tehnologija. Instalacija fotonaponskih sustava za proizvodnju električne energije iz sunčeve energije smanjuje ovisnost o fosilnim gorivima i doprinosi zaštiti okoliša. Posebna pažnja posvećuje se primjeni naprednih sustava grijanja i hlađenja, uključujući dizalice topline, solarne toplinske kolektore i kotlove na biomasu (peleti, briketi, drvena sječka i ostala drvena biomasa).

Ove tehnologije ne samo da smanjuju potrošnju energije, već omogućuju značajne financijske uštede te pridonose ciljevima energetske učinkovitosti i održivosti.

5. Energetski učinkoviti sustavi rasvjete u kućanstvima (Grad Čakovec, Općine Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu i Kotoriba)

Mjera uključuje poticanje ugradnje štednih (LED) žarulja u kućanstvima. Zamjenom stare rasvjete novom, energetski učinkovitijom rasvjetom, smanjuje se potrošnja električne energije i troškovi, a povećava se sigurnost i udobnost u domovima.

Međimurska županija integriranim pristupom kroz socijalne i energetske politike pruža podršku ranjivim skupinama, uključujući energetski siromašne građane. Poboljšanjem socijalnih usluga, osiguravanjem subvencija za energetske obnovu, poticanjem ugradnje obnovljivih izvora energije te edukacijom građana, županija osnažuje kućanstva da smanje energetske troškove i povećaju otpornost na klimatske i energetske izazove. Ove mjere dugoročno unapređuju kvalitetu života stanovnika i jačaju otpornost zajednice prema izazovima održivog razvoja.

6.4. Politike na području Varaždinske županije

U Varaždinskoj županiji postoje različite politike koje su izravno ili manje izravno usmjerene na borbu protiv energetske siromaštva te srodne politike kroz koje se provode pojedine mjere koje pomažu kod smanjivanja energetske siromaštva. Na ovu temu najveći utjecaj imaju politike vezane uz energetiku i socijalnu skrb stoga će prvenstveno biti obrađene one politike koje imaju značajnu poveznicu s temom energetske siromaštva.

6.4.1. Socijalni plan Varaždinske županije

U Socijalnom planu Varaždinske županije 2014 - 2020⁶⁶ prikazana su socio-demografska i gospodarska obilježja županije, opisan je sustav socijalne zaštite s institucionalnim kapacitetima i vanjskim pružateljima socijalnih usluga prema korisničkim skupinama. Ujedno su određeni i prioriteti te strateški i operativni ciljevi razvoja institucionalnih i izvaninstitucionalnih socijalnih usluga za skupine u većem riziku od socijalne isključenosti.

Prema spomenutom planu jedinice lokalne i regionalne samouprave svojim građanima pružaju više vrsta novčanih pomoći u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, vlastitim regulatornim okvirom i fiskalnim sposobnostima. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi⁶⁷ pravo na naknadu za troškove stanovanja i naknadu za troškove ogrjeva odobravaju i podmiruju jedinice lokalne i regionalne samouprave korisnicima zajamčene minimalne naknade, koju odobravaju centri za socijalnu skrb. Standardne lokalne naknade između ostaloga uključuju stambene subvencije, jednokratne pomoći potrebitim obiteljima, pomoć umirovljenicima i ostale novčane pomoći iznad zakonskog standarda ovisno o potrebama i proračunskim mogućnostima.

Prema podacima iz Socijalnog plana Varaždinske županije 2014 – 2020 sredstva utrošena za socijalnu skrb u 2012. godini iznosila su 22.776.170 kuna u Županijskom proračunu, 31.236.953 kuna u Gradskim proračunima te 14.855.470 kuna u Općinskim proračunima.

⁶⁶ Socijalni plan Varaždinske županije 2014 – 2020, <https://www.vzz.hr/dokumenti/strategije-planovi-i-izvjesca/socijalni-plan-varazdinske-zupanije-2014-2020.html>

⁶⁷ Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine broj 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

U trenutku nastajanja ovog dokumenta Varaždinska županija pokrenula je projekt izrade socijalnog plana za razdoblje 2024. – 2026. godine.

6.4.2. Plan razvoja Varaždinske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine

Plan razvoja Varaždinske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine⁶⁸ utvrđuje strateški okvir razvoja Županije temeljem prethodno izrađene analize stanja te prepoznatih razvojnih potreba i potencijala. Sadrži i ključne strateške odrednice poput vizije, razvojnih prioriteta, posebnih ciljeva, mjera i strateških projekata. U planu razvoja Varaždinske županije identificirane su sljedeće mjere koje mogu ublažiti problem energetske siromaštva:

- Ulaganje u socijalnu infrastrukturu i poboljšanje kvalitete i dostupnosti socijalnih usluga
- Integracija i potpora ranjivim skupinama te marginaliziranim zajednicama
- Usavršavanje i jačanje ljudskih kapaciteta u području socijalne skrbi
- Poboljšanje kvalitete života i socijalne uključenosti hrvatskih branitelja
- Poticanje energetske učinkovitosti i korištenja OIE

6.4.3. Akcijski planovi energetske i klimatske održivosti (SECAP)

Europski sporazum gradonačelnika za klimu i energiju okuplja na tisuće lokalnih tijela vlasti koja su se dobrovoljno posvetila provedbi ciljeva Europske unije za klimu i energiju. Sporazum gradonačelnika pokrenut je 2008. u Europi s namjerom okupljanja lokalnih tijela vlasti koja su se dobrovoljno posvetila ostvarivanju i premašivanju klimatskih i energetske ciljeva Europske unije. Uz to što je predstavila jedinstven pristup aktivnostima koje utječu na energiju i klimu prema načelu 'odozdo prema gore' (engl. bottom-up approach), uspjeh ove inicijative ubrzo je nadmašio sva očekivanja. Danas okuplja više od 11 tisuća tijela lokalne i regionalne vlasti u 55 zemalja, koristeći prednosti pokreta koji ujedinjuje brojne dionike širom svijeta te metodološku i tehničku potporu koju pružaju nadležni uredi.

Potpisnici ovog Sporazuma podržavaju zajedničku viziju za 2050. godinu: ubrzanje dekarbonizacije njihovih teritorija, osnaživanje kapaciteta za prilagodbu na neizbježan utjecaj klimatskih promjena i mogućnost pristupa građanima sigurnoj, održivoj i povoljnoj energiji.

Gradovi potpisnici obvezuju se na djelovanje koje će podržati smanjenje stakleničkih plinova za 55 % do 2030. godine te usvajanje zajedničkog pristupa rješavanju ublažavanja i prilagodbe na klimatske promjene.

Kako bi svoj politički angažman prenijeli iz teorije u praktične mjere i projekte, potpisnici Sporazuma obvezuju se na dostavljanje Akcijskog plana energetske i klimatske održivosti (SECAP) u roku od dvije godine od odluke lokalnog vijeća, s navedenim ključnim aktivnostima koje planiraju poduzeti. Plan će sadržavati i Referentni inventar ispuštanja (engl. Baseline Emission Inventory, BEI) u svrhu praćenja aktivnosti prilagodbe te Ocjenu rizika i ranjivosti na klimatske promjene (engl. Risk and Vulnerability Assessment, RVA). Strategija prilagodbe trebala bi biti dio SECAP-a i/ili se treba razviti i uključiti u zaseban planski dokument. Ovaj odvažan

⁶⁸ Plan razvoja Varaždinske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine https://www.varazdinska-zupanija.hr/media/k2/attachments/Plan_razvoja_Varazdinske_zupanije_za_razdoblje_od_2021._do_2027._godine.pdf

politički angažman označava početak dugotrajnog postupka, a gradovi su obvezni izvještavati o napretku provedbe planova svake dvije godine.

Ovoj dragovoljnoj inicijativi do ožujka 2024. godine pristupilo je 11.994 gradova i općina u 55 zemalja svijeta, a osim europskih gradova Sporazumu su pristupili i gradovi smješteni na drugim kontinentima, primjerice Meksiko, Jordan, Kazahstan, Tunis, Maroko itd.

Na području Varaždinske županije Sporazum je potpisalo 11 gradova i općina koje obuhvaćaju oko 96.662 stanovnika.

Energetsko siromaštvo od nedavno je treći stup Sporazuma gradonačelnika i svi potpisnici će kroz svoje akcijske planove i reviziju akcijskih planova morati napraviti i osnovnu identifikaciju stanovnika koji žive u energetsom siromaštvu i dati potencijalne mjere pomoći za građane na svojem području.

U nastavku su opisane mjere za suzbijanje energetske siromaštva koje su navedene u akcijskim planovima energetske i klimatske održivosti Gradova i Općina na području Varaždinske županije. Ovo su planske mjere, a gradovima i općinama je prepuštena odluka o eventualnom razvoju i pokretanju konkretnih instrumenata s područja energetske siromaštva.

1. Uspostava i vođenje centra za energetske savjetovanje u Općini Petrijanec

U sklopu Akcijskog plana energetske i klimatske održivosti Općine Petrijanec⁶⁹ planirana je mjera uspostave lokalnog info-centra u kojem će se građani koji su u riziku od energetske siromaštva moći savjetovati o mogućnostima financiranja u svrhu povećanja energetske učinkovitosti u kućanstvima. Mjera je razvijena s ciljem smanjenja rizika od energetske siromaštva u općini Petrijanec

2. Izrada Akcijskog plana za suzbijanje energetske siromaštva u Općini Trnovec Bartolovečki

U sklopu Akcijskog plana energetske i klimatske održivosti Općine Trnovec Bartolovečki⁷⁰ planirana je mjera izrade kriterija energetske siromaštva u Općini i akcijskog plana za sustavno suzbijanje energetske siromaštva. Općina u ovu mjeru planira investirati oko 10.000 EUR.

3. Uspostava info-centra za energetske savjetovanje i pomoć energetski siromašnima u Općini Trnovec Bartolovečki

Mjera obuhvaća uspostavu info-centra prema „one-stop-shop“ principu gdje će se energetski siromašnim stanovnicima, kao i stanovnicima u riziku od energetske siromaštva, osigurati adekvatne informacije i savjeti o primjeni obnovljivih izvora energije i mjerama energetske učinkovitosti koje doprinose suzbijanju energetske siromaštva, kao i o mogućnostima sufinanciranja aktivnosti na tom polju. Mjera također predviđa osnaživanje energetski siromašnih jačanjem energetske pismenosti te poticanjem na sudjelovanje u različitim oblicima energetske

⁶⁹ Akcijski plan energetske i klimatske održivosti Općine Petrijanec, <http://petrijanec.hr/wp-content/uploads/2024/06/Akcijski-plan-energetski-i-klimatski-odr%C5%BEivog-razvitka-Op%C4%87ine-Petrijanec-Sustainable-Energy-and-Climate-Action-Plan-SECAP.pdf>

⁷⁰ Akcijski plan energetske i klimatske održivosti Općine Trnovec Bartolovečki, https://trnovec-bartolovecki.hr/cms/upload/dokumenti/SECAP_Op%C4%87ina%20Trnovec%20Bartolove%C4%8Dki.pdf

zajednica. Općina za ovu mjeru planira izdvojiti oko 10.000 EUR za uspostavu te 5.000 EUR godišnje nakon prve godine.

4. Informiranje i edukacija o povećanju energetske učinkovitosti i kapaciteta za korištenje OIE u stambenom sektoru u Gradu Varaždinu

Navedena mjera planirana je u Akcijskom planu energetske i klimatski održivog razvitka (SECAP) Grada Varaždina.⁷¹ Važnost formalnog i neformalnog obrazovanja o energiji, energetske učinkovitosti, obnovljivim izvorima i održivom razvoju istaknuta je u nizu strateških dokumenata RH, a ujedno je i prepoznata jer donosi znatne uštede energije i nije financijski zahtjevna. Cilj ove mjere je podrška i promicanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije u kućanstvima pravilnom edukacijom i informiranjem građana. Ovom mjerom su obuhvaćene sljedeće aktivnosti:

- promicanje i uspostava sustavne savjetodavne podrške građanima i svim ostalim relevantnim dionicima (upravitelji zgrada) u pogledu pružanja informacija o mogućnostima energetske obnove, prednostima ulaganja u energetske učinkovitost i načinima (su)financiranja u provedbi projekata povećanja energetske učinkovitosti i kapaciteta za korištenje OIE
- uspostava one-stop-shop koncepta za pomoć građanima u realizaciji projekata koji koriste OIE i povećavaju energetske učinkovitost
- prezentiranje primjera dobre prakse, po mogućnosti na lokalnoj razini
- informiranje o administrativnoj proceduri, akreditiranoj opremi i certificiranim instalaterima sustava koji koriste OIE.

Iako ova mjera nije isključivo usmjerena na rješavanje problema energetske siromaštva, ona predstavlja temelj za razvoj budućih mjera s posebnim naglaskom na tu problematiku. Istovremeno, omogućuje krajnjim korisnicima stjecanje ključnih znanja i svijesti o energetske učinkovitosti, što je preduvjet za dugoročno smanjenje energetske siromaštva. Ovakvu vrstu mjeru u akcijskim planovima navode i Gradovi Ivanec, Ludbreg i Varaždin te Općine Jalžabet, Martijanec, Trnovec Bartolovečki i Veliki Bukovec.

5. Energetska obnova obiteljskih kuća i višestambenih zgrada u Gradu Ludbregu

Ova mjera navedena je u Akcijskom planu energetske i klimatski održivog razvitka Grada Ludbrega⁷². Mjera se prvenstveno odnosi na obiteljske kuće koje imaju velike energetske gubitke prouzrokovane lošom termoizolacijom i neučinkovitim sustavima grijanja. Mjerom su obuhvaćene sljedeće aktivnosti:

- obnova ovojnice kuća
- ugradnja visokoučinkovitih sustava za grijanje/hlađenje koji koriste OIE te visokoučinkovitih sustava za prozračivanje ili poboljšanje postojećih sustava
- zamjena postojećih sustava pripreme potrošne tople vode sustavima koji koriste OIE
- zamjena unutarnje rasvjete učinkovitijom

⁷¹ Akcijski plan energetske i klimatski održivog razvitka (SECAP) Grada Varaždina, https://varazdin.hr/upload/2023/05/secap_akcijski_plan_energetski_i_klimatski_odrzivog_646dbc93dfa63.pdf

⁷² Akcijski plan energetske i klimatski održivog razvitka (SECAP) Grada Ludbrega <https://ludbreg.hr/wp-content/uploads/2020/07/Akcijski-plan.pdf>

- ugradnja sustava za proizvodnju električne energije iz OIE

Iako ova mjera nije izravno usmjerena na energetske siromašne građane, smatramo da ima ključnu ulogu u smanjenju njihovog broja. Dodatno, ona može poslužiti kao temelj za razvoj ciljanih programa usmjerenih na energetske siromašne građane, kojima bi omogućili značajno sufinanciranje energetske obnove njihovih domova, čime bi se učinkovito doprinijelo poboljšanju njihovih životnih uvjeta i energetske učinkovitosti. Ovakav tip mjere u svojim akcijskim planovima provode i gradovi Ivanec i Varaždin te Općine Jalžabet, Martijanec, Petrijanec, Trnovec Bartolovečki i Veliki Bukovec.

Na području Varaždinske županije u okviru akcijskih planova održivog energetskeg razvitka i prilagodbe klimatskim promjenama (SECAP) identificirane su tri konkretne mjere usmjerene na suzbijanje energetskeg siromaštva i dvije mjere koje se mogu odraziti na energetske siromašne građane. Očekuje se da će gradovi i općine koje u svojim postojećim SECAP dokumentima imaju mjere koje mogu doprinijeti suzbijanju energetskeg siromaštva, specificirati mjere za rješavanje ovog problema prilikom nadolazećih revizija.

Gradovi i općine s područja Varaždinske županije dobrovoljno su se pridružili Europskom sporazumu gradonačelnika za klimu i energiju, a među njima su Grad Varaždin, Grad Ivanec, Grad Ludbreg te općine Breznica, Cestica, Martijanec, Jalžabet, Mali Bukovec, Petrijanec, Trnovec Bartolovečki i Veliki Bukovec. Ova inicijativa dodatno potvrđuje njihovu predanost razvoju održivih i klimatski otpornijih lokalnih zajednica.

7. Usporedba politika u prekograničnom području

Ovo poglavlje istražuje i uspoređuje postojeće politike s ciljem identifikacije najboljih praksi koje bi se mogle primijeniti na prekograničnom području. Analiza obuhvaća ključne aspekte energetske politike, s posebnim naglaskom na mjere za smanjenje energetske siromaštva. Uzimajući u obzir različite socio-ekonomske i regulatorne okvire, ovo poglavlje će ispitati potencijal za prilagodbu i implementaciju uspješnih politika u novom kontekstu, s ciljem poboljšanja životnih uvjeta i energetske učinkovitosti u prekograničnoj regiji.

7.1. Pregled politika na nacionalnoj razini

- Nacionalne politike u Republici Sloveniji:
 - Energetski zakon (EZ-2),
 - Nacionalni energetski i klimatski plan (NEKP),
 - Dugoročna strategija energetske obnove zgrada do 2050. godine,
 - Rezolucija o dugoročnoj klimatskoj strategiji Slovenije do 2050. godine,
 - Zakon o opskrbi električnom energijom,
 - Uredba o kriterijima za utvrđivanje i procjenu broja energetski siromašnih kućanstava,
 - Akcijski plan za smanjenje energetske siromaštva.
- Nacionalne politike u Republici Hrvatskoj
 - Zakon o energiji,
 - Zakon o tržištu električne energije,
 - Zakon o energetske učinkovitosti,
 - Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji,
 - Strategija energetske razvoja republike Hrvatske do 2030. godine,
 - Integrirani nacionalni energetski i klimatski plan za Republiku Hrvatsku (NECP),
 - Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine,
 - Nacionalni plan oporavka i otpornosti,
 - Nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti.

7.2. Pregled politika na regionalnoj i lokalnoj razini

- Politike na području regije Pomurje:
 - Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021-2027 ,
 - Lokalni energetski koncept (LEK),
 - Akcijski plan za održivu energiju i klimu (SECAP).
- Politike na području regije Podravje:
 - Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027,
 - Lokalni energetski koncept (LEK),
 - Akcijski plan za održivu energiju i klimu (SECAP).
- Politike na području Međimurske županije:
 - Socijalni plan Međimurske županije,
 - Akcijski plan energetske učinkovitosti,
 - Plan razvoja Međimurske županije,

- Akcijski planovi energetske i klimatske održivosti razvoja (SECAP).
- Politike na području Varaždinske županije:
 - Socijalni plan Varaždinske županije,
 - Plan razvoja Varaždinske županije,
 - Akcijski planovi energetske i klimatske održivosti razvoja (SECAP).

7.3. Mogućnosti prijenosa politika u prekograničnom području

Za ublažavanje energetske siromaštva i poboljšanje životnih uvjeta energetski ugroženih građana, u Sloveniji i Hrvatskoj, provode se različite politike na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Provedenom analizom ustanovljeno je da postoji potencijal za prijenos politika na prekograničnom području.

7.3.1. Mogućnosti prijenosa politika na nacionalnoj razini

Nakon provedene analize nacionalnih politika izdajemo Uredbu o kriterijima za definiranje i procjenu broja energetski siromašnih kućanstava koja je u listopadu 2022. godine donesena u Sloveniji te Akcijski plan za smanjenje energetske siromaštva koji je vlada Republike Slovenije 2023. godine usvojila na razdoblje od tri godine (2024. do 2026.).

U Hrvatskoj su identificirani Program energetske obnove višestambenih zgrada do 2030. godine, Program suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje 2021. – 2025. godine i Program energetske obnove obiteljskih kuća (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22).

Uredba, temeljem Zakona o opskrbi električnom energijom, propisuje kriterije za definiranje i procjenu broja energetski siromašnih kućanstava. Cilj uredbe je poboljšati planiranje i provedbu energetske i socijalne politike u području energetske siromaštva te omogućiti pravedniji prijelaz Slovenije na niskougljično društvo i održivo gospodarstvo. U Uredbi je definiran pojam energetske siromaštva te osnovne energetske potrebe koje uključuju troškove grijanja, pripreme tople vode, hlađenja, kuhanja i rasvjete.

Na temelju Uredbe o kriterijima za definiranje i ocjenjivanje broja energetski siromašnih kućanstava, ministarstvo nadležno za energiju pripremio je i Vladi Republike Slovenije mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti u svrhu smanjenja energetske siromaštva u trogodišnjem akcijskom planu. Glavni cilj u razdoblju 2024. do 2026. godine je uspostava djelovanja sheme za smanjenje energetske siromaštva, koja predstavlja ključni sklop mjera koje se provode istovremeno i međusobno podržavaju, jer jedino na sustavnoj razini mogu dugoročno osigurati sveobuhvatan pristup smanjenju energetske siromaštva.

Akcijski plan postavlja i dva dugoročna cilja za 2030. godinu, a to su smanjenje udjela energetski siromašnih kućanstava na vrijednost između 3,8% i 4,6% te najmanje 3.500 izvedenih ulaganja u području učinkovite uporabe energije i iskorištavanja obnovljivih izvora energije u energetski siromašnim kućanstvima do 2030. godine.

U Hrvatskoj je 7. ožujka 2025. godine Vlada Republike Hrvatske objavila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energetske učinkovitosti⁷³. Novim izmjenama Zakona definiran je pojam energetske siromaštva koji do tada Republika Hrvatska nije definirala.

Zaključujemo da nacionalnim politikama Republike Hrvatske nedostaje uredba ili zakon po uzoru na slovensku Uredbu o kriterijima za procjenu broja energetske siromašnih kućanstava, na temelju koje bi se mogle pripremiti mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti u svrhu smanjenja energetske siromaštva, kao i Akcijski plan prema primjeru slovenskog Akcijskog plana za smanjenje energetske siromaštva.

Iako Slovenija već ima slične mehanizme, identificirali smo sljedeće mehanizme u Hrvatskoj koji bi omogućili veću dostupnost bespovratnih sredstava energetske siromašnim građanima u Sloveniji, a time bi Slovenija mogla dodatno poboljšati provedbu svojih mjera.

- Program energetske obnove višestambenih zgrada do 2030. godine sadrži provedbeni model koji će pružiti financijsku potporu građanima u riziku od energetske siromaštva,
- Program suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje 2021. – 2025. godine,
- Program energetske obnove obiteljskih kuća (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22) sastoji se od tri dijela, od kojih je jedan namijenjen građanima u riziku od energetske siromaštva.

7.3.2. Mogućnosti prijenosa politika na regionalnoj i lokalnoj razini

Provedenom analizom politika na regionalnoj i lokalnoj razini uočili smo da u sve četiri regije politike imaju slične ciljeve i opseg.

U Sloveniji smo identificirali strateške dokumente, regionalne razvojne programe koji se bave i izazovima energetske siromaštva. Jedan od glavnih ciljeva programa je poboljšanje energetske učinkovitosti stanova i stambenih blokova, posebno za ranjive skupine. To uključuje subvencije za energetske obnove, poput zamjene prozora, izolacije zgrada, energetske učinkovito grijanje i dr. Jedna od mjera je osiguranje pomoći pri plaćanju energenata za najsiromašnija kućanstva. U okviru ovih razvojnih programa predviđena su obrazovanja i savjetodavne aktivnosti za poboljšanje energetske pismenosti među stanovništvom, osobito u kućanstvima koja su najviše izložena energetske siromaštva.

U Hrvatskoj smo identificirali socijalne planove koji opisuju socioekonomsku i demografsku strukturu stanovništva na području županija, daju procjenu dostupnosti socijalnih usluga i kapaciteta pružatelja socijalnih usluga te opisuju ciljeve, mjere i aktivnosti kako bi se zadovoljile specifične potrebe zajednice i osigurao visoki standard života za sve građane. Ovi strateški dokumenti ključni su za planiranje, razvoj i unapređenje socijalnih usluga na razini županije. Njihov primarni cilj je osiguranje socijalne sigurnosti, zaštita prava korisnika te unapređenje kvalitete života. Dokumenti usklađuju lokalne potrebe i resurse s nacionalnim strateškim prioritetima i zakonodavnim okvirom, s posebnim naglaskom na najranjivije skupine društva.

U Sloveniji i Hrvatskoj su identificirani Akcijski planovi energetske i klimatske održivosti razvitka (SECAP), u kojima su predstavljene mjere za suzbijanje energetske siromaštva koje su uključene

⁷³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energetske učinkovitosti (NN 40/2025), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_03_40_544.html

u akcijske planove gradova i općina. Riječ je o planskim mjerama dok je odluka o implementaciji konkretnih instrumenata u nadležnosti samih gradova i općina.

Na Hrvatskoj strani osim Akcijskih planova energetske i klimatske održivosti (SECAP), trenutno ne postoje strateški ili planski dokumenti kojima je jedan od prioriteta energetska siromaštvo.

Zaključujemo da bi hrvatske regije mogle u svoje planske i strateške dokumente uključiti mjere i programe koji se bave energetske siromaštvo, po uzoru na slovenske regije koje se u svojim regionalnim razvojnim programima bave i izazovima energetske siromaštva. Slovenske regije bi po uzoru na hrvatske mogle izraditi socijalne planove ili svoje postojeće mehanizme dopuniti planovima za razvoj i unaprjeđenje socijalnih usluga iz ovih strateških dokumenata.

8. Zaključak

Analiza politika na europskoj, nacionalnoj i regionalnoj razini pokazuje da energetska siromaštva ostaje ključan izazov u prekograničnom području Slovenije i Hrvatske. Europska unija sve više naglašava potrebu za smanjenjem energetske siromaštva kroz zakonodavne inicijative i financijske mehanizme. Na nacionalnoj razini obje države kroz usvojene zakone, nacionalne planove i dugoročne strategije, planiraju i provode različite politike za zaštitu ranjivih skupina.

Uočili smo da nacionalnim politikama Republike Hrvatske nedostaje uredba ili zakon po uzoru na slovensku Uredbu o kriterijima za procjenu broja energetske siromašnih kućanstava, na temelju koje bi se mogle pripremiti mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti u svrhu smanjenja energetske siromaštva, kao i Akcijski plan prema primjeru slovenskog Akcijskog plana za smanjenje energetske siromaštva.

Iako Slovenija već ima slične programe, u Hrvatskoj smo identificirali Program energetske obnove višestambenih zgrada do 2030. godine koji sadrži provedbeni model koji će pružiti financijsku potporu građanima u riziku od energetske siromaštva, Program suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje 2021. – 2025. godine te Program energetske obnove obiteljskih kuća (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22) koji se sastoji od tri dijela, od kojih je jedan namijenjen građanima u riziku od energetske siromaštva. Ovi programi omogućili bi veću dostupnost bespovratnih sredstava energetske siromašnim građanima u Sloveniji, a time bi Slovenija mogla dodatno poboljšati provedbu svojih mjera.

Na regionalnoj i lokalnoj razini u obje države identificirani su Akcijski planovi energetske i klimatski održivog razvitka (SECAP), u kojima su predstavljene mjere za suzbijanje energetske siromaštva koje su uključene u akcijske planove gradova i općina. Riječ je o planskim mjerama dok je odluka o implementaciji konkretnih instrumenata u nadležnosti samih gradova i općina.

U Sloveniji smo identificirali strateške dokumente, regionalne razvojne programe koji se bave i izazovima energetske siromaštva dok u Hrvatskoj, na regionalnoj i lokalnoj razini, osim Akcijskih planova energetske i klimatski održivog razvitka (SECAP), trenutno ne postoje strateški ili planski dokumenti kojima je jedan od prioriteta energetska siromaštva. Prema tome, hrvatske regije mogle bi u svoje planske i strateške dokumente uključiti mjere i programe koji se bave energetske siromaštvom, po uzoru na slovenske regije. Slovenske regije bi po uzoru na hrvatske, mogle izraditi socijalne planove, ili svoje postojeće mehanizme dopuniti planovima za razvoj i unaprjeđenje socijalnih usluga iz ovih strateških dokumenata.

U Hrvatskoj jedinice lokalne samouprave nemaju konceptijski osmišljene politike za pomoć građanima koji žive u energetske siromaštvu već posežu za „ad hoc“ mjerama jednokratne novčane ili socijalne pomoći. To ukazuje na potrebu da se nacionalne politike i instrumenti operativno razrade na lokalnoj razini.

Zaključno, integrirani prekogranični pristup, uz razmjenu znanja i najboljih praksi, može doprinijeti razvoju zajedničkih politika i instrumenata za suzbijanje energetske siromaštva u prekograničnom području. Mogućnosti prijenosa politika između Hrvatske i Slovenije predstavljaju priliku za optimizaciju politika te osnaživanje mjera za smanjenje energetske siromaštva.

1. Uvod

Cilj je na analitični način predstaviti pregled regionalnih in nacionalnih politik na čezmejnem območju Slovenija-Hrvaška ter politik EU za zmanjševanje energetske revščine, ter opozoriti na podobnosti in razlike med posameznimi politikami. Namen dokumenta je pripraviti dobra izhodišča za načrtovano izdelavo Akcijskega načrta za preprečevanje in zmanjševanje energetske revščine s priporočili za odločevalce.

Analiza politik energetske revščine na čezmejnem območju zahteva temeljito razumevanje kompleksnih interakcij med energetske sektorjem, socialnim varstvom in drugimi področji. Energetska revščina je družbeni problem, ki zahteva multidisciplinarni pristop za popolno razumevanje in rešitev. Na čezmejnem območju Slovenija-Hrvaška, tako kot v mnogih državah v procesu energetske tranzicije, problem energetske revščine ustvarja resne izzive za gospodinjstva z nižjimi dohodki.

Energetsko revni posamezniki živijo pogosto v energetske neučinkovitih domovih, kar vodi do izgub in povečane porabe energije, predvsem zaradi uporabe cenejših, a pogosto manj varnih virov energije, kot so drva. Ne samo, da ima to negativni vpliv na zdravje prebivalcev ampak ima tak način življenja tudi resne okoljske posledice.

Stroški energije predstavljajo velik del proračuna gospodinjstva, kar vodi do kompromisa med stroški energije in osnovnimi življenjskimi potrebami, kot sta hrana in zdravstvena nega. To stanje bistveno vpliva na kakovost življenja. Nestabilnost oskrbe z energijo je lahko tudi dejavnik, ki povečuje energetske revščino. Če pride do težav z oskrbo ali močnejšega zvišanja cen energije zaradi nenadnih mednarodnih razmer (kot je vojna v Ukrajini), se lahko gospodinjstva z nižjimi dohodki znajdejo v težkem finančnem položaju. Nerazpoložljivost ali nezadostna količina energije lahko neposredno vplivata tudi na kakovost življenja prizadetih posameznikov.

Energetska revščina predstavlja resen izziv, ki se lahko med gospodarsko ali energetske krizo še poslabša. Posledica gospodarske krize je pogosto zmanjšanje dohodkov gospodinjstev in povečanje brezposelnosti. Posledično so energetske revna gospodinjstva še bolj ranljiva, saj imajo na voljo manj sredstev za plačilo visokih računov za energijo.

Analiza politik in predvsem zakonodaje na področju energetike in socialnega varstva je ključna za prepoznavanje obstoječih ukrepov v boju proti energetske revščini. Ta analiza mora prav tako ozaveščati o potrebi po celostnem pristopu pri opredeljevanju problema in oblikovanju javnih politik, ki bi učinkovito naslavljale to kompleksno problematiko.

V tem kontekstu z analizo preučujemo trenutne politike in zakonodajo v čezmejnem prostoru s poudarkom na energetske revščini ter poskušamo predstaviti smernice za razvoj politik, ki bodo omogočile odpravo tega problema in izboljšanje kakovosti življenja energetske revnih gospodinjstev.

2. Koncept energetske revščine

Eden glavnih problemov, s katerimi se srečujejo strokovnjaki, ki se ukvarjajo s problematiko energetske revščine, je ta, da na ravni Evropske unije ni enotnih definicij energetske revščine. Večina držav članic pa še ni sprejela jasne definicije pojma energetske revščine na nacionalni ravni.

Energetska revščina ni samo vprašanje pomanjkanja dostopa do energije, ampak je kompleksen problem, ki izhaja iz socialnih in ekonomskih dejavnikov. Je stanje, v katerem gospodinjstva ne morejo zadovoljiti osnovnih potreb po energiji zaradi nizkih dohodkov ali visokih stroškov energije glede na razpoložljive dohodke. Prizadene najbolj ranljive družbene skupine ter ustvarja kompleksne družbene neenakosti. Slabe bivalne razmere, zdravstvene težave in zmanjšana kakovost življenja prizadetih posameznikov in družin so lahko tako vzroki za energetske revščine kot tudi posledice življenja v energetske revščini.

Po podatkih Državnega statističnega urada o kazalnikih revščine in socialne izključenosti v letu 2023⁷⁴ je stopnja tveganja revščine na Hrvaškem znašala 19,3 %, 20,7 % ljudi pa živi na pragu revščine ali socialne izključenosti oziroma je hudo prikrajšanih. Iz statistike je razvidno, da so najbolj ranljivi starejši in ženske, ki večinoma živijo v enočlanskih gospodinjstvih, ter brezposelni in osebe, ki živijo v enostarševskih družinah.

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bila leta 2023 stopnja tveganja revščine v Sloveniji enaka z letom 2022. Energetske revne gospodinjstev je bila približno 7 %. Nekatere skupine prebivalstva so energetske revnejše, predvsem gre tukaj za enočlanske gospodinjstva, starejše (od 65 let dalje), ter enostarševske družine.

V primerjavi z letom 2022 se je v letu 2023 spremenil odstotek v vzrokih za energetske revščine. Po statističnih podatkih se je zmanjšal delež gospodinjstev, ki bi zamujali z plačili stanovanjskih stroškov. Po drugi strani pa so se povečali deleži gospodinjstev, ki so pod pragom energetske revščine, delež gospodinjstev, ki niso finančno zmožni zagotoviti primerne ogrevanja, ter delež gospodinjstev, ki so živeli v neustreznih bivalnih razmerah.

Na Hrvaškem je 07.03.2025 Vlada Republike Hrvaške objavila Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti⁷⁵. Skladno s spremembah in dopolnitvah Zakona energetska revščina pomeni, da gospodinjstvo nima dostopa do osnovnih energetskih storitev, ki zagotavljajo osnovno raven in dostojen življenjski ter zdravstveni standard. To vključuje ustrezno ogrevanje, toplo vodo, hlajenje, razsvetljavo in energijo za napajanje gospodinjstevskih naprav v okviru ustreznega nacionalnega konteksta, obstoječih nacionalnih socialnih politik in drugih relevantnih nacionalnih politik. Energetska revščina je posledica kombinacije dejavnikov, med katerimi so cenovna nedostopnost, nezadosten razpoložljiv dohodek, visoki izdatki za energijo, slabe energetske lastnosti stavb in nizka energetska učinkovitost domov.

Definiranje energetske revščine je zahtevno zaradi težav z merjenjem, ki vključujejo zasebnost gospodinjstev, sezonske in geografske razlike ter kulturne občutljivosti. Dodaten izziv je postavljanje ustreznih standardov za energetske storitve, kar je delno posledica kulturnih razlik. Na primer, isto gospodinjstvo se lahko šteje za ustrezno ogrevano ali osvetljeno na enem

⁷⁴Kazalniki revščine in socialne izključenosti v letu 2023, <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77038>

⁷⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti (NN 40/2025), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_03_40_544.html

geografskem območju, medtem ko se lahko na drugih območjih z enakimi pogoji šteje za premalo oskrbovano. Čeprav je splošno sprejeto, da je energetska revščina pomanjkanje ustreznih energetskih storitev, je to definicijo težko pretvoriti v merljivo količino. Nezmožnost enotne kvalifikacije energetske revščine predstavlja v boju s tem problemom veliko oviro.

Vsak pristop identificira energetske revne državljane na različne načine. Različno razumevanje, kdo sodi med energetske revne, vodi v različne politične odločitve ter različne politike. Zato so poleg ravni energetske revščine ter stopnje energetske učinkovitosti gospodinjstev in količine porabe energije pomembni tudi socialni, ekonomski in geografski dejavniki. Vendar trenutno na Hrvaškem ni nacionalnega dogovora o minimalnih energetskih potrebah gospodinjstev.

V Sloveniji⁷⁶ je Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo na svoji spletni strani dne 13. 10. 2022 objavil novico o izdani **Uredbi o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev**⁷⁷. Uredba je bila izdana na podlagi Zakona o oskrbi z električno energijo ki določa merila za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev. Namen uredbe je prispevati k kvalitetnejšemu načrtovanju in izvajanju energetske in socialne politike na področju energetske revščine in s tem pravičnejšemu prehodu Slovenije v nizkoogljično družbo in trajnostno gospodarstvo. Uredba je objavljena v Uradnem listu RS, št. 132/2022.

Gospodinjstva bodo v potencialnih razpisnih dokumentacijah kot energetske revna opredeljena s pomočjo podrobnejših dokazil, kot so:

- materialna ogroženost z odločbo o denarni socialni pomoči, odločbo o varstvenem dodatku ali drugim dokazilom, s katerim se izkazuje, da je dohodek nižji od praga tveganja revščine;
- nizka energijska učinkovitost prostorov gospodinjstev z energetske izkaznico ali drugim strokovnim dokumentom, ki neodvisno dokazuje energijsko učinkovitost bivanjskih prostorov, ali z izjavo energetskega svetovalca, da je stanovanje nizko energetske učinkovito;
- neustreznost bivanjskih razmer s fotografijo in izjavo gospodinjstva;
- velik delež izdatkov za energijo glede na razpoložljivi dohodek gospodinjstva z listinami, ki izkazujejo finančno mesečno stanje gospodinjstva.

Po navedeni uredbi je energetska revščina stanje, v katerem gospodinjstvo, katerega dohodki so pod pragom tveganja revščine in zaradi neustreznih življenjskih razmer ali nezmožnosti zadovoljitve teh potreb po dostopni ceni ali zaradi nizkih energetske učinkovitost bivalnih prostorov. Osnovne energetske potrebe vključujejo stroške ogrevanja, priprave sanitarne vode, hlajenja, kuhanja in razsvetljave. Energetska revščina je tudi stanje, v katerem se nahaja gospodinjstvo, katerega stroški rabe energije predstavljajo velik delež izdatkov glede na razpoložljive prihodke tega gospodinjstva

Čeprav so na ravni Slovenije opredeljeni kriteriji za ugotavljanje energetske revščine Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev, v čezmejnem prostoru in na Hrvaškem takšna merila niso opredeljena, zato bodo primeri obstoječih

⁷⁶ Energetska revščina, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-revscina/>

⁷⁷ Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev (Uradni list RS, št. 132/22), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=URED8648>

instrumentov in ukrepov, ki se izvajajo v Sloveniji, ter izkušnje slovenskih partnerjev ključni za razvoj edinstvenega čezmejnega pristopa k prepoznavanju in pomoči gospodinjstev, ki živijo v energetske revščini.

Veliko dela bo potrebno tudi za razvoj mednarodnega okvira za merjenje energetske revščine in vzpostavitev sistema zbiranja podatkov, ki bi omogočal redno poročanje o tem problemu.

3. Politike Evropske unije v boju proti energetske revščini

Evropska unija je sprejela vrsto ukrepov za zmanjšanje energetske revščine in zaščito ranljivih potrošnikov. Medtem ko države članice pri reševanju tega vprašanja sledijo lastnim pristopom, je Evropska komisija v zadnjih letih posvetila večjo pozornost energetske revščini v kontekstu energetske učinkovitosti, dekarbonizacije in politik prehoda na čisto energijo. Nedavna energetska kriza in naraščajoči stroški za energijo so spodbudili odločevalce, da se ponovno osredotočijo na energetske revščine ter sprejemanju odločitev za izboljšanje življenjskih pogojev ranljivih prebivalcev.

Kljub številnim smernicam in pobudam na ravni Evropske unije še vedno ni celovitega operativnega načrta za boj proti energetske revščini. Po drugi strani pa so nekatere države že sprejele akcijske načrte za zmanjšanje energetske revščine, kot npr. Irska⁷⁸ in Slovenija⁷⁹, medtem ko je Hrvaška leta 2021 sprejela omejen program boja proti energetske revščini⁸⁰. Ta tema zahteva natančno študijo političnih strategij in zakonodajnih okvirov, ki se uporabljajo, da bi identificirali najučinkovitejše pristope k reševanju tega kompleksnega problema na različnih ravneh. Zato bo analiza v okviru tega projekta izvedena na treh osnovnih ravneh (raven EU, nacionalna raven, regionalna/lokalna raven).

Primerjava podatkov o indikatorjih revščine in socialne izključenosti (indeks AROPE⁸¹) na ravni Evropske unije, ki jih je objavil Eurostat za leta 2023 (21,3 %), 2022 (21,6 %) in 2021 (21,7 %), lahko zaključimo, da stopnja tveganja stagnira, kar kaže na izvajanje politik socialne zaščite in socialne vključenosti za doseganje odpornosti na geopolitične vplive. Ker je stopnja AROPE ostala stabilna v primerjavi z letom 2021, se ocenjuje, da je leta 2022 95,3 milijona državljanov EU izkusilo revščino ali socialno izključenost, od tega 19,9 milijona otrok, mlajših od 18 let. To kaže na majhen upad (279.000) v primerjavi z letom 2021, ko je bilo 95,5 milijona ljudi v tveganju za revščino ali socialno izključenost, od tega 19,6 milijona otrok. V skladu s trendom preteklih let je bil delež oseb, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, v letu 2022 nekoliko višji pri ženskah (22,7 %) kot pri moških (20,4 %). Prav tako so invalidi bolj izpostavljeni tveganju revščine ali socialne izključenosti (28,9 %) v primerjavi z ljudmi brez teh omejitev (18,3 %).

Povezovanje zgornjih podatkov o revščini in socialni izključenosti v Konvenciji županov je lahko ključno za prepoznavanje in reševanje problema energetske revščine na lokalni in čezmejni ravni.

V skladu s Konvencijo županov se podpisniki zavezujejo, da bodo obravnavali energetske revščine, da bi zagotovili pravičen prehod proti razogljičenju ter odpornih mest z dostopom do trajnostne energije do leta 2050. Energetska revščina je ključni element njihovih prizadevanj,

⁷⁸Aksijski načrt za energetske revščine, 2022, <https://www.gov.ie/en/publication/159cb-energy-poverty-action-plan/>

⁷⁹Aksijski načrt za zmanjševanje energetske revščine za triletno obdobje, 2023, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-revscina/aksijski-nacrt-za-zmanjsevanje-energetske-revscine/>

⁸⁰Program za boj proti energetske revščini na območjih prejemnikov pomoči in območjih posebne državne skrbi, 2021, [Program suzbijanja energetskega siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje 2019. - 2021. godine](#)

⁸¹

<https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Income-Consumption-Living-Conditions/Living-Conditions-Risk-Poverty/Tables/eurostat-art-risk-poverty-social-exclusion-arope-subindicator-mz-silc.html#fussnote-1-645052>

skupaj z ublažitvijo in prilagajanjem, ki je vključeno v načrtovanje in spremljanje aktivnosti podpisnikov. Smernice za poročanje o energetske revščini na platformi zagotavljajo korake za poročanje ter osnovo za prepoznavanje državljanov, ki živijo v energetske revščini.

3.1. Direktiva o trgu električne energije

Direktiva o trgu električne energije⁸² prvič v Evropski uniji omenja koncept energetske revščine z uvedbo izraza "ranljivi odjemalec". Z omenjeno direktivo oziroma »tretjim energetskega paketom« je energetska revščina prepoznana kot naraščajoč problem v EU. Prizadete države članice se usmerja k razvoju nacionalnih akcijskih načrtov ali drugih ustreznih okvirov za reševanje energetske revščine, s ciljem zmanjšanja števila energetske revnih ljudi. V vsakem primeru bi morale države članice zagotoviti potrebno oskrbo z energijo za ranljive odjemalce. Na primer v okviru socialne politike bi se lahko uporabil celosten pristop, ukrepi bi lahko vključevali socialne politike ali izboljšave energetske učinkovitosti stanovanj. Ta direktiva bi morala omogočiti nacionalne politike v korist ranljivih strank.

Države članice sprejmejo ustrezne ukrepe za zaščito končnih odjemalcev in zagotovijo, da so vzpostavljeni ustrezni ukrepi za zaščito ranljivih odjemalcev. V tem kontekstu bo vsaka država članica opredelila koncept ranljivih odjemalcev, ki se lahko nanaša na energetske revščine in med drugim na prepoved odklopa električne energije tem odjemalcem v kritičnem času. Države članice zagotavljajo izvajanje pravic in obveznosti povezanih z ranljivimi kupci. Posebej bodo sprejele ukrepe za zaščito končnih kupcev v oddaljenih območjih. Zagotovile bodo visoko raven zaščite potrošnikov, zlasti glede preglednosti pogodbenih pogojev, splošnih informacij in mehanizmov za reševanje sporov. Države članice zagotavljajo, da se privilegirani kupci lahko enostavno preusmerijo na novega dobavitelja.

Države članice sprejemajo ustrezne ukrepe, kot je vzpostavitev nacionalnih energetskega akcijskih načrtov, zagotavljanje ugodnosti v sistemih socialne varnosti za zagotovitev potrebne oskrbe z električno energijo za ranljive odjemalce ali zagotavljanje podpore za izboljšanje energetske učinkovitosti, da se spopadejo z energetske revščino, kjer je ugotovljena.

Revidirana direktiva o trgu električne energije⁸³ iz leta 2019 izpostavlja obveznost držav članic, da ocenijo "število gospodinjstev v energetske revščini" (člen 29) v skladu z Uredbo o upravljanju energetske unije⁸⁴, ki države članice zavezuje, da "vzpostavijo in objavijo sklop meril, ki lahko vključujejo nizke dohodke, visoke stroške razpoložljivega dohodka za energijo in slabo energetske učinkovitost njihovih domov". Komisija je pozvana, da zagotovi smernice za opredelitev „velikega števila gospodinjstev v energetske revščini“. Revidirana Direktiva o trgu električne energije dovoljuje tudi javne posege pri določanju cen za dobavo električne energije energetske revnim ali

⁸²Direktiva 2009/72/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o skupnih pravilih za notranji trg z električno energijo in razveljavitvi Direktive 2003/54/ES, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0072>

⁸³Direktiva (EU) 2019/944 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o skupnih pravilih za notranji trg z električno energijo in spremembi Direktive 2012/27/EU (prenovitev), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32019L0944>

⁸⁴Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepih, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32018R1999>

ranljivim gospodinjstvom (5. člen) in razširja obveznost poročanja o številu energetsko revnih gospodinjstev na države članice, ki izvajajo takšne posege (5. odstavek 5. člena). Poleg tega člen 27 Direktive od držav članic zahteva, da zagotovijo univerzalne storitve vsem gospodinjstvom in malim poslovnim odjemalcem, kjer je to primerno, tj. "pravico do oskrbe z električno energijo določene kakovosti na njihovem ozemlju po konkurenčni, enostavni ceni ter jasnih, primerljivih, preglednih in nediskriminatornih cenah". Zavezuje jih, da "operaterjem distribucijskih sistemov naložijo obveznost priključitve odjemalcev na njihova omrežja" pod pogoji, določenimi v Direktivi, in jim omogoča, da določijo dobavitelja v izrednih primerih.

3.2. Direktiva o trgu zemeljskega plina

Po Direktivi o trgu zemeljskega plina⁸⁵ države članice sprejmejo ustrezne ukrepe za zaščito končnih odjemalcev, zlasti pa zagotovijo, da so vzpostavljeni ustrezni ukrepi ki ščitijo ranljive odjemalce. V tem kontekstu mora vsaka država članica opredeliti koncept ranljivih odjemalcev, ki se lahko nanaša na energetsko revščino in med drugim na prepoved odklopa plina takim odjemalcem v kritičnih obdobjih. Države članice zagotovijo uporabo pravic in obveznosti v zvezi z ranljivimi odjemalci. Zlasti morajo sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito končnih odjemalcev na oddaljenih območjih, ki so priključeni na distribucijsko omrežje za plin. Države članice lahko imenujejo končnega dobavitelja za odjemalce, ki so priključeni na distribucijsko omrežje za plin. Prav tako morajo zagotoviti visoko raven zaščite potrošnikov, zlasti glede preglednosti pogodbenih pogojev, splošnih informacij in mehanizmov za reševanje sporov. Države članice zagotavljajo, da se lahko odjemalec brez težav preklopi na novega dobavitelja.

Države članice sprejemajo ustrezne ukrepe, kot so vzpostavitev nacionalnih energetskih akcijskih načrtov, zagotavljanje socialnovarstvenih ugodnosti za zagotavljanje potrebne oskrbe s plinom za ranljive odjemalce ali zagotavljanje podpore za izboljšanje energetske učinkovitosti, da bi rešile problem energetske revščine. Takšni ukrepi ne bodo ovirali učinkovitega odpiranja trga, določenega v 37. Členu ter delovanja trga, o njih bo po potrebi obveščena Komisija v skladu z enajstim odstavkom tega člena. To obvestilo ne vključuje ukrepov, sprejetih v okviru splošnega sistema socialne varnosti.

3.3. Čista energija za vse Evropljane

Četrti energetski paket, znan kot »Čista energija za vse Evropejce«⁸⁶, je vključeval več ključnih zakonodajnih aktov s klavzulami, namenjenimi reševanju problema energetske revščine. Ena od pomembnih novosti v zakonodajnem okviru je bila obveznost držav članic, da ocenijo število gospodinjstev, ki jih je prizadela energetska revščina. Ta zahteva je navedena v členu 3(3)(d)

⁸⁵Direktiva 2009/73/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o skupnih pravilih za notranji trg z zemeljskim plinom in razveljavitvi Direktive 2003/55/ES – revidirana z novo Direktivo (EU) 2024/1788 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o skupnih pravilih za notranji trg s plinom iz obnovljivih virov, zemeljskim plinom in vodikom, amena Direktiva (EU) 2023/1791 in razveljavitve Direktive 2009/73/ES (prenovitev), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0073>

⁸⁶Paket Čista energija za vse Evropejce, https://commission.europa.eu/news/clean-energy-all-europeans-package-completed-good-consumers-good-growth-and-jobs-and-good-planet-2019-05-22_en

Uredbe o upravljanju energetske unije⁸⁷ in je postala ključni element, ki mora biti vključen v nacionalne energetske in podnebne načrte (NEPN).

V primeru, da se oceni da je veliko število gospodinjstev energetske revnih, mora država članica v svoj NECP vključiti nacionalni okvirni cilj za zmanjšanje energetske revščine. To vključuje opredelitev konkretnih politik in ukrepov reševanja problema z jasno opredeljenimi časovnimi okviri ter redno poročanje Evropski komisiji o napredku.

3.4. Direktiva o energetske učinkovitosti

Nova direktiva o energetske učinkovitosti⁸⁸ navaja, da je treba države članice in regije spodbujati, da v celoti izkoristijo strukturne sklade in Kohezijski sklad za spodbujanje naložb v ukrepe izboljšanja energetske učinkovitosti. Naložbe v energetske učinkovitost lahko prispevajo h gospodarski rasti, zaposlovanju, inovacijam in zmanjšanju energetske revščine v gospodinjstvih ter tako pozitivno prispevajo h ekonomski, socialni in teritorialni koheziji. Področja, ki bi jih lahko financirali, vključujejo ukrepe za izboljšanje energetske učinkovitosti v javnih zgradbah in stanovanjskih enotah ter zagotavljanje novih znanj in spretnosti za spodbujanje zaposlovanja v sektorju energetske učinkovitosti.

Nova direktiva o energetske učinkovitosti ima poseben člen (člen 24), krepitev vloge in zaščita ranljivih odjemalcev ter zmanjševanje energetske revščine.

Instrumenti financiranja bi lahko zagotavljali ustrezna sredstva za podporo programom usposabljanja in certificiranja, s katerim bi izboljšali in akreditirali sposobnosti na področju energetske učinkovitosti. Prav tako bi lahko zagotovili sredstva za raziskave, demonstracijo in pospešitev uporabe tehnologij za proizvodnjo energije na mali in makro ravni ter optimizacijo priključevanja takšnih generatorjev na omrežje. Poleg tega bi jih bilo mogoče povezati s programi ukrepov za spodbujanje energetske učinkovitosti v vseh stanovanjskih objektih, da bi preprečili energetske revščino in spodbudili najemodajalce k izboljšanju energetske učinkovitosti njihovih nepremičnin. Prav tako bi lahko zagotavljali ustrezna sredstva za podporo socialnemu dialogu in oblikovanje standardov z namenom izboljšanja energetske učinkovitosti ter zagotavljanja dobrih delovnih pogojev, zdravja in varnosti pri delu.

V okviru sistema obveznosti energetske učinkovitosti lahko države članice v naložene obveznosti varčevanja vključijo zahteve s socialnim ciljem, vključno z zahtevo, da se del ukrepov energetske učinkovitosti izvaja prednostno v gospodinjstvih, ki jih prizadene energetska revščina, ali v socialnih stanovanjih.

⁸⁷Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepih, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32018R1999>

⁸⁸Direktiva (EU) 2023/1791 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. septembra 2023 o energetske učinkovitosti in spremembi Uredbe (EU) 2023/955, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001&qid=1695186598766

3.5. Direktiva o energetske učinkovitosti stavb

Direktiva o energetske učinkovitosti stavb⁸⁹ od držav članic zahteva, da vzpostavijo dolgoročne strategije prenove (kot del NEPNa). Vsebinska Priloga 2 (c) določa, da mora takšna strategija zagotavljati "pregled politik in ukrepov, usmerjenih na najslabše segmente nacionalnega stavbnega fonda" in "oris ustreznih nacionalnih ukrepov, ki prispevajo k zmanjšanju energetske revščine". Čeprav je bila ta klavzula črtana v predlogu Komisije iz leta 2021 so za revizijo te direktive, bile dodane nove določbe vezane na minimalne standarde energetske učinkovitosti za pospešitev obnove stavb s ciljem zmanjšanja stroškov energije in ublažitve energetske revščine. Predlog med drugim poziva k finančnim spodbudam in drugim političnim ukrepom, ki so prednostno usmerjeni v ranljiva gospodinjstva ter ljudi, ki jih prizadene energetska revščina in tistih, ki živijo v socialnih stanovanjih.

Države članice bi morale za namene primerne obveščanja Komisije sestaviti seznam obstoječih in predlaganih ukrepov, ki niso predvideni v tej direktivi, vendar spodbujajo cilje te direktive, vključno s tistimi ki so finančne narave. Na te sezname lahko vključijo obstoječe in predlagane ukrepe, katerih cilj je zmanjševanje obstoječih pravnih in tržnih ovir ter spodbujanje naložb in/ali drugih aktivnosti ki prispevajo k povečanju energetske učinkovitosti novih in obstoječih stavb ter tako potencialno prispevajo k zmanjšanju energetske revščine.

3.6. Direktiva o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov

Direktiva o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov⁹⁰ vzpostavlja skupni sistem za spodbujanje energije iz obnovljivih virov, vključno z zavezujočim ciljem do leta 2030 in pravili za lastno porabo. Cilj je povečati uporabo obnovljive energije, da bi olajšali boj proti podnebnim spremembam, zaščititi okolje in zmanjšati energetske odvisnosti EU. Direktiva predvideva finančno podporo za električno energijo iz obnovljivih virov, mehanizme sodelovanja med državami članicami in zaščito obstoječih projektov. Cilji vključujejo 42,5 % delež obnovljivih virov v porabi energije EU do leta 2030, 29% delež v prometu in 42% delež vodika v industriji iz obnovljivih virov do leta 2030. Posodobitve iz leta 2023. vključuje načrt REPowerEU za zmanjšanje odvisnosti od ruske nafte in plina. Pravila se uporabljajo od 30. junija 2021, večina sprememb pa mora biti v nacionalno zakonodajo prenesena do leta 2025.

Čeprav direktiva ne vsebuje določb o energetske revščini, spodbuja razpoložljivost obnovljivih virov energije za gospodinjstva z nizkimi dohodki ter ranljiva gospodinjstva, na primer prek lastne porabe (proizvodnje energije za lastno uporabo) in energetske omrežij ter zagotavljanja informacij o podpornih ukrepih.

⁸⁹Direktiva 2010/31/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. maja 2010 o energetske učinkovitosti stavb (revizija) – revidirana v letih 2021 in 2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32024L1275>

⁹⁰Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02018L2001-20240716>

3.7. Uredba o ustanovitvi Socialnega sklada za podnebje

V skladu z Uredbo o ustanovitvi Socialnega sklada za podnebne ukrepe⁹¹ evropski zeleni dogovor potrjuje, da se mora potreba po socialno pravičnem prehodu odražati v politikah tako na ravni Unije kot na nacionalni ravni. To vključuje naložbe v cenovno dostopne rešitve za tiste, ki so najbolj prizadeti in so se najmanj zmožni soočati s politiko določanja cen ogljika, na primer izboljšanje javnega prevoza, pa tudi ukrepov blažitve in odprave energetske revščine ter spodbujanje prekvalifikacije. To je skladno s 1. in 20. načelom evropskega stebra socialnih pravic, da bi olajšali prehode na trgu dela v kontekstu vzporednih prehodov in okrevanja po socialno-ekonomskih posledicah pandemije COVID-19 ter zagotovili dostop do osnovnih storitev, kot sta oskrba z energijo in mobilnost za vse.

V okviru podnebne upravljanja morajo države članice posodobiti svoje celovite nacionalne energetske in podnebne načrte („NEPN“) v skladu z Uredbo o upravljanju energetske unije⁹². Desetletni NEPN opisujejo, kako nameravajo države članice EU rešiti vprašanje energetske učinkovitosti, obnovljivih virov energije in zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. V okviru obstoječe zakonodaje že obravnavajo energetske revščine. Sklad podnebne politike in socialni načrti bodo povezani in pogojeni z načrtovanimi reformami in zavezami sprejetimi v okviru NEPN. Izvajanje Sklada prek socialnih načrtov za podnebno politiko držav članic bo usklajeno s politiko in ukrepi, ki jih podpirajo različni drugi instrumenti EU za spodbujanje socialno pravičnega prehoda.

Socialni sklad za podnebje bo prispeval tudi k izvajanju Akcijskega načrta EU: za doseg ničelne stopnje onesnaževanja zraka, vode in tal⁹³, katerega cilj je povečati sinergije med cilji razogljičenja in ničelnimi stopnjami onesnaževanja zraka. V ta namen bodo ukrepi in naložbe usmerjeni tudi v akcije (npr. za ogrevanje in kotlovnice), ki lahko hkrati prispevajo k zmanjšanju onesnaženosti zraka, saj je boj proti onesnaževanju tudi boj za pravičnost in enakost. Najbolj ranljive skupine so običajno najbolj izpostavljene najškodljivejšim vplivom onesnaževanja na zdravje ljudi.

Socialni sklad za podnebne ukrepe bo namenil 65 milijard evrov iz proračuna EU ter več kot 86 milijard evrov za podporo najbolj ranljivim državljanom in malim podjetjem v zelenem prehodu. Boj proti neenakosti in energetske revščine ter krepitev konkurenčnosti evropskih podjetij bodo prinesli priložnosti za vse brez izjem. Sklad bo zagotovil podporo ranljivejšim skupinam s strukturnimi ukrepi in naložbami v energetske učinkovitost, prenovo stavb (npr. izolacija), čisto ogrevanje in hlajenje (npr. toplotne črpalke) in vključevanje obnovljivih virov energije (npr. sončni kolektorji), pa tudi mobilnosti in prometu z ničelnimi ali nizkimi emisijami, vključno z javnim prevozom⁹⁴.

⁹¹Uredba (EU) 2023/955 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. maja 2023 o ustanovitvi Socialnega sklada za podnebne ukrepe in spremembi Uredbe (EU) 2021/1060, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32023R0955>

⁹²Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepih, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32018R1999>

⁹³Akcijski načrt EU: K ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0400>

⁹⁴Izvajanje Evropskega zelenega dogovora https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_hr

Socialni načrti za podnebno politiko

Vse države članice morajo pripraviti svoje Socialne načrte za podnebno politiko ter jih predložiti Komisiji. Načrti morajo vsebovati nabor novih ukrepov, lahko pa vključujejo tudi obstoječe nacionalne ukrepe in naložbe, ki bodo služili kot odgovor na vpliv določanja cen ogljika na ranljiva mikropodjetja, ranljiva gospodinjstva in ranljive uporabnike prevoznih storitev. Vsi ti ukrepi bodo oblikovani z namenom zagotavljanja cenovno dostopnejšega ogrevanja, hlajenja in mobilnosti, hkrati pa bodo spremljani ukrepi, potrebni za dosego podnebnih ciljev. Socialni načrt za podnebno politiko mora biti usklajen s posodobljenim integriranim nacionalnim energetske in podnebnim načrtom.

4. Nacionalne politike v boju z energetske revščino v Republiki Sloveniji

Nacionalne politike v boju proti energetske revščini v Republiki Sloveniji so usmerjene v zagotavljanje dostopa do dostopne in trajnostne energije za vse prebivalce, zlasti za ranljive skupine, ki so najbolj ogrožene zaradi visokih stroškov energije. Energetska revščina se v Sloveniji pogosto pojavi kot posledica visokih stroškov energije, nizkih dohodkov in slabe energetske učinkovitosti stavb. Z namenom odprave teh težav so bile sprejete različne politike, ki vključujejo tako finančne spodbude za energetske prenovе, kot tudi posebne ukrepe za zaščito ranljivih odjemalcev ter ukrepe za spodbujanje učinkovite rabe energije in rabe obnovljivih virov energije v gospodinjstvih. Te politike so usklajene z evropskimi cilji trajnostnega razvoja in vključujejo ukrepe za zmanjšanje emisij CO₂ ter izboljšanje kakovosti življenja v energetske revnih gospodinjstvih.

4.1. Energetski zakon

Slovenija je leta 2024 sprejela nov Energetski zakon⁹⁵ (EZ-2), ki izpostavi energetske revščino kot pomemben družbeni izziv, ki vpliva na gospodinjstva z nizkimi dohodki, ki imajo težave s plačilom potrebnih energentov za osnovne energetske potrebe, kot so ogrevanje, hlajenje, kuhanje in druge vsakodnevne aktivnosti. Zakon si prizadeva zmanjšati energetske revščino in zagotoviti dostop do energije za vse prebivalce, ne glede na njihov ekonomski položaj, kar vključuje tako fizični dostop do energije kot tudi dostopnost storitev po dostopnih cenah.

V okviru EZ-2 je ena od ključnih nalog lokalnih skupnosti sprejeti lokalne energetske koncepte (LEK) kot programe za ravnanje z energijo, ki vključujejo ukrepe za obvladovanje energetske revščine. LEK-i so obvezna strokovna podlaga za načrtovanje prostorskega in gospodarskega razvoja, zagotavljanje učinkovite rabe energije, rabe obnovljivih virov, izboljšanje kakovosti zraka ter opuščanje fosilnih virov energije. Pomembno je, da ti koncepti vključujejo tudi prizadevanja za zmanjšanje energetske revščine, saj energetska oskrba in energetske storitve omogočajo primerne življenjske razmere, zlasti za ranljivejše skupine prebivalstva.

Zakon predvideva več specifičnih ukrepov za zmanjšanje energetske revščine, med drugim tudi spodbujanje energetske učinkovitosti v gospodinjstvih, kar vključuje subvencije za energetske prenovе stanovanj in druge ukrepe za zmanjšanje porabe energije ter posledičnih stroškov. Pomoč ranljivim skupinam prebivalstva, kot so starejši, invalidi, nizkopllačni posamezniki in družine z otroki, je ključna. Zakon omogoča subvencioniranje stroškov energije za gospodinjstva z nizkimi dohodki, da bi jim pomagal pri plačilu energentov in preprečil nevarnost energetske revščine.

Poleg tega EZ-2 vključuje obveznosti za dobavitelje energije, da zagotovijo dostopnost energetskih storitev za ranljive skupine in določijo cene energije, ki so dostopne tudi tistim z nizkimi dohodki. S temi ukrepi Slovenija krepi prizadevanja za zagotavljanje pravičnega dostopa do energije, kar je ključno za socialno enakost in vključevanje vseh prebivalcev v družbo.

Cilji energetske politike morajo biti usklajeni z dolgoročnimi razvojnimi cilji Slovenije ter energetske in podnebne cilji, ki so določeni v dolgoročni podnebni strategiji in celovitem nacionalnem energetske in podnebne načrtu (NEPN) ter v strateških, operativnih in akcijskih

⁹⁵ Energetski zakon (Uradni list RS, št. 38/24), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8855>

načrtih za posamezna področja oskrbe in ravnanja z energijo. Ti cilji vključujejo zmanjšanje emisij CO₂, povečanje rabe obnovljivih virov energije ter izboljšanje energetske učinkovitosti, pri čemer mora biti v ospredju tudi zmanjševanje energetske revščine. Načelo socialne kohezivnosti, ki ga zakon poudarja, pomeni, da mora biti oskrba z energijo dostopna vsem, predvsem ranljivim skupinam, kar omogoča, da so življenjski pogoji v skladu z osnovnimi potrebščinami, ne glede na ekonomski položaj posameznikov. S tem pristopom energetska politika ne le podpira trajnostni razvoj, ampak tudi prispeva k socialni pravičnosti in enakosti z zagotavljanjem pravičnega dostopa do energije za vse prebivalce Slovenije.

4.2. Nacionalni energetski in podnebni načrt

Nacionalni energetski in podnebni načrt⁹⁶ (NEPN) je strateški dokument, ki za obdobje do leta 2030 (s pogledom do leta 2040) določa cilje, politike in ukrepe za pet razsežnosti energetske unije: razogljičenje (emisije toplogrednih plinov in obnovljivi viri energije), energetska učinkovitost, energetska varnost, notranji trg energije ter raziskave, inovacije in konkurenčnost.

V NEPN si je Slovenija za cilj zadala blaženje in zmanjševanje energetske revščine s pospešenim izvajanjem ukrepov socialne politike, splošnih ukrepov stanovanjske politike in obstoječih ciljnih ukrepov, ki jih je dopolnila še z ukrepom vzpostavitve podpornega okolja za blaženje energetske revščine.

Eden ključnih ukrepov za preprečevanje energetske revščine je spodbujanje energetske učinkovitosti, predvsem v gospodinjstvih, ki jih uporabljajo ranljive skupine. To vključuje energetske sanacije stanovanj, ki zmanjšujejo porabo energije in posledično stroške za ogrevanje ter druge osnovne energetske potrebe. S tem se omogoči, da se gospodinjstva osredotočijo na druge življenjske potrebe, saj so stroški energije nižji. NEPN se tudi osredotoča na zagotavljanje dostopnosti trajnostne energetske oskrbe za vse prebivalce, ne glede na njihov ekonomski položaj, kar vključuje spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije, kot so sončna energija, biomasa in druge nizkoogljične tehnologije, ki lahko dolgoročno pripomorejo k nižjim stroškom energije.

Poleg tega NEPN vključuje ukrepe z različnimi oblikami finančne pomoči, kot so energetske subvencije, ki omogočajo ranljivim skupinam, da kritje stroškov energije ne pomeni večje finančne obremenitve. Te subvencije lahko vključujejo tako pomoč pri plačilu energentov kot tudi finančne spodbude za energetske naložbe, kot so energetske preнове stanovanj. Tako se zmanjšajo stroški energije, izboljšata pa se tudi energetska učinkovitost in kakovost življenja.

NEPN spodbuja tudi razvoj lokalnih energetskih skupnosti, ki omogočajo dostop do cenejše in trajnostne energije za prebivalce, še posebej v območjih, kjer je energetska revščina bolj izrazita. Takšni projekti zmanjšujejo odvisnost od uvoženih energentov in omogočajo, da prebivalci proizvajajo energijo iz obnovljivih virov, kar posledično pripomore k zmanjšanju stroškov energije.

S celovitim pristopom NEPN ne obravnava energetske revščine zgolj z vidika energetske politike, temveč jo povezuje tudi z družbenimi cilji, kot so socialna kohezivnost, zmanjšanje revščine in spodbujanje enakosti. Ta pristop omogoča pravičen prehod v trajnostno energetske prihodnost,

⁹⁶ Nacionalni energetski in podnebni načrt, <https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/nacionalni-energetski-in-podnebni-nacrt/dokumenti/>

kjer so ranljive skupine zaščitene pred energetske revščino, energetska oskrba pa dostopna vsem prebivalcem.

4.3. Dolgoročna strategija energetske prenove stavb do leta 2050

Leta 2021 je Slovenija v Dolgoročni strategiji energetske prenove stavb do leta 2050⁹⁷ (DSEPS 2050) na področju energetske revščine opredelila tri oziroma dva nova ukrepa, med katerimi je zlasti pomembna priprava Akcijskega načrta in programa boja proti energetske revščini.

Zahteva se iz direktive v nacionalno zakonodajo prenaša po 348. členu Energetskega zakona (EZ-1). Vlada je na predlog ministrstva, pristojnega za energijo, in ministrstva, pristojnega za sistem ravnanja s stvarnim premoženjem, sprejela dolgoročno strategijo za spodbujanje naložb energetske prenove stavb. Skladno z zahtevami Direktive in EZ-1 strategija vključuje:

- določitev oseb ožjega in širšega javnega sektorja za potrebe energetske prenove,
- površine stavb v lasti in uporabi oseb javnega sektorja,
- določitev deleža prenove skupne tlorisne površine stavb v lasti in uporabi oseb ožjega javnega sektorja,
- pregled nacionalnega stavbnega fonda na podlagi statističnega vzorčenja,
- opredelitev stroškovno učinkovitih pristopov prenov za različne vrste stavb, glede na kategorijo stavb, njihovo lokacijo in podnebni pas,
- opredelitev stroškovno učinkovitih pristopov prenove za različne vrste stavb,
- politike in ukrepe za spodbujanje stroškovno učinkovite temeljite prenove stavb,
- ukrepe za usmerjanje naložbenih odločitev posameznikov, gradbene industrije in finančnih institucij,
- oceno pričakovanih prihrankov energije in širših koristi.

Dolgoročna strategija energetske prenove stavb do leta 2050 vključuje številne politike in ukrepe za spodbujanje energetske učinkovitosti ter rabe obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah in gospodinjstvih. Ena od ključnih usmeritev je usmerjanje subvencij v celovite energetske prenove ter prenove sosesk, kar omogoča celovito obnavljanje stavb in povečanje njihove energetske učinkovitosti. Poleg tega je vzpostavljena shema pomoči za učinkovito rabo energije v gospodinjstvih, namenjena ranljivim skupinam prebivalstva, da bi omogočili enostaven dostop do ukrepov, ki zmanjšujejo energetske stroške.

V strategiji so vključene tudi finančne spodbude, ki podpirajo energetske učinkovitost in rabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah, ter instrumenti za financiranje prenov v večstanovanjskih stavbah, kjer obstaja več lastnikov. Ukrep obvezne delitve in obračuna stroškov za toploto v večstanovanjskih stavbah zagotavlja, da so stroški za ogrevanje pravično razdeljeni med vse uporabnike, kar spodbuja odgovorno rabo energije.

Pomemben del strategije predstavlja tudi energetska svetovalna mreža za občane, ENSVET, ki nudi brezplačne informacije in nasvete o energetske učinkovitosti ter obnovljivih virih energije. Poleg tega so vzpostavljene sheme povratnih sredstev za energetske učinkovitost v gospodinjstvih, vključno s posojili Eko sklada in spodbudami drugih ponudnikov zelenih posojil,

⁹⁷ Dolgoročna strategija energetske prenove stavb do leta 2050, <https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/dolgorocna-strategija-za-spodbujanje-nalozb-energetske-prenove-stavb/>

ki so namenjeni stanovanjski dejavnosti. Poseben poudarek je namenjen tudi delitvi spodbud med lastniki in najemniki v večstanovanjskih stavbah, da bi zagotovili pravičen dostop do finančne pomoči za energetske prenove.

V sklopu strategije je predvidena vzpostavitev jamstvene sheme, ki bo nudila dodatno varnost pri financiranju energetske prenove, ter izvedba študije, ki bo omogočila natančno poznavanje področja širše prenove stanovanjskih in nestanovanjskih stavb v Sloveniji. Izkaznica stavbe bo omogočila transparentnost energetske učinkovitosti stavb, lastnikom pa bo pomagala pri sprejemanju odločitev za prenovo. Za lažjo pripravo projektov energetske prenove večstanovanjskih stavb bo vzpostavljena projektna pisarna, ki bo nudila podporo pri načrtovanju in izvajanju teh projektov.

Strategija vključuje tudi izvedbo pilotnih projektov, v katerih se bodo preizkusili novi finančni instrumenti in modeli financiranja energetskih prenov večstanovanjskih stavb. Pri tem bodo obravnavani izzivi, povezani z razpršenim lastništvom, delitvijo spodbud, sistemom za enotno obvladovanje energetske učinkovitosti ter širšo prenovo stavb. Ti pilotni projekti bodo pomagali ugotoviti, kako najbolje uvesti in prilagoditi finančne mehanizme in modele za doseg ambicioznih ciljev energetske prenove v Sloveniji.

4.4. Resolucija o dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050

V Resoluciji o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050⁹⁸ je med glavnimi usmeritvami na področju energetske učinkovitosti zapisano, da bo Slovenija posebej spodbujala izvajanje ukrepov za gospodinjstva, izpostavljena tveganju energetske revščine. V okviru zagotavljanja pravičnega prehoda je zapisano še, da bo Slovenija poskrbela, da bo tudi najranljivejšim skupinam prebivalstva omogočeno izvajanje ukrepov za prehod v nizkoogljično družbo ter zlasti da ukrepi ne bodo poslabšali finančnega stanja za skupine prebivalstva iz prvega in drugega dohodkovnega kvintilnega razreda. Ukrepi (npr. povečanje višine CO² dajatve na fosilna goriva), ki bi prizadeli najbolj ranljive skupine, bodo za te skupine kompenzirani z ustreznimi mehanizmi (npr. z opcijami uporabe davčnega prihodka za znižanje stopnje prispevkov za socialno varnost, povečanja socialnih prejemkov gospodinjstev, ciljnim ukrepi učinkovite rabe energije (URE) in obnovljivih virov energije (OVE) za preprečevanje energetske revščine). Skladno s sprejetimi usmeritvami in akti (Energetski zakon (EZ-1) in NEPN) bo ukrepe za blaženje in zmanjševanje energetske revščine Slovenija izvajala v okviru socialne in stanovanjske politike in ciljnih ukrepov URE in OVE.

V Resoluciji o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 je navedeno tudi, da v okviru povečevanja omrežnin (in pričakovanih višjih cen energije) bo posebna skrb namenjena ranljivim skupinam odjemalcev (energetska revščina), za katere bodo na voljo ciljni ukrepi za zmanjševanje stroškov za energijo.

⁹⁸ Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 (Uradni list RS, št. 119/21 in 44/22 – ZVO-2), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO131>

4.5. Zakon o oskrbi z električno energijo

V Sloveniji energetska revščino v zakonodaji obravnava Zakon o oskrbi z električno energijo⁹⁹ (ZOEE), v skladu s katerim mora Vlada Republike Slovenije predpisati merila za opredelitev in ocenjevanje števila energetska revnih gospodinjstev in sprejeti ustrezne ukrepe za zagotavljanje podpore za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom zmanjšanja energetske revščine.

ZOEE se ukvarja tudi z zagotavljanjem dostopa do električne energije za vse potrošnike, predvsem pa za ranljive skupine, ki se soočajo z izzivi, povezanimi z visoki stroški energije. Glavna naloga zakona je, da omogoči dostop do energetska dostopnih in pravičnih storitev, ki ne pomenijo preobremenitve gospodinjstev, še posebej tistih v energetska revščini.

Zakon določa posebne pravice za ranljive potrošnike, ki vključujejo tiste, ki zaradi nizkih dohodkov, socialnih ali drugih dejavnikov ne morejo pokriti stroškov za električno energijo. Med ranljive potrošnike se uvrščajo socialno ogrožene skupine, kot so prejemniki socialnih transferjev, upokojenci z nizkimi pokojninami, osebe z dolgoročnimi zdravstvenimi težavami in podobno. Za te skupine so pogosto določene ugodnosti, kot so subvencije ali nižje cene električne energije, da bi se preprečila ali zmanjšala energetska revščina.

ZOEE se osredotoča tudi na zagotavljanje dostopa do električne energije za vse potrošnike, kar vključuje preprečevanje prekinitev oskrbe z električno energijo. Določeno je, da mora biti oskrba z električno energijo zagotovljena tudi v primeru neplačil, če potrošnik spada med ranljive skupine. To pomeni, da mora biti omogočena določena zaščita, kot je omejena oskrba z električno energijo, kar pomeni, da se uporabnikom, ki se soočajo s težavami pri plačilu, omogoči minimalna količina električne energije za osnovne potrebe glede na okoliščine (letni čas, temperaturne razmere, kraj prebivanja, zdravstveno stanje in druge podobne okoliščine), da ne pride do ogrožanja življenja in zdravja odjemalca ter oseb, ki z njim prebivajo. Distribucijski operater mora odjemalca pred odklopom obvestiti o možnosti nujne oskrbe, o dokazilih, ki jih mora odjemalec predložiti operaterju, da mu operater odobri nujno oskrbo, in o rokih, v katerih je treba ta dokazila predložiti.

Zakon o oskrbi z električno energijo tako obravnava energetska revščino posredno, predvsem preko zaščite ranljivih skupin potrošnikov, omogočanja dostopa do osnovnih energetskih potrebščin, zagotavljanja zaščite pred izklopi oskrbe in zagotavljanja subvencij za znižanje stroškov električne energije. Na ta način se omogoča priznavanje energetske revščine v okviru zakonodaje in socialnih ukrepov, kar lahko prispeva k zmanjšanju energetske revščine v Sloveniji.

4.6. Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetska revnih gospodinjstev

Oktober 2022 je bila sprejeta Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetska revnih gospodinjstev¹⁰⁰, ki je kot pristojni organ na področju izvajanja ukrepov za zagotavljanje

⁹⁹ Zakon o oskrbi z električno energijo (Uradni list RS, št. 172/21), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8141>

¹⁰⁰ Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetska revnih gospodinjstev (Uradni list RS, št. 132/22), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=URED8648>

podpore za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom zmanjšanja energetske revščine, opredelila ministrstvo, pristojno za energijo.

Uredba na podlagi Zakona o oskrbi z električno energijo¹⁰¹ določa merila za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev. Namen uredbe je prispevati k kvalitetnejšemu načrtovanju in izvajanju energetske in socialne politike na področju energetske revščine in s tem pravičnejšemu prehodu Slovenije v nizkoogljično družbo in trajnostno gospodarstvo.

Podrobnejša merila za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev so materialna ogroženost, velik delež izdatkov za energijo glede na razpoložljiv dohodek oziroma preseganje povprečnega deleža izdatkov za energijo, nizka energijska učinkovitost prostorov gospodinjstva in neustrezne bivanjske razmere.

Energetska revščina je v novi uredbi tako opredeljena kot stanje, v katerem je gospodinjstvo, katerega dohodek je nižji od praga tveganja revščine in ne more zadovoljiti svojih osnovnih potreb po energiji zaradi neustreznih bivanjskih razmer ali nezmožnosti izpolnjevanja teh potreb po dostopnih cenah ali nizke energijske učinkovitosti bivalnih prostorov. Med osnovne potrebe po energiji se štejejo zlasti stroški ogrevanja, priprave sanitarne vode, hlajenja, kuhanja in razsvetljave.

Gospodinjstva bodo v potencialnih razpisnih dokumentacijah kot energetske revna opredeljena s pomočjo podrobnejših dokazil, kot so:

- materialna ogroženost z odločbo o denarni socialni pomoči, odločbo o varstvenem dodatku ali drugim dokazilom, s katerim se izkazuje, da je dohodek nižji od praga tveganja revščine;
- nizka energijska učinkovitost prostorov gospodinjstva z energetske izkaznico ali drugim strokovnim dokumentom, ki neodvisno dokazuje energijsko učinkovitost bivanjskih prostorov, ali z izjavo energetskega svetovalca, da je stanovanje nizko energetske učinkovito;
- neustreznost bivanjskih razmer s fotografijo in izjavo gospodinjstva;
- velik delež izdatkov za energijo glede na razpoložljivi dohodek gospodinjstva z listinami, ki izkazujejo finančno mesečno stanje gospodinjstva.

Ocenjeni delež in število energetske revnih gospodinjstev v Republiki Sloveniji bo letno pripravljala Statistični urad Republike Slovenije na podlagi določitve praga tveganja revščine. Ukrepe za izvajanje podpor za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom zmanjševanja energetske revščine bo na podlagi teh podatkov izvajalo ministrstvo, pristojno za energijo.

4.7. Akcijski načrt za zmanjšanje energetske revščine

Na podlagi Uredbe o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev¹⁰² je ministrstvo, pristojno za energijo, pripravilo in Vladi Republike Slovenije predlagalo ukrepe za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom zmanjšanja energetske

¹⁰¹ Zakon o oskrbi z električno energijo (Uradni list RS, št. 172/21), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8141>

¹⁰² Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev (Uradni list RS, št. 132/22), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=URED8648>

revščine v triletnem akcijskem načrtu. Vlada Republike Slovenije je tako leta 2023 sprejela Akcijski načrt za zmanjševanje energetske revščine za obdobje treh let¹⁰³ (2024 – 2026). Dokument naslavlja ukrepe za zmanjšanje in blaženje energetske revščine, kazalnike za spremljanje izvajanja ukrepov, odgovorne nosilce izvajanja ukrepov in določa vire finančnih sredstev za izvedbo ukrepov.

Na področju zmanjševanja energetske revščine sta skladno z Celovitim nacionalnim energetskim in podnebnim načrtom (NEPN) v akcijskem načrtu zastavljena dva dolgoročna cilja za leto 2030: zmanjšanje deleža energetske revnih gospodinjstev (krovni cilj na področju energetske revščine do leta 2030 je zmanjšanje deleža energetske revnih gospodinjstev do vrednosti med 3,8% in 4,6%) in število izvedenih naložb za zmanjševanje energetske revščine (drugi cilj na področju energetske revščine do leta 2030 je najmanj 3.500 izvedenih naložb na področju učinkovite rabe energije (URE) in izrabe obnovljivih virov (OVE) pri energetske revnih gospodinjstvih (nadgradnja programa ZERO500)). Za zmanjševanje energetske revščine so zastavljeni tudi kratkoročni cilji do leta 2026, ki se navezujejo na dodeljevanje spodbud energetske revnim v povečanem obsegu.

Glavni cilj v obdobju 2024–2026 je vzpostavitev delovanja sheme za zmanjševanje energetske revščine, ki predstavlja ključni sklop ukrepov, ki se izvajajo sočasno in se medsebojno podpirajo, saj lahko na sistemski ravni le tako dolgoročno zagotovijo celosten pristop k zmanjševanju energetske revščine. Shema temelji na že obstoječih ukrepih (npr. program ZERO500, projekt ZERO itd.) in dosedanjih izkušnjah, ki se bodo z nadgradnjo izvajali v povečanem obsegu. V shemo so vključeni ukrepi, kot so investicijske spodbude za ukrepe URE in OVE za energetske revne, ki je osrednji finančni ukrep za zmanjševanje energetske revščine; energetske svetovanje za energetske revne, kjer gre za celostno podporo tej ciljni skupini pri izvedbi ukrepov URE in OVE; informiranje energetske revnih preko akterjev v neformalni mreži za informiranje in ozaveščanje na regionalni ravni; projektna pisarna z regionalnimi svetovalnimi točkami za energetske revščino, ki zagotavlja celostno multidisciplinarno pomoč (tehnična, socialna in osebna pomoč) za energetske revne na enem mestu.

Shemo dopolnjujejo še ostali finančni ukrepi (sodelovanje v energetskih skupnostih, denarna pomoč Centra za socialno delo pri ukrepih URE in OVE), ostali nefinančni ukrepi (dopolnitev pravne podlage, spremljanje izvajanja in posodobitev akcijskega načrta, vključevanje energetske revščine v lokalne energetske koncepte, energetske opismenjevanje energetske revnih) in ukrepi za blaženje energetske revščine (denarna pomoč Centra za socialno delo pri plačilu stroškov energije, dodatek za blaženje energetske revščine, draginjski dodatek).

¹⁰³ Akcijski načrt za zmanjševanje energetske revščine, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-revscina/akcijski-na crt-za-zmanjsevanje-energetske-revscine/>

5. Nacionalne politike v boju proti energetske revščini v Republiki Hrvaški

V Republiki Hrvaški obstajajo različne nacionalne politike, ki so neposredno ali posredno usmerjene v boj proti energetske revščini, kot tudi politike, katere izvajajo posamezne ukrepe za zmanjševanje energetske revščine. Na to temo imajo največji vpliv politike povezane z energetiko in socialnim varstvom, zato bodo prednostno obravnavane politike, ki imajo pomembno povezavo s temo energetske revščine.

5.1. Energetski zakon

Energetski zakon¹⁰⁴ opredeljuje skupino gospodinjstev pri katerih obstaja večja verjetnost, da se bodo soočile z energetske revščino kot druga gospodinjstva. Energetski zakon opredeljuje take odjemalce kot »ranljive odjemalce«. »Ranljivi odjemalec« je opredeljen kot »odjemalec energije iz kategorije gospodinjstva, ki je zaradi svojega socialnega statusa in/ali zdravstvenega stanja upravičen dobave energije pod posebnimi pogoji«. V zakonu je prav tako določen status »ranljivega odjemalca«, ki ga lahko pridobi končni odjemalec iz kategorije gospodinjstva, ki se oskrbuje prek obvezne javne storitve v okviru univerzalne storitve in/ali obvezne javne storitve oskrbe s plinom in/ali storitve oskrbe s toplotno energijo tarifnih odjemalcev, če v gospodinjstvu takšnega odjemalca živijo osebe:

- ki jim pristojni organi za socialne vprašanja priznajo status socialno ogrožene osebe in potrebo po tej obliki socialne pomoči,
- ki jim je ugotovljena določena stopnja invalidnosti, to so osebe s posebnimi potrebami ali osebe s slabim zdravstvenim stanjem, pri katerih bi lahko omejitev ali prekinitev oskrbe z energijo ogrozila življenje ali zdravje.

»Končni odjemalci iz kategorije gospodinjstev, ki izpolnjujejo pogoje revščine, določene s posebnimi predpisi, imajo pravico do socialnega minimuma porabe energije. Ta je določen glede na pogoje oskrbe v stanovanju/hiši, v kateri živijo, od števila članov družine, zdravstvenega stanja družinskih članov in ekonomskega statusa družine.«

Po Energetskem zakonu določa merila za ranljivega odjemalca Uredba o kriterijih za pridobitev statusa ranljivega odjemalca energije iz omrežnih sistemov¹⁰⁵, po kateri lahko ima status ranljivega odjemalca končni odjemalec na omrežnem sistemu iz kategorije gospodinjstva, če je:

- prejemnik zajamčenega minimalnega nadomestila,
- član gospodinjstva, ki je prejemnik zajamčenega minimalnega nadomestila,
- prejemnik invalidnine,
- živi v gospodinjstvu z osebo, ki prejema invalidnino.

Uredba tudi poudarja, da mora dobavitelj končnega odjemalca iz kategorije gospodinjstva pred izdajo odredbe za izklop preveriti trenutno stanje ogroženosti odjemalca pri pristojnem centru za socialno delo in o tem obvestiti systemskega operaterja, na katerega je ta odjemalec priključen.

¹⁰⁴Energetski zakon (Ur. l. št. 120/12, 14/14, 102/15, 68/18), <https://www.zakon.hr/z/368/Zakon-o-energiji>

¹⁰⁵Uredba o merilih za pridobitev statusa ranljivega odjemalca energije iz omrežnih sistemov (Uradni list št. 95/15, 31/22, 28/24), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_03_28_426.html

Pristojni center za socialno delo ugotovi status ranljivega odjemalca in določi zanj višino socialne pomoči. Trenutno na Hrvaškem znaša nadomestilo za ranljive odjemalce energije oziroma sofinanciranja stroškov električne energije največ 26,54 evra mesečno, kar je definirano v Uredbi o mesečni višini nadomestila za ranljive odjemalce energije¹⁰⁶, izjemoma do največ 70 evrov mesečno do 31. marca 2024. Nadomestilo se zagotavlja preko t.i. solidarnostnega nadomestila, ki ga plačujejo odjemalci električne energije iz kategorije gospodinjstva v višini 0,003982 evra za vsako kWh porabljene električne energije brez davka na dodano vrednost. Solidarnostno nadomestilo se plačuje dobavitelju v skladu s pogodbo o dobavi končnega odjemalca, pri čemer dobavitelj zbrana sredstva enkrat mesečno nakazuje na račun državnega proračuna. Ta sredstva se evidentirajo kot namenska sredstva Ministrstva za demografijo, družino, mlade in socialno politiko.

5.2. Zakon o trgu električne energije

Zakon o trgu z električno energijo¹⁰⁷ predpisuje skupna pravila za proizvodnjo, prenos, distribucijo in shranjevanje energije ter dobavo električne energije, skupaj z določbami o varstvu potrošnikov, da se ustvari integriran, konkurenčen, fleksibilen, pravičen ter pregleden trg električne energije v Republiki Hrvaški, kot del trga električne energije Evropske unije. Ta zakon poleg regulacije nacionalnega trga z električno energijo vključuje Direktivo o trgu z električno energijo¹⁰⁸ in vse povezane spremembe v hrvaško zakonodajo.

V skladu z Zakonom o trgu električne energije imajo sistemski operaterji distribucijskih omrežij številne obveznosti, med drugim vzpostavitev in vodenje registra ranljivih odjemalcev. Zakon določa, da se odjemalci iz kategorije gospodinjstev, ki so upravičene do oskrbe v okviru univerzalne storitve, to obliko oskrbe izberejo sami ali jo uporabljajo samodejno. To velja za tiste, ki so pri pristojnem organu za socialno varstvo pridobili odločbo o statusu ranljivega odjemalca, in za tiste, ki imajo pravico do posebne zaščite v skladu z določbami tega zakona ter zakonov, ki urejajo energetske sektor, zdravstveno varstvo in socialno varstvo. Pristojni organ za socialno varstvo ugotavlja status ranljivega odjemalca ter določa raven socialne podpore, tj. vrsto in obseg pravic, ki mu pripadajo glede na ugotovljeni status, ter način sodelovanja pri kritju stroškov socialnega minimuma porabe električne energije.

Zakon določa, da ima zaščiteni odjemalec v primeru kriznih razmer pravico do dobave določene količine električne energije. Oskrbo zaščitenih odjemalcev izvaja zajamčeni dobavitelj. V času kriznih razmer morajo proizvajalci električne energije najprej ponuditi proizvedeno električno energijo zajamčenemu dobavitelju. Obstaja še en način pomoči energetske revnim gospodinjstvom, to je Odlok o višini nadomestila za uporabo prostora, ki jih uporabljajo

¹⁰⁶Uredba o mesečni višini nadomestila za ranljive odjemalce energije, načinu udeležbe pri poravnavi stroškov energije za upravičence do nadomestila in postopkih Zavoda za socialno delo Hrvaške (Uradne novine, št. 31/22, 104/22, 31/23, 104/24), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_09_104_18_03.html

¹⁰⁷Zakon o trgu električne energije (Ur. l. št. 111/21, 83/23), <https://www.zakon.hr/z/377/Zakon-o-tr%C5%BEi%C5%A1tu-elektri%C4%8Dne-energije>

¹⁰⁸Direktiva (EU) 2019/944 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o skupnih pravilih za notranji trg z električno energijo in spremembi Direktive 2012/27/EU, <https://eur-lex.europa.eu/search.html?scope=EURLEX&text=direktiva+o+tr%C5%BEi%C5%A1tu-elektri%C4%8Dne+energije&lang=hr&type=quick&qid=1736498485185>

proizvodni obrati za proizvodnjo električne energije¹⁰⁹, ki je bil sprejet na podlagi Zakona o trgu z električno energijo in je v veljavi od leta 2013. S to Odločbo so energetske subjekti oziroma lastniki proizvodnih obratov za proizvodnjo električne energije dolžni plačevati nadomestilo za prostore, na katerih so zgrajene elektrarne, enotam lokalne samouprave (občinam in mestom). To nadomestilo naj bi se uporabljalo za programe socialnega varstva oziroma za pomoč energetske ogroženim kategorijam prebivalstva, skladno z določbami Strategije za boj proti revščini in socialni izključenosti v Republiki Hrvaški (2014–2020).

5.3. Zakon o energetske učinkovitosti

Zakon o energetske učinkovitosti¹¹⁰ ureja področje učinkovite rabe energije, sprejemanje načrtov izboljšanja energetske učinkovitosti na lokalni, regionalni in državni ravni ter njihovo izvajanje, ukrepe učinkovite rabe energije, obveznosti energetske učinkovitosti, obveznosti sistemskih operaterjev prenosnega sistema, operaterjev distribucijskih sistemov ter operaterjev trga z energijo v zvezi s prenosom oziroma transportom in distribucijo energije, obveznosti distributerjev energije, dobaviteljev energije in/ali vode, zlasti pa dejavnost energetske storitev, ugotavljanje prihrankov energije in pravice odjemalcev pri uporabi ukrepov energetske učinkovitosti.

Na Hrvaškem je 07.03.2025 Vlada Republike Hrvaške je objavila Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti¹¹¹. V spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti se v skladu s 1. členom v hrvaško zakonodajo prenaša Direktiva (EU) 2023/1791 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. septembra 2023 o energetske učinkovitosti ter spremembi Uredbe (EU) 2023/955 (posodobitev).

Cilj Zakona o energetske učinkovitosti je med drugim izboljšati zanesljivost oskrbe z energijo, zadovoljiti potrebe odjemalcev energije in izpolniti mednarodne obveznosti Republike Hrvaške, vključno s spodbujanjem ukrepov energetske učinkovitosti v vseh sektorjih porabe energije. Učinkovita raba energije je v interesu Republike Hrvaške, ker omogoča "zmanjšanje negativnih vplivov energetskega sektorja na okolje, izboljšanje zanesljivosti oskrbe z energijo, zagotavljanje potreb porabnikov energije in izpolnjevanje mednarodnih obveznosti Republike Hrvaške na področju zmanjševanja emisij toplogrednih plinov s spodbujanjem ukrepov energetske učinkovitosti v vseh sektorjih porabe energije". Po tem zakonu je Ministrstvo za varstvo okolja in energijo dolžno pripraviti triletno nacionalne akcijske načrte energetske učinkovitosti, katerih namen je predstaviti stanje prihrankov energije in potreb po rabi energije, dolgoročne cilje, ukrepe energetske učinkovitosti in kazalnike za izboljšanje energetske učinkovitosti itd. Zakon tudi predvideva da regionalne samouprave in večja mesta pripravijo Akcijski načrt energetske učinkovitosti, ki naj vsebuje dolgoročne cilje, vključno z okvirnim ciljem varčevanja z energijo, ukrepe in kazalnike za izboljšanje energetske učinkovitosti v skladu s Strategijo energetskega razvoja in drugimi strateškimi dokumenti Vlade Republike Hrvaške. Spremembe istega zakona v

¹⁰⁹Odlok o višini nadomestila za uporabo prostora, ki jih uporabljajo proizvodni obrati za proizvodnjo električne energije (Ur. l. št. 84/13, 101/13, 72/15), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_06_72_1375.html

¹¹⁰Zakon o energetske učinkovitosti (Ur. l. št. 127/14, 116/18, 25/20, 32/21, 41/21), <https://www.zakon.hr/z/747/Zakon-o-energetskoj-u-%C4%8Dinkovivosti>

¹¹¹ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti (NN 40/2025), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_03_40_544.html

letu 2018 so v hrvaško zakonodajo prenesle določbe Direktive 2012/27/EU Evropskega parlamenta in Sveta o energetske učinkovitosti, ki določajo, da mora vsaka država članica uvesti sistem obveznosti energetske učinkovitosti za doseganje kumulativnega cilja prihranka končne energije do 31. decembra 2020.

Zakon o energetske učinkovitosti določa dobavitelje, ki so dolžni varčevati, medtem ko so v Odloku o sistemu obveznosti energetske učinkovitosti¹¹², ki je stopila v veljavo 2. maja 2019 določeni socialni cilji. Eden od teh ciljev je zmanjšanje energetskega pomanjkanja, pri čemer se spodbuja povečanje energetske učinkovitosti v stanovanjskih prostorih upravičencev do nadomestila za ranljive odjemalce energentov (v skladu s predpisi o socialnem varstvu) ter v gospodinjstvih na območjih s posebnimi razvojnimi značilnostmi. Pravilnik določa, da se nosilcu prihranka izračun prihranka poveča za 20 %, če so prihranki rezultat ukrepov, izvedenih v stanovanjskih prostorih upravičencev do nadomestila za ranljive odjemalce energentov. Prav tako se izračun prihranka, ki je rezultat ukrepov o končni porabi na območjih s posebnimi razvojnimi značilnostmi, nosilcu prihranka poveča za 10 %.

5.4. Zakon o obnovljivih virih energije in SPTE z visoko učinkovitostjo

Zakon o obnovljivih virih energije in SPTE z visoko učinkovitostjo¹¹³ prinaša v hrvaško zakonodajo Direktivo 2018/2001 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o spodbujanju rabe energije iz obnovljivih virov.

Zakon vzpostavlja okvir za spodbujanje rabe obnovljivih virov energije na trajosten način, vključno z načrtovanjem in spodbujanjem proizvodnje in porabe električne energije, proizvedene iz obnovljivih virov energije in soproizvodnje z visoko učinkovitostjo. Definirani so tudi ukrepi za proizvodnjo električne energije ter sistemi za spodbujanje proizvodnje energije iz obnovljivih virov in soproizvodnje z visoko učinkovitostjo. Zakon vključuje tudi finančne spodbude za električno energijo, proizvedeno za lastne potrebe, pravila upravnih postopkov, programe izobraževanja in prekvalifikacije ter vodenje registra projektov, nosilcev in upravičenih proizvajalcev električne energije. Prav tako ureja vprašanja, kot so jamstvo izvora obnovljive energije, mednarodno sodelovanje na tem področju ter trajnostno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov.

Zakon vzpostavlja spodbujevalni okvir za razvoj skupnosti obnovljivih virov energije, ki omogoča sodelovanje vseh odjemalcev, vključno z gospodinjstvi z nizkimi dohodki in ranljivimi skupinami. Spodbujanje teh skupnosti vključuje tudi dostop do lastne porabe energije iz obnovljivih virov za končne odjemalce, zlasti v gospodinjstvih z nizkimi dohodki.

Zakon zagotavlja tudi ukrepe za povečanje rabe obnovljivih virov energije oziroma odpadne toplote in hladu, vključno z vgradnjo visoko učinkovitih sistemov ogrevanja in hlajenja, na način, da so dostopni vsem odjemalcem, še posebej tistim v ranljivejših gospodinjstvih, ki nimajo zadostnega ustanovnega kapitala za njihovo implementacijo.

¹¹²Odlok o sistemu obveznosti energetske učinkovitosti (Uradni list št. 41/2019), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_04_41_847.html

¹¹³Zakon o obnovljivih virih energije in SPTE z visoko učinkovitostjo (Uradni list, št. 138/21, 83/23), <https://www.zakon.hr/z/827/Zakon-o-obnovljivim-izvorima-energije-i-visokou%C4%8Dinkovitoj-kogeneraciji>

5.5. Strategija energetskega razvoja Republike Hrvaške do 2030

Strategija energetskega razvoja Republike Hrvaške do leta 2030¹¹⁴ predstavlja korak k uresničitvi vizije nizkoogljične energije ter zagotavljanje prehoda v novo obdobje energetske politike, s katero se zagotavlja dostopna, varna in kakovostna oskrba z energijo brez dodatnega obremenjevanja državnega proračuna v okviru državnih podpor in spodbud. Predvideni proces energetske tranzicije bo kapitalno intenziven, brez spodbudnih ukrepov v smislu državnih podpor, vendar z pričakovanim večjim udejstvovanjem zasebnega sektorja/kapitala pri financiranju projektov OVE. Financiranje energetskega prehoda se pričakuje predvsem iz sredstev zainteresiranih podjetij, ki bodo prepoznala naložbeno priložnost ter iz sredstev finančnih institucij in skladov (vključno s pokojninskimi skladi), ki bodo spremljali podjetniški sektor in prilagodili svoje produkte tranziciji energetskega sektorja, sredstev EU iz programov kohezijske politike in drugih programov, kjer bo udeležbo v projektih zagotovil zasebni sektor, sredstev skladov v skladu z določbami direktive EU-ETS – Sklad za modernizacijo in Inovacijski sklad, ter sredstev, zbranih z dražbo emisijskih enot in prispevkom na emisije CO₂.

Strategija načrtuje povečanje energetske učinkovitosti, s čimer bo dosegla okoljske koristi, zmanjšala emisije toplogrednih plinov, izboljšala energetske varnost, znižala stroške energije in ublažila energetske revščine. To bo posledično privedlo do večje konkurenčnosti, zaposlenosti ter večje gospodarske aktivnosti, kar bo izboljšalo kakovost življenja državljanov.

Zaradi visokih vlaganj, ki lahko predstavljajo velik izziv za nekatere dele gospodarstva, je potrebno povezovanje programov izvajanja posameznih ukrepov energetske politike in uporabe novih tehnično-tehnoloških rešitev z ukrepi za zmanjševanje energetske revščine. Potrebno je razviti, sprejeti in izvajati celovit program boja proti energetske revščini, ki bo imel naslednje komponente:

- edinstven model kritja stroškov energije za energetske revna gospodinjstva,
- energetske svetovanje za energetske revna gospodinjstva,
- ukrepe energetske prenove ter izboljšanje energetske učinkovitosti v energetske revnih gospodinjstvih.

Kombinacija teh treh komponent programa zmanjševanja energetske revščine bo omogočila trajno znižanje stroškov energije v energetske revnih gospodinjstvih, izboljšanje njihovih življenjskih pogojev in zmanjšanje potrebnih sredstev za pomoč tem gospodinjstvom.

5.6. Celostni nacionalni energetske in podnebni načrt za Republiko Hrvaško

Celostni nacionalni energetske in podnebni načrt¹¹⁵ (NEPN) temelji na obstoječih nacionalnih strategijah in načrtih. Ponuja pregled trenutnega energetskega sistema in stanja na področju energetske in podnebne politike. Prav tako zagotavlja pregled nacionalnih ciljev za vsako od petih ključnih razsežnosti energetske unije ter ustrezne politike in ukrepe za doseganje teh ciljev, za katere je treba vzpostaviti analitično podlago. Celostni energetske-podnebni načrt namenja posebno pozornost ciljem do leta 2030, ki vključujejo zmanjšanje emisij toplogrednih plinov,

¹¹⁴Strategija energetskega razvoja Republike Hrvaške do leta 2030, s pogledom do 2050 (Ur.l., št. 25/20), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_25_602.html

¹¹⁵Celostni nacionalni energetske in podnebni načrt Republike Hrvaške za obdobje 2021-2030, <https://bit.ly/4jlkqQQ>

energijo iz obnovljivih virov, energetska učinkovitost in elektroenergetsko medsebojno povezovanje.

V načrtu so tudi obstoječi ukrepi za boj proti energetske revščini, kot so nadomestila za stroške energije za ranljive odjemalce, krepitev zmogljivosti za boj proti energetske revščini in programi za boj proti energetske revščini. Po Programu zmanjševanja energetske revščine (na državni ravni) je potrebno zagotoviti energetska svetovanja za vse energetske revne državljane, vzpostaviti sistem merjenja in spremljanja indikatorjev energetske revščine na nacionalni ravni, vzpostaviti program za povečanje energetske učinkovitosti na ravni energetske revnih gospodinjstev in gospodinjstev na robu energetske revščine, ter prenove večstanovanjskih stavb za socialna stanovanja in družinskih hiš ljudi, ki živijo na robu energetske revščine.

V Načrtu je večkrat poudarjen pomen sprejetja in izvajanja nacionalnega Programa boja proti energetske revščini, ki naj bi se sprejel in izvajal za obdobje od 2021 do 2030. Kljub tem načrtom program še ni izdelan, kar kaže na zamudo pri izvajanju ključnih ukrepov, ki bi pripomogli v boju proti energetske revščini.

5.7. Dolgoročna strategija obnove nacionalnega stavbnega fonda do leta 2050

Dolgoročna strategija obnove nacionalnega stavbnega fonda do leta 2050¹¹⁶ je bila izdelana z namenom preoblikovanja obstoječega stavbnega fonda v energetska visoko učinkovitega in razogljivenega do leta 2050. Strategija določa cilje za prenovo državnega stavbnega fonda ter ocenjuje potrebne investicije. Glavni cilj je opredeliti učinkovite ukrepe za spodbujanje stroškovno učinkovite celovite prenove stavb v stanovanjskem in nestanovanjskem sektorju.

Strategija spodbuja energetska in celovito prenovo, povečevanje deleža obnovljivih virov energije ter uvajanje inovacij in pametnih tehnologij. Zgornji ukrepi bodo do leta 2030 prispevali k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov za 55 %. Ključni ukrepi so izvedba državnih programov energetske prenove različnih vrst stavb.

Predvideno je postopno povečevanje stopnje obnove stavb, s ciljno stopnjo 4 % letno do leta 2050. Strategija združuje tudi potresno in energetska obnovo stavb zaradi potresa v Zagrebu leta 2020. Za financiranje energetske obnove bodo uporabljeni različni viri, kot so skladi ESI, Sklad za obnovo in odpornost, nacionalna sredstva, zasebne naložbe in drugi viri.

Strategija poudarja problematiko energetske revščine ter pomanjkanje definicije in konkretnih ukrepov ter tako kot v Celostnem nacionalnem energetske in podnebnem načrtu za Republiko Hrvaško omenja sprejem in izvajanje Programa za boj proti energetske revščini, ki ni bil sprejet in se ne izvaja.

¹¹⁶Dolgoročna strategija obnove nacionalnega stavbnega fonda do leta 2050, https://mpgi.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/DSO_14.12.2020.pdf

5.8. Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost

Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost (NOO)¹¹⁷ definira reformne usmeritve in naložbena področja za doseganje ciljev gospodarskega in socialnega okrevanja ter krepitve odpornosti države in gospodarske krize, zlasti zaradi pandemije COVID-19. NOO prepoznava izzive, s katerimi se sooča Hrvaška ter aktivnosti potrebne za okrevanje in odpornost.

Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost prispeva k doseganju štirih splošnih ciljev EU: spodbujanju ekonomske, socialne in teritorialne kohezije, krepitvi odpornosti, blaženju učinkov krize ter spodbujanju zelenih in digitalnih prehodov. Poseben poudarek je na demografski revitalizaciji. Intervencije bodo okrepile zmogljivost države za odzivanje na šoke in zagotovile hitro, trajnostno in vključujoče okrevanje. Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost vključuje tudi zagotavljanje enakih možnosti in dostopa do trga dela, poštenih delovnih pogojev ter socialne zaščite in vključenosti. Prav tako podpira podnebne, okoljske, socialne in digitalne prednostne naloge, vključno z energetske in digitalnimi prehodi za povečanje konkurenčnosti gospodarstva in kakovosti življenja državljanov. Z izvajanjem nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost bo Hrvaška prispevala k sedmim vodilnim pobudam EU: energija, obnova, polnjenje, povezljivost, modernizacija, širitev, ekspanzija in izpopolnjevanje. Cilji načrta so okrevanje gospodarstva, dopolnjevanje z drugimi načrti in investicijami ter doseganje makroekonomskih in socialnih učinkov. Rok za izvedbo reform in investicij je 31. avgust 2026, izplačila pa so predvidena z akontacijami in polletnimi zahtevki za izplačilo.

Posebna pozornost je namenjena boju proti revščini in socialni izključenosti ter posodobitvi zdravstvenega sistema. Pobuda za prenovo stavb vključuje razogljičenje in varčevanje z energijo, protipotresno obnovo ter krepitev sposobnosti odzivanja na naravne nesreče. V Nacionalnem načrtu za oživitve in odpornost so opredeljeni številni ukrepi, ki lahko prispevajo k izboljšanju življenjskih pogojev ljudi, ki živijo v energetske revščini ali jim grozi energetska revščina, predvsem z ukrepi energetske učinkovitosti in socialnimi ukrepi.

5.9. Nacionalni akcijski načrt za energetske učinkovitost

Nacionalni akcijski načrt za energetske učinkovitost¹¹⁸ je bil izdelan na podlagi določil Zakona o energetske učinkovitosti in Odloku o sistemu spremljanja, merjenja in preverjanja prihrankov energije¹¹⁹. Akcijski načrt predstavlja in ocenjuje porabo energije na Hrvaškem od 2014 do 2020 ob upoštevanju ciljev, ki jih določa Direktiva 2012/27/EU. V tem obdobju se je zmanjšala poraba primarne energije, povečala pa se je neposredna poraba energije zaradi povečane rabe obnovljivih virov energije in gospodarskih gibanj.

Hrvaška je v letu 2020 dosegla 18,7 % nižjo porabo primarne energije in 7,5 % nižjo neposredno porabo energije od ciljnih vrednosti, na te rezultate je vplivala pandemija COVID-19. Nacionalni cilj prihrankov energije za obdobje 2014 do 2020 je bil kumulativno 54.250 PJ, ki bi ga dosegli z

¹¹⁷Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost 2021-2026, <https://planoporavka.gov.hr/>, <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>

¹¹⁸Nacionalni akcijski načrt za energetske učinkovitost za obdobje 2022-2024, <https://mingo.gov.hr/UserDocsImages/UPRAVA%20ZA%20ENERGETIKU/NAPEnU%202022.-2024..pdf>

¹¹⁹Odlok o sistemu spremljanja, merjenja in preverjanja prihrankov energije (Uradni list, št. 98/21, 30/22), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_03_30_370.html

izvajanjem ukrepov alternativne politike in sistemom obveznosti energetske učinkovitosti. Vendar obvezni kumulativni cilj prihrankov energije do konca leta 2020 ni bil dosežen.

5.9.1. Program energetske obnove večstanovanjskih stavb do leta 2030

Vlada Republike Hrvaške je decembra 2021 sprejela Sklep o Programu energetske obnove večstanovanjskih stavb za obdobje do leta 2030¹²⁰.

Za doseg strateškega srednjeročnega cilja zastavljenega v Dolgoročni strategiji prenove nacionalnega stavbnega fonda, se sprejema Program energetske prenove večstanovanjskih stavb za obdobje do leta 2030, ki temelji na Gradbenem zakonu. Cilj Dolgoročne strategije prenove nacionalnega stavbnega fonda je postopno višanje stopnje energetske prenove celotnega stavbnega fonda z 0,7 % letno (1.350.000 m²/leto) na 3 % do leta 2030, kar pomeni 30,84 mio m² prenovljenih stavb do leta 2030. Program zajema energetska prenova večstanovanjskih stavb, tako nepoškodovanih kot poškodovanih v potresu, z namenom zmanjšanja porabe energije ter povečanja varnosti in odpornosti obstoječih večstanovanjskih stavb proti potresom in požarom. Ocenjena investicija za realizacijo ukrepov je 2,28 milijarde evrov (17,2 milijarde kun).

Program predvideva tri izvedbene modele:

1. model – rekonstrukcija v potresu nepoškodovanih stanovanjskih hiš
2. model – obnova v potresu poškodovanih stanovanjskih hiš,
3. model – finančna podpora državljanom, ki jim grozi energetska revščina

Na Hrvaškem za prebivalce v večstanovanjskih stavbah, ki so izpostavljeni tveganju energetske revščine doslej ni bilo ciljnih programov prenove. Razlog za to je oteženo zbiranje osebnih informacij na ravni večstanovanjskih stavb, kar dodatno otežuje sam postopek priprave dokumentacije za prijavo na javne razpise sofinanciranja.

Vsem občanom, ki so solastniki večstanovanjskih stavb in živijo v tveganju energetske revščine, je treba zagotoviti kompenzacijo stroškov obnove v višini do 100 % upravičenih stroškov. Takšna kompenzacija stroškov bi pozitivno vplivalo na solastnike, ki so na robu energetske revščine, da podajo soglasje za obnovo svoje stanovanjske hiše. Potem bi bili ti solastniki oproščeni povečanja rezerv in jim ne bi bilo treba sklepati kreditnih obveznosti.

Za kompenzacijski sklad je treba zagotoviti sredstva, zato je uporaba tega modela predvidena v drugem triletnem obdobju izvajanja Programa energetske prenove večstanovanjskih stavb do leta 2030.

¹²⁰Program energetske prenove večstanovanjskih stavb za obdobje do 2030, https://mpgi.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_energetske_obnove_VS_zgrada_do_2030.pdf

5.9.2. Program boja proti energetske revščini, ki vključuje rabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na socialnovarstvenih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje 2021-2025

Vlada Republike Hrvaške je decembra 2021 sprejela Sklep o sprejetju Programa boja proti energetske revščini, ki vključuje uporabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na podprtih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje do leta 2025¹²¹.

Cilj programa je namenjen spodbujanju energetske prenove in vgradnji obnovljivih virov energije v stanovanjske objekte na podpornih območjih in območjih posebne državne skrbi. V program je vključenih 387 objektov od 413 analiziranih stanovanjskih objektov, ki jih upravlja Centralni državni urad za obnovo in stanovanjsko varstvo (SDUOSZ). V takšnih stavbah stanovalci ne morejo sodelovati pri financiranju nujnih popravil niti pri financiranju energetske obnove in jim je omogočeno 100-odstotno financiranje obnove.

Centralni državni urad za obnovo in stanovanjsko varstvo izvaja vse aktivnosti programa, ki vključujejo pripravo, nabavo ter izvedbo energetske prenove stavb po prioritetah, določenih s programom, kot izvajalec pa bo opravljal tudi ustrezne delegirane naloge.

Ministrstvo za prostorsko urejanje, gradbeništvo in državno premoženje (MPUGDI) kontinuirano analizira možnosti novih virov financiranja za finančno spodbujanje prenove takšnih stavb tudi po letu 2025. MPUGDI je v sodelovanju s SDUOSZ-jem sprožil pobudo, da Ministrstvo za gospodarstvo ter Ministrstvo za delo, pokojninski sistem, družino in socialno politiko pripravita Predlog sprememb in dopolnitev Uredbe o merilih za pridobitev statusa ogroženih odjemalcev energije iz omrežnih sistemov (Uradni list, št. 95/15), da bi se zagotovila sredstva za izvajanje Programa iz preostalega razpoložljivega zneska sredstev, zbranih na podlagi solidarnostnega prispevka za ogrožene odjemalce. Ocenjena finančna sredstva iz javnih virov znašajo 47,17 milijona evrov.

5.9.3. Program energetske prenove stavb s statusom kulturne dediščine za obdobje do leta 2030

Vlada Republike Hrvaške je na seji 23. decembra 2021 sprejela Sklep o sprejetju Programa energetske obnove stavb s statusom kulturne dediščine za obdobje do leta 2030¹²². Stavbe, ki imajo status kulturne dediščine so z vidika energetske revščine pomembne, saj se zaradi konzervatorskih omejitev stanovalci tovrstnih stavb soočajo z veliko večjimi omejitvami pri obnovi in adaptaciji. Zaradi tega so energetske učinkovite rešitve težje in bistveno dražje. Poleg tega imajo uporabniki takšnih stavb višje stroške energije in s tem večje tveganje energetske revščine, kar je v urbanih središčih zelo pogosto, zlasti velja to za starejše uporabnike.

Program energetske prenove stavb s statusom kulturne dediščine za obdobje do leta 2030 želi začeti celovito energetske prenovo ob zagotavljanju varstva in ohranjanja kulturne dediščine. S

¹²¹Program boja proti energetske revščini, ki vključuje rabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na socialnovarstvenih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje do leta 2025, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_suzbijanja_energets_kog_siromastva_do_2025.pdf

¹²²Program energetske prenove stavb s statusom kulturne dediščine za obdobje do leta 2030, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EnergetskaUcinkovitost/Program_energetske_obnove_kulturna_dobra_do_2030.pdf

tem se bo izboljšalo stanje stavb, ki predstavljajo nacionalne simbole in ključne elemente mestnih vedut. Stavbe s statusom kulturne dediščine v okviru dosedanjih programov večinoma niso mogle izpolniti visokih kriterijev za prihranek energije zaradi varstvenih ukrepov konservatorjev in svojih specifičnih lastnosti, zato energetska prenova zanje ni bila izvedljiva.

Prednostna področja, ki ponujajo potencial za povečanje stopnje prenove ter doseganje znatnih prihrankov energije in ustvarjanje bolj zdravih ter udobnih stavb za državljane, vključujejo:

- reševanje energetske revščine in energetske najbolj revnih stavb,
- javne zgradbe in družbena infrastruktura ter
- dekarbonizacija ogrevalnih in hladilnih sistemov.

S poudarkom reševanja energetske revščine in prenove energetske najrevnejših stavb je načrtovanih več aktivnosti in programov financiranja, ter pilotni projekt »Pobuda za dostopna stanovanja«, ki bo med drugim namenjen prebivalstvu z nižjimi dohodki. Poudariti je treba, da lahko obnova objektov kulturne dediščine, veliko prispeva k prihrankom v energetske revnih gospodinjstvih. Z obnovo se zmanjšajo energetske potrebe in s tem stroški za energijo, kar poveča njihov razpoložljivi prihodek. Prav tako se splošno zmanjša povpraševanje po energiji, kar povzroči padec cen energije, kar pozitivno vpliva na razpoložljivost energije.

5.9.4. Program energetske obnove družinskih hiš

Marca 2014 so Vlada Republike Hrvaške, Ministrstvo za prostor, gradnjo in državno lastnino ter Ministrstvo za varstvo okolja in zeleni prehod sprejeli prvi Program energetske obnove družinskih hiš (Ur. l. št. 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22)¹²³, ki ga od takrat izvaja Sklad za varstvo okolja in energetske učinkovitost.

Program energetske obnove družinskih hiš je namenjen:

1. Določitvi stanja obstoječega stanovanjskega fonda Republike Hrvaške ter analizi porabe energije in energetske učinkovitosti v obstoječem stanovanjskem fondu Republike Hrvaške;
2. Identifikaciji potenciala in priložnosti za zmanjšanje porabe energije v obstoječih družinskih hišah;
3. Razviti izvedbene korake in oceniti možne učinke ukrepov za spodbujanje izboljšav energetske učinkovitosti v obstoječih družinskih hišah.

Vlada na predlog ministrstva, pristojnega za gradbeništvo, sprejme Program energetske prenove družinskih hiš, ki temelji na 47.b členu Gradbenega zakona. V začetnem obdobju izvajanja programa se nepovratna sredstva zagotavljajo s trgovanjem z emisijskimi enotami preko dražb, ki jih vodi Sklad za varstvo okolja in energetske učinkovitost (ESPEE).

Program se izvaja v treh delih:

- 1) obnova nepoškodovanih hiš v potresu,
- 2) obnova v potresu poškodovanih hiš in
- 3) program za državljane, ki jim grozi energetska revščina.

¹²³Program energetske prenove družinskih hiš (Ur. l. št. 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22), <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/431066.pdf>

Program predvideva vsaj 50% prihranka potrebne energije za ogrevanje na letni ravni v primerjavi s stanjem pred prenovo, medtem ko v primeru izvajanja posameznih ukrepov minimalnih zahtev po prihrankih ni. V obdobju do leta 2030 je načrtovana rekonstrukcija več kot 11,5 mio m² družinskih hiš (poškodovanih in nepoškodovanih v potresu). Na letni ravni je bilo obnovljenih okoli 12.800 hiš oziroma 1,15 milijona m². Za državljane, ki jim grozi energetska revščina, je stopnja sofinanciranja 100 %. Do leta 2024 je cilj energetske prenove okoli 7.500 družinskih hiš za lastnike, ki jim grozi energetska revščina, oziroma 562.500 m².

5.10. Zakonodajni okvir socialnega varstva povezan z energetiko in preprečevanjem energetske revščine

Glede na to, da na Hrvaškem ni zakonodajnega okvira, ki bi bil neposredno povezan z energetsko revščino oziroma bi v celoti zajel to področje, se lahko sklicujemo na dele zakona, ki so namenjeni predvsem socialno ogroženim osebam. Med najvišjimi vrednotami ustavnega reda Republike Hrvaške sta socialna pravičnost in pravna država, kar pomeni, da država prevzema jamstvo za zagotavljanje socialnih pravic in osnovnih eksistenčnih potreb svojih državljanov. Nezmožnost gospodinjstva, da bi si privoščila ustrezne ravni energetskih storitev, je močno povezana s splošnim konceptom revščine, kar potrjuje pomen spreminjanja ekonomskih in socialnih politik za učinkovitejše reševanje energetske revščine in revščine nasploh.

Tako je leta 2014 Delovna skupina za razvoj in spremljanje izvajanja Strategije za boj proti revščini in socialni izključenosti razvila Strategijo za boj proti revščini in socialni izključenosti v Republiki Hrvaški (2014-2020)¹²⁴. Strategija izpostavlja tri glavne prednostne naloge:

- zagotavljanje pogojev za boj proti revščini in socialni izključenosti ter zmanjševanje neenakosti v družbi,
- zagotavljanje pogojev za preprečevanje nastajanja novih kategorij revnih ter zmanjševanje števila revnih in socialno izključenih oseb,
- vzpostavitev usklajenega sistema podpore skupinam, ki so izpostavljene tveganju revščine in socialne izključenosti.

Na podlagi te strategije je nastal Nacionalni načrt za boj proti revščini in socialni izključenosti za obdobje 2021 do 2027¹²⁵.

Področje socialnega varstva in socialnih prejemkov se v Republiki Hrvaški ureja preko številnih zakonov in podzakonskih aktov. Zakon o socialnem varstvu¹²⁶ je temeljni zakon, ki ureja to področje.

Zakon o socialnem varstvu določa temeljna načela socialnega varstva, pravice upravičencev in financiranje socialnih storitev. Pravice vključujejo nadomestilo stanovanjskih stroškov.

¹²⁴Strategija za boj proti revščini in socialni izključenosti v Republiki Hrvaški (2014-2020), <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija-siroma%20-%2027032014%5B1%5D.pdf>

¹²⁵Nacionalni načrt za boj proti revščini in socialni izključenosti za obdobje 2021-2027, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%20-%20Godi%20-%201n%20pl%20-%20strate%20-%20izvje%20-%201%20-%2087a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%20-%201%20-%20socio%20-%20isklju%20-%208Denosti%20za%20-%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>

¹²⁶Zakon o socialnem varstvu (Uradni list št. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

Nadomestilo zajema najemnino, komunalne stroške, stroške ogrevanja, vode in stroške, ki nastanejo zaradi del za povečanje energetske učinkovitosti stavbe. Lokalna samoupravna enota je dolžna priznati pravico do nadomestila stanovanjskih stroškov v višini najmanj 30 % zagotovljenega minimalnega nadomestila za kritje teh stroškov.

Pravico do nadomestila za ranljivega odjemalca energije ima samska oseba ali gospodinjstvo, ki izpolnjuje pogoje za pridobitev statusa ranljivega odjemalca, kot jih določajo predpisi, ki urejajo energetske sektor. Dodatna pomoč v sistemu socialnega varstva je enkratna pomoč samskim osebam ali gospodinjstvom, ki zaradi trenutnih finančnih težav ne morejo zadovoljevati osnovnih življenjskih potreb.

Ministrstvo za gospodarstvo je leta 2012 oblikovalo Delovno skupino za ranljive odjemalce, ki je priporočilo, da se energetske revne gospodinjstva izenačijo s tistimi, ki prejema mesečna socialna nadomestila po zakonu o socialnem varstvu, in z tistimi, ki prejema invalidnino, ter da se uvede solidarnostna pomoč v višini 0,03 HRK. **V približno 60 % lokalnih samoupravnih enot na Hrvaškem se pomoč izplačuje za kritje stanovanjskih stroškov .**

Nekatere nacionalne politike se odražajo tudi v lokalnih politikah, ki igrajo ključno vlogo pri oblikovanju vsakdanjega življenja državljanov, predvsem na področju socialne blaginje, energetike in boja proti revščini. Čeprav na lokalni ali regionalni ravni ni politik, ki bi bile neposredno povezane s problemom energetske revščine, nekatere politike vsebujejo ukrepe, ki problem zmanjšujejo. V naslednjem delu analize je cilj podati pregled obstoječih lokalnih politik, ki so pomembne za socialno skrbstvo in energetske politike. Osredotočili se bomo na to, kako različne enote lokalne samouprave pristopajo k tem vprašanjem. Poseben poudarek bo na ukrepih podpore za socialno ogrožene prebivalce in strategijah za zmanjšanje energetske revščine. Analiza bo raziskala obstoječe programe in pobude, njihovo učinkovitost ter možnosti za izboljšanje in prilagoditev v kontekstu čezmejnega sodelovanja. Na ta način bomo zagotovili celovit vpogled v lokalne prakse področja delovanja partnerjev tega projekta, ki lahko služijo kot temelj za nadaljnji razvoj in izvajanje uspešnih politik na širšem območju.

6. Regionalne in lokalne politike v boju z energetske revščino

Regionalne in lokalne politike se običajno načrtujejo in izvajajo z dokumenti, kot so socialni načrti enot lokalne in regionalne samouprave ter akcijski načrti za trajnostno energijo in podnebne spremembe (SECAP).

Socialni načrt je strateški dokument, ki analizira socialne potrebe prebivalstva, identificira ključne probleme, kot so revščina, brezposelnost in socialna izključenost, ter predlaga ukrepe za izboljšanje kakovosti življenja z razvojem socialnih storitev in finančne podpore ranljivim. Načrt poudarja pomen sodelovanja med različnimi deležniki, vključno z lokalnimi in regionalnimi oblastmi, izobraževalnimi in zdravstvenimi ustanovami, ter daje pregled potrebnih finančnih sredstev in mehanizmov za vrednotenje učinkov.

Evropska konvencija županov za podnebje in energijo združuje na tisoče lokalnih oblasti, ki so se prostovoljno zavezale uresničevanju podnebnih in energetskih ciljev Evropske unije, vključno z 11 mesti in občinami iz Varaždinske županije, ki se s predložitvijo akcijskih načrtov (SECAP) zavezujejo k dekarbonizaciji, prilagajanju podnebnim spremembam in trajnostni energetski varnosti. Mesta podpisnice se zavezujejo k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov za 55 % do leta 2030 in redno poročajo o napredku.

6.1. Politike na področju regije Pomurje

Energetska revščina je v Pomurju pomemben izziv, saj številni prebivalci, predvsem v ruralnih območjih, težko dostopajo do cenovno ugodne energije za ogrevanje, osvetlitev in druge osnovne potrebe. Regija se sooča z nizkimi dohodki, visoko brezposelnostjo in slabo energetske učinkovitostjo stanovanj, kar povečuje ranljivost prebivalstva. Politike za boj proti energetske revščini v Pomurju vključujejo subvencije za energetske naložbe, izboljšanje energetske učinkovitosti in pomoč pri plačilu energentov. Te ukrepe si prizadevajo izboljšati življenjske pogoje in zmanjšati energetske revščino v regiji, pri čemer je ključnega pomena tudi ozaveščanje in izobraževanje prebivalcev o varčevanju z energijo.

6.1.1. Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021–2027

Regionalni razvojni program Pomurske regije¹²⁷ (RRP) 2021–2027 je ključni strateški dokument, ki usmerja razvojno politiko in naložbe v Pomurju za obdobje od leta 2021 do 2027. Pomurska regija je ena od ekonomskih in socialno šibkejših regij v Sloveniji, zato je energetska revščina eden od pomembnih izzivov, s katerim se ukvarja tudi ta razvojni program.

RRP 2021–2027 izpostavlja, da se v regiji srečujejo z vsak dan višjo stopnjo energetske revščine, ki se je v preteklosti analizirala in odpravljala le v sklopu manjših projektov, brez systemskega pristopa. Izpostavljeno je tudi, da je čezmejno sodelovanje, tako s strateškega vidika pomemben instrument Evropske unije, ki ga bo Pomurje z oblikovanjem skupnih razvojnih strategij, prenosom dobrih praks in ustvarjanjem pogojev za čezmejno ter odgovorno upravljanje skupnih

¹²⁷ Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021–2027, <https://www.rcms.si/regionalni-razvoj/aktualno-programsko-obdobje-20212027>

naravnih virov, izkoristilo za pospešitev gospodarskega razvoja obmejnega območja in vzpostavitev dolgoročne teritorialne kohezije.

V okviru RRP 2021–2027 energetska revščina ni obravnavana le kot socialni problem, temveč kot del širšega okvira trajnostnega razvoja, ki vključuje izboljšanje energetske učinkovitosti, prehod na obnovljive vire energije ter dostopnost energije za ranljive skupine prebivalstva.

Eden od glavnih ciljev programa je izboljšanje energetske učinkovitosti stanovanj in stanovanjskih blokov, zlasti za ranljive skupine. To vključuje subvencije za energetske prenovе, npr. zamenjava oken, izolacija stavb, energetske učinkovite ogrevanje, ipd. Prenove stavb pomagajo zmanjšati energetske stroške za gospodinjstva, kar neposredno vpliva na zmanjšanje energetske revščine. V okviru tega programa se predvidevajo investicije v energetske prenovе javnih in zasebnih stavb, kar bo pripomoglo k zmanjšanju stroškov ogrevanja in povečanju kakovosti življenja, zlasti v bolj ranljivih okoljih.

Pomurska regija je bogata z naravnimi viri za obnovljive energije, to so npr. sončna energija, biomasa. Program spodbuja prehod na obnovljive vire energije, s ciljem zmanjšati odvisnost od fosilnih goriv in dolgoročno zmanjšati stroške energije za gospodinjstva. To vključuje subvencioniranje postavitve sončnih elektrarn in biomase na zasebnih objektih ter pomoč pri uvajanju drugih trajnostnih energetske rešitev. Vključitev obnovljivih virov v energetske mešanice pripomore k manjšim stroškom energije na dolgi rok, kar zmanjšuje energetske revščine.

RRP 2021–2027 izpostavlja pomen zagotavljanja dostopa do energetske oskrbe za ranljive skupine prebivalstva, vključno z gospodinjstvi z nizkimi dohodki, starostniki in tistimi v socialni stiski. Eden od ukrepov je zagotavljanje pomoči pri plačilu energentov za najrevnejša gospodinjstva.

V okviru tega razvojnega programa so predvidena tudi izobraževanja in svetovalne aktivnosti za izboljšanje energetske pismenosti med prebivalstvom, zlasti v gospodinjstvih, ki so najbolj izpostavljena energetske revščini. To vključuje informiranje o energetske varčnosti, uporabi energetske učinkovitih naprav ter o možnostih za energetske prenovе. Svetovanje za energetske sanacije in učinkovito rabo energije lahko pripomore k zmanjšanju porabe energije in posledično k znižanju stroškov za energente.

V nekaterih območjih Pomurja se načrtuje tudi obnova energetske infrastrukture, zlasti v občinah, kjer je energetska infrastruktura zastarela in povzroča visoke stroške energije. To vključuje naložbe v energetske sisteme, ki bodo omogočili bolj učinkovito in cenovno dostopno oskrbo z energijo. Pomemben del tega je spodbujanje uporabe energetske učinkovitih sistemov daljinskega ogrevanja ali prehod na alternative, kot so lokalni energetske sistemi, ki bodo pripomogli k večji energetske dostopnosti.

6.1.2. Lokalni energetske koncept

Lokalna skupnost sprejme lokalni energetske koncept¹²⁸ (LEK) kot program ravnanja z energijo v lokalni skupnosti po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za energijo, in ga objavi na svojih spletnih straneh. LEK je najpomembnejši pripomoček pri načrtovanju strategije lokalne energetske politike. V njem so zajeti načini, s katerimi se lahko uresničijo lokalni skupnosti

¹²⁸ Lokalni energetske koncept, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/lokalni-energetske-koncept/>

prilagojene rešitve za učinkovite, gospodarne in okolju prijazne energetske storitve v stanovanjih, podjetjih in javnih ustanovah. V dokumentu so navedeni tudi konkretni učinki, ki jih lokalna skupnost lahko doseže z izvajanjem aktivnosti iz LEK-a. Na podlagi LEK-a se načrtujejo prostorski in gospodarski razvoj lokalne skupnosti, razvoj lokalnih energetskega gospodarskih javnih služb, učinkovita raba energije in njeno varčevanje, uporaba obnovljivih virov energije ter izboljšanje kakovosti zraka na območju lokalne skupnosti.

LEK omogoča spremljanje, ugotavljanje in dokumentiranje porabe energije in sprememb energetskega in okoljskega stanja, kreiranje kratkoročne in dolgoročne energetske politike, izbiro in določitev ciljev energetskega načrtovanja in energetske politike v lokalni skupnosti, oblikovanje in primerjavo različnih alternativ in scenarijev možnega energetskega in s tem povezanega gospodarskega razvoja ter pregled ukrepov za učinkovito izboljšanje energetskega stanja in s tem tudi stanja okolja.

Znotraj LEK-ov v Pomurju se zasledujejo cilji, ki so opredeljeni znotraj Energetskega koncepta Slovenije. Ti so zagotoviti zanesljivo, varno in konkurenčno oskrbo z energijo na trajnosten način za prehod v nizkoogljično družbo in s tem spodbudno okolje za potrebne aktivnosti in investicije ter kakovostne energetske storitve za prebivalce in gospodarstvo. Energetska učinkovitost, diverzifikacija energetskega virov, uvajanje obnovljivih virov energije, premagovanje energetske revščine, energetska pismenost in informiranje, strateška partnerstva ter razvoj in inovacije z namenom ustvarjanja novih zelenih delovnih mest so torej ključnega pomena pri dolgoročnem energetskega planiranju občin. Ukrepi, ki zmanjšujejo energetske revščine, so vključeni v vse programe spodbujanja učinkovite rabe energije in za proizvodnjo toplote iz obnovljivih virov energije v gospodinjstvih.

LEK-i v Pomurju vključujejo različne ukrepe za zmanjšanje energetske revščine in izboljšanje energetske učinkovitosti. Med ključnimi ukrepi so energetske sanacije stanovanj, kot so toplotne izolacije, zamenjava oken in vgradnja energetske učinkovitih ogrevalnih sistemov, kar pomaga znižati stroške ogrevanja. Spodbujajo tudi uporabo obnovljivih virov energije, kot so sončne elektrarne in biomasne peči, s subvencijami za tiste, ki si teh tehnologij ne morejo privoščiti. Poleg tega LEK-i predvidevajo pomoč pri plačilu energentov za ranljive skupine prebivalstva, kot so upokojenci, brezposelni in invalidi. Vključeni so tudi izobraževalni programi za ozaveščanje o varčni rabi energije in izboljšanje energetske infrastrukture v oddaljenih območjih. Nekatere občine spodbujajo tudi skupnostne energetske projekte, kot so energetske zadruge, ki omogočajo prebivalcem dostop do cenejše energije. S temi ukrepi LEK-i v Pomurju pripomorejo k zmanjšanju energetske revščine in k bolj trajnostnemu in dostopnemu zagotavljanju energije.

6.1.3. Trajnostni energetski (in podnebni) akcijski načrt

SECAP (Sustainable Energy and Climate Action Plan) oziroma Trajnostni energetski in podnebni akcijski načrt je ključni dokument, v katerem podpisnik Konvencije županov za podnebne spremembe in energijo (Covenant of Mayors) opiše svojo strategijo za izpolnitev zavez in doseg ciljev za blažitev podnebnih sprememb ter prilagajanje nanje. SECAP je nadgradnja SEAP-a (Sustainable Energy Action Plan) oziroma Trajnostnega energetskega akcijskega načrta, predhodnega dokumenta, ki je bil osredotočen samo na področje energije. SECAP vključuje širši spekter ukrepov, ki zajemajo tako področje podnebnih sprememb kot trajnostne rabe energije, hkrati pa omogoča sistematično spremljanje napredka pri izvajanju ukrepov.

Sekundarni cilj SECAP-a je zagotavljanje podlage za dobro podnebno in energetskega upravljanje, kar vključuje spremljanje ukrepov, zbiranje in analiziranje podatkov ter krepitev lokalnih politik.

Aktivnosti v okviru Konvencije županov so v pristojnosti lokalnih skupnosti, pri čemer mora SE(C)AP zajemati ukrepe, katerih cilj je zmanjšanje emisij CO₂ in zmanjšanje porabe končne energije. Območje uporabe SE(C)AP-a obsega celotno geografsko območje lokalne oblasti (kraje, mesta, regije), kar pomeni, da je potrebna vključitev ukrepov tako v javnem kot zasebnem sektorju. Glavni cilji so usmerjeni v sektorje zgradb, opreme in javnega prevoza, vendar pa lahko SE(C)AP vključuje tudi ukrepe za lokalno proizvodnjo energije (fotovoltaika, vetrna energija, SPTE) ter lokalno proizvodnjo toplote in hladu.

Poleg tega bi morali SEAP-i in SECAP-i vključevati dolgoročne ukrepe, na katere lahko lokalne oblasti vplivajo, kot je načrtovanje rabe zemljišč, spodbujanje trga za energetske učinkovite izdelke in storitve ter oblikovanje sprememb v strukturi potrošnje z vključevanjem interesnih skupin in državljanov.

Občina Ljutomer ima od leta 2012 sprejet Akcijski načrt za trajnostno energijo Občine Ljutomer (SEAP), v letu 2024 pa se pripravlja dokončanje SECAP-a. V SEAP-u so že vključeni številni ukrepi, ki pripomorejo k zmanjševanju energetske revščine, kot so izvedba kampanje za potencialne investitorje v projekte izrabe obnovljivih virov energije, sprejem odloka o oskrbi s toplotno energijo, izvedba razpisa za koncesijo za oskrbo z energijo iz obnovljivih virov, informiranje občanov o učinkoviti rabi energije in obnovljivih virih, promocija energetskega svetovanja ter dostop do možnih subvencij s strani države.

Občina Razkrižje pa trenutno izvaja preliminarno analizo možnih ukrepov za izdelavo SECAP-a, kar je prvi korak k vključitvi trajnostnih energetske rešitev tudi v to občino.

6.2. Politike na področju regije Podravje

Podravska regija je druga največja regija, vendar v primerjavi z drugimi regijami precej zaostaja v razvitosti. Zaradi geografske lege in nedostopnosti do mestnih središč so prebivalci na podeželju bolj izpostavljeni energetske revščini. Prav tako je velika brezposelnost, ter nizek mesečni dohodek, tisti ki vpliva na stanje gospodinjev. Zaradi velike števila gospodinjev, ki si ne morejo privoščiti osnovnih življenjskih potreb so v občinah uvedli ukrepe, kjer pomagajo ljudem iz energetske revščine. Z ukrepi kot so obnove javnih stavb, izboljšujejo energetske učinkovitost, hkrati pa prebivalce ozaveščajo o varčevanju z energijo.

6.2.1. Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027

Regionalni razvojni program Podravja¹²⁹ 2021 – 2027 (RRP 2021-2027) je temeljni strateški dokument, ki opredeljuje razvojne prednosti regije, razvojno vizijo in strateške cilje pomembne za razvoj regije. Sooča se z izzivi v okviru energetske učinkovitosti, ter prehodom na obnovljive vire energije in trajnostnemu razvoju. Vsi ti dejavniki so pomembni, če želimo zmanjšati energetske revščine v Podravju, v kateri velja da je stopnja tveganja revščine nad slovenskim povprečjem.

V RRP 2021 - 2027 je izražena potreba po povečanem vlaganju v energijske obnove stavb in zmanjšanju energetske odvisnosti od fosilnih goriv. Predvideni so naložbeni posegi v renovacijo javnih in zasebnih stanovanjskih zgradb, kar se bo izvedlo s pomočjo subvencij. Ravno te bodo

¹²⁹ Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/DRR/RRP-2021_2027/RRP-Podravske-razvojne-regije.pdf

omogočile izvedbo energetske učinkovitih rešitev, kot so izolacija stavb, menjava oken ter uporaba energetske učinkovitih sistemov ogrevanja.

V Podravju je predvidena na področju infrastrukture povečana poraba pametnih energetskih omrežij ter hranilnikov, ker bi s tem povečali stabilnost dobave električne energije. V RRP je poudarjena izraba sončne in geotermalne energije ter lesne biomase. V celotni regiji je nameščenih že lepo število sončnih elektrarn, vendar je cilj povečati le te in spodbuditi samooskrbo z električno energijo. Energetska infrastruktura v regiji bo deležna izboljšav, zlasti v občinah, kjer je infrastruktura zastarela. Načrtujejo se vlaganja v daljinsko ogrevanje, lokalne energetske sisteme in izboljšanje kakovosti električnih omrežij, kar bo zmanjšalo energetske stroške in povečalo zanesljivost oskrbe.

Poudarek izboljšav v energetske infrastruktura bo zlasti v občinah, kjer je infrastruktura zastarela. Načrtujejo se vlaganja v daljinsko ogrevanje, lokalne energetske sisteme in izboljšanje kakovosti električnih omrežij, kar bo zmanjšalo energetske stroške in povečalo zanesljivost oskrbe.

RRP 2021–2027 predvideva tudi podporo socialno ranljivim skupinam pri dostopu do cenovno dostopne energije. Vključeni bodo ukrepi za zmanjšanje energetske revščine, kot so subvencije za energetske prenove, finančna pomoč pri plačilu energentov ter uvedba posebnih programov za izboljšanje dostopa do energije za gospodinjstva z nizkimi dohodki.

Podravska regija bo s temi ukrepi okrepila svojo odpornost na energetske in okoljske izzive ter prispevala k dolgoročno trajnostnemu razvoju.

6.2.2. Lokalni energetski koncept

Lokalna skupnost sprejme lokalni energetski koncept¹³⁰ (LEK) kot program ravnanja z energijo v lokalni skupnosti po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za energijo, in ga objavi na svojih spletnih straneh. LEK je najpomembnejši pripomoček pri načrtovanju strategije lokalne energetske politike. V njem so zajeti načini, s katerimi se lahko uresničijo lokalni skupnosti prilagojene rešitve za učinkovite, gospodarne in okolju prijazne energetske storitve v stanovanjih, podjetjih in javnih ustanovah. V dokumentu so navedeni tudi konkretni učinki, ki jih lokalna skupnost lahko doseže z izvajanjem aktivnosti iz LEK-a. Na podlagi LEK-a se načrtujejo prostorski in gospodarski razvoj lokalne skupnosti, razvoj lokalnih energetskih gospodarskih javnih služb, učinkovita raba energije in njeno varčevanje, uporaba obnovljivih virov energije ter izboljšanje kakovosti zraka na območju lokalne skupnosti.

LEK omogoča spremljanje, ugotavljanje in dokumentiranje porabe energije in sprememb energetskega in okoljskega stanja, kreiranje kratkoročne in dolgoročne energetske politike, izbiro in določitev ciljev energetskega načrtovanja in energetske politike v lokalni skupnosti, oblikovanje in primerjavo različnih alternativ in scenarijev možnega energetskega in s tem povezanega gospodarskega razvoja ter pregled ukrepov za učinkovito izboljšanje energetskega stanja in s tem tudi stanja okolja.

Lokalni energetski koncept je najpomembnejši pripomoček pri načrtovanju strategije občinske energetske politike. V njem so zajeti načini, s katerimi lahko uresničimo občini prilagojene rešitve

¹³⁰ Lokalni energetski koncept, <https://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/lokalni-energetski-koncept/>

za učinkovite, gospodarne in okolju prijazne energetske storitve v gospodinjstvih, podjetjih in javnih ustanovah. Navedeni so tudi konkretni učinki, ki jih občina lahko doseže.

6.2.3. Trajnostni energetski in podnebni načrt (SECAP)

Trajnostno energetsko in podnebni načrt (SECAP – Sustainable Energy Climate Action Plan) je ključni dokument v katerem podpisnik Konvencije županov (Covenant of Mayors) opiše, kako namerava izpolniti svoje zaveze za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, s katerimi bo dosegel cilje ter časovne okvire in dodeljene odgovornosti. SECAP s predlogo o spremljanju omogoča sistematično zbiranje in analiziranje podatkov, prav tako pa je podlaga za dobro energetsko in podnebno upravljanje ter spremljanje izvajanja ukrepov. Je nadgradnja SEAPa, ki so zajemali le področje energetike.

SECAP bi morale imeti vse občine, lahko pa se posamezne, še posebne občine združijo in imajo skupen SECAP.

Akcijski načrt za trajnostni energetski razvoj (SEAP) je Maribor pripravil leta 2011 in predstavlja nadgradnjo LEKa. V letu 2021 so izdelali Lokalno energetski podnebni koncept (LEPK), ki služi za izhodišče priprave SECAPa. Glavna usmeritev LEPKa je zagotavljanje prednosti ukrepov za zmanjšanje rabe energije in izboljšanje energetske učinkovitosti pred izgradnjo novih zmogljivosti za oskrbo z energijo.

V Podravju imata občina Ormož in občina Slovenska Bistrica izdelan SECAP.

6.3. Politike na območju Medžimurske županije

V Medžimurski županiji se izvajajo različne politike na področju socialnega varstva in energetike, usmerjene v boj proti energetske revščini. Ti politični ukrepi prispevajo k opolnomočenju ranljivih gospodinjstev, zmanjšanju stroškov energije in dolgoročnemu izboljšanju kakovosti življenja državljanov.

6.3.1. Socialni plan Medžimurske županije

Socialni načrt Medžimurske županije¹³¹ opisuje socioekonomsko in demografsko strukturo prebivalstva na območju županije, njihovo dostopnost do socialnih storitev in zmogljivost izvajalcev socialnih storitev. Določa cilje, ukrepe in aktivnosti za zadovoljevanje specifičnih potreb skupnosti in zagotavljanje visokega življenjskega standarda za vse prebivalce.

Ta strateški dokument je ključen za načrtovanje, razvoj in izboljšanje socialnih storitev na ravni županije. Njegov primarni cilj je zagotavljanje socialne varnosti, zaščite pravic uporabnikov ter izboljšanje kakovosti življenja. Dokument usklajuje lokalne potrebe in vire z nacionalnimi strateškimi prioritetami ter zakonodajnim okvirom, s posebnim poudarkom na najranljivejše skupine družbe.

Ena ključnih oblik podpore je zajamčena minimalna pomoč, ki omogoča kritje osnovnih življenjskih potreb posameznikov in gospodinjstev brez zadostnih dohodkov. Višina pomoči je prilagojena statusu in posebnim potrebam upravičenca. Po podatkih Ministrstva za delo,

¹³¹Socialni načrt Medžimurske županije za obdobje 2025-2027, <https://medjimurska-zupanija.hr/stg76537/wp-content/uploads/2025/02/Izrada-socijalnog-plana-Medimurske-zupanije-2025-2027-nacr.pdf>

pokojninskega sistema, družino in socialno politiko je v letu 2022 pravico do zajamčene minimalne denarne pomoči koristilo 3 % celotnega prebivalstva Medžimurske županije oziroma 3.144 oseb.

Poleg zajamčene minimalne denarne pomoči so v županiji na voljo tudi druge oblike socialnih pomoči, med drugim denarna pomoč za osnovne življenjske stroške, enkratni denarni prejemki, dodatki plačil za pomoč in nego ter socialne storitve, ki vključujejo subvencije za stanovanjske stroške, za katere je občina v letu 2022 namenila skupaj 458.371,30 evrov.

6.3.2. Akcijski načrt energetske učinkovitosti

Akcijski načrt energetske učinkovitosti Medžimurske županije¹³² želi določiti smernice za izvajanje politik izboljšanja energetske učinkovitosti. Cilj je doseganje prihrankov energije ob upoštevanju energetskih potreb regije, načel trajnosti in varstva okolja. V skladu z načelom »energetska učinkovitost na prvem mestu« se vsaka aktivnost presoja skozi prizmo zmanjšanja porabe energije in povečanja učinkovitosti glede na trenutno stanje.

Akcijski načrt vključuje tri ključne ukrepe za zmanjšanje energetske revščine:

1. Izvajanje izobraževalnih in informacijskih kampanj ter sodelovanje z institucijami in drugimi deležniki z namenom spodbujanja energetskega prehoda

Z obveščanjem javnosti o energetske učinkovitosti, obnovljivih virih energije, energetskih skupnostih in trajnostni mobilnosti prispevamo k zmanjšanju porabe energije, izpustov toplogrednih plinov in dolgoročnemu zniževanju stroškov energije.

2. Spodbujanje vgradnje sistemov na obnovljive vire energije v družinske hiše

Medžimurska županija od leta 2023 objavlja Javni razpis za sofinanciranje vgradnje sistemov za proizvodnjo električne in toplotne energije v družinskih hišah, da bi povečala proizvodnjo energije iz obnovljivih virov. Sofinanciranje je predvideno v fiksnem znesku za vgradnjo sistemov za proizvodnjo električne in toplotne energije iz obnovljivih virov, zajema namestitve kotlov na lesno biomaso, toplotnih črpalk, sončnih kolektorjev in sončnih elektrarn.

3. Spodbujanje boja proti energetske revščini

Ker predstavlja boj proti energetske revščini velik družbeni izziv Medžimurska energetska agencija d.o.o. izvaja projekt Interreg SI-HR I-PRODER, ki krepi sodelovanje in kompetence odločevalcev v boju proti energetske revščini. Poleg tega se preko programa LIFE projekt CEESSEN BENDER pripravljajo načrti za obnovo večstanovanjskih stavb s posebnim poudarkom na uporabnikih, ki jim grozi energetska revščina, z vključevanjem vseh ključnih deležnikov in identifikacijo potencialnih virov financiranja.

6.3.3. Razvojni načrt Medžimurske županije

Razvojni načrt Medžimurske županije¹³³ identificira ključne izzive in potenciale vseh razvojnih območij, opredeljuje strateške projekte, ki bodo postavili temelje za kontinuiran in trajnostni

¹³²Akcijski načrt energetske učinkovitosti Medžimurske županije za obdobje 2025-2027, https://www.medjimurska-zupanja.hr/images/sjednice_skupstine_2024/20/15.pdf

¹³³Razvojni načrt Medžimurske županije za obdobje do leta 2027, https://www.medjimurska-zupanja.hr/stg76537/wp-content/uploads/2022/07/Nacrt-Plan_razvoja_Medimurske_zupanje_2027.pdf

razvoj med izvajanjem načrta. Strateški in načrten pristop zagotavlja celosten razvoj vseh delov občine, s posebnim poudarkom na ustvarjanju pogojev za kakovostno življenje vseh njenih prebivalcev.

V okviru prioritete »zdrave, vključujoče in odporne družbe« je poseben poudarek na cilju učinkovite in dostopne zdravstvene in socialne oskrbe, v okviru katerega se bo izboljšala kakovost socialnih storitev. Prav tako je v okviru prioritete „zeleno in digitalno Medžimurje“ izpostavljen cilj povečanja energetske učinkovitosti in uporabe obnovljivih virov energije. Ta cilj vključuje ukrepe za izboljšanje energetske učinkovitosti in spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije v zasebnem in javnem sektorju. Posebna pozornost je namenjena obveščanju prebivalcev o pomenu energetske obnove in pomembnosti povečanja energetske učinkovitosti.

6.3.4. Trajnostno energetske in podnebni akcijski načrti (SECAP)

SECAP je ključni dokument, ki na podlagi zbranih podatkov trenutnega stanja opredeljuje jasne in natančne smernice za izvedbo projektov in ukrepov energetske učinkovitosti, rabe obnovljivih virov energije ter prilagajanja vplivom podnebnih sprememb na ravni mest in občin. Cilj teh ukrepov je do leta 2030 zmanjšati emisije CO₂ za več kot 55 %.

V Medžimurski županiji so se mesta Čakovec, Mursko Središče in Prelog ter občine Nedelišče, Sveti Juraj na Bregu, Gornji Mihaljevec, Donja Dubrava in Kotoriba pridružile h Konvenciji županov, pobudi Evropske komisije, katere glavni cilj je zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. V skladu s sprejetimi zavezami so bili izdelani akcijski načrti za trajnostni energetske razvoj in podnebne spremembe za tri mesta (SECAP mesta Čakovec¹³⁴, SECAP mesta Prelog¹³⁵, SECAP mesta Mursko Središče¹³⁶) in pet občin (SECAP občine Nedelišče¹³⁷, SECAP občine Sveti Juraj na Bregu¹³⁸, SECAP občine Gornji Mihaljevec¹³⁹, SECAP občine Donja Dubrava¹⁴⁰ in SECAP Občine Kotoriba¹⁴¹).

Pobuda se je konec leta 2015 razširila pod imenom Konvencija županov za podnebje in energijo, združuje pa lokalne in regionalne oblasti, ki so se prostovoljno zavezale k uresničevanju podnebno-energetskih ciljev Evropske unije. Podpisnike sporazuma povezuje skupna vizija razogljičenja in odpornosti mest in občin ob zagotavljanju dostopa državljanov do varne, trajnostne in cenovno dostopne energije ter zavzemanje za zmanjšanje emisij CO₂ in povečanje odpornosti na podnebne spremembe.

V nadaljevanju so predstavljeni ukrepi za boj proti energetske revščini, ki so vključeni v akcijske načrte mest in občin v Medžimurski županiji. Gre za načrtovane ukrepe medtem ko je

¹³⁴Akcijski načrt za trajnostni energetske razvoj in podnebne spremembe mesta Čakovec, https://www.cakovec.hr/dokumenti/sjednice/2019/gv/gv11/gv11_16_SECAP_grad_cakovec.pdf

¹³⁵Akcijski načrt za trajnostni energetske razvoj in prilagajanje mesta Prelog podnebnim spremembam, https://www.prelog.hr/articlefiles/6346_35947_secap-grad-prelog.pdf

¹³⁶Akcijski načrt za energetske in podnebno trajnostni razvoj mesta Mursko Središče, https://www.menea.hr/wp-content/uploads/2022/03/Grad-Mursko-Sredisce_SECAP_final.pdf

¹³⁷Akcijski načrt za energetske in podnebno trajnostni razvoj občine Nedelišče

¹³⁸Akcijski načrt za energetske in podnebno trajnostni razvoj Občine Sveti Juraj na Bregu

¹³⁹Akcijski načrt za energetske in podnebno trajnostni razvoj Občine Gornji Mihaljevec

¹⁴⁰Akcijski načrt za trajnostni energetske razvoj in prilagajanje podnebnim spremembam Občine Donja Dubrava, https://donjadubrava.hr/dokumenti/Donja_Dubrava_SECAP_v1_5.12.2023.pdf

¹⁴¹Akcijski načrt za trajnostni energetske razvoj in prilagajanje podnebnim spremembam Občine Kotoriba, <https://www.kotoriba.hr/storage/files/1/SAVJETOVANJA%20S%20JAVNOSCU/2024.g/SECAP%20KOTORIBA.pdf>

implementacija konkretnih instrumentov v pristojnosti mest in občin samih. V obstoječih dokumentih SECAP-ov lokalne samouprave v Medžimurju so identificirani štiri ukrepi, ki prispevajo k boju proti energetske revščini, pri čemer le trije SECAP-i (Nedelišče, Sveti Juraj na Bregu in Gornji Mihaljevec) obravnavajo problem energetske revščine:

1. Vzpostavitev in vodenje centra za energetske svetovanje (občine Nedelišče, Sveti Juraj na Bregu in Gornji Mihaljevec)

Predvidena je vzpostavitev lokalnega informacijskega centra, kjer bodo lahko zainteresirani občani, predvsem tisti, ki jim grozi energetska revščina, dobili nasvete o razpoložljivih možnostih financiranja s ciljem povečanja energetske učinkovitosti v svojih gospodinjstvih.

2. Ukrepi za spodbujanje in izobraževanje državljanov o energetske učinkovitosti in obnovljivih virih energije (Mesta Čakovec in Prelog ter Občine Nedelišče, Donja Dubrava in Kotoriba)

Cilj ukrepa je povečanje ozaveščenosti prebivalcev o pomenu energetske učinkovitosti in prilagoditve podnebnim spremembam, ob spodbujanju uporabe obnovljivih virov energije. S promocijo teh ukrepov se lastniki stanovanjskih objektov spodbujajo k pravilnemu ravnanju z energijo in energenti, kar vodi v zmanjšanje porabe energentov in vode, kar posledično pripelje do prihrankov pri porabi vode, toplotne in električne energije ter finančnih koristi.

3. Spodbujanje energetske obnove stanovanjskih stavb in/ali družinskih hiš za vse občane (mesta Čakovec, Prelog in Mursko Središče ter občine Nedelišče, Sveti Juraj na Bregu, Gornji Mihaljevec, Donja Dubrava in Kotoriba)

Ukrep zajema energetske zahtevne stanovanjske stavbe in družinske hiše z velikimi energetskimi izgubami, ki so posledica slabe toplotne izolacije in neučinkovitih ogrevalnih sistemov. Izvedba vključuje toplotno izolacijo zunanega ovoja objektov in zamenjavo dotrajanega stavbnega pohištva. Toplotna izolacija vključuje zunanje stene, strehe in strope ter preprečevanje nastajanja toplotnih mostov. V kombinaciji z energijsko učinkovitim stavbnim pohištvom ti ukrepi bistveno zmanjšajo porabo energije in stroške ogrevanja.

Potrebno je poudariti, da imata Občini Nedelišče in Sveti Juraj na Bregu dodaten specifičen ukrep, namenjen izključno občanom, ki jim grozi energetska revščina:

- **Sofinanciranje energetske obnove družinskih hiš za občane, ki jim grozi energetska revščina**

Ciljna obnova se nanaša na hiše v lasti občanov ranljivih skupin. Aktivnosti vključujejo toplotno izolacijo zunanega ovoja stavbe in zamenjavo stavbnega pohištva, s čimer se zmanjšajo energetske izgube ter izboljša kakovost bivanja.

4. Namestitev obnovljivih virov energije in/ali sistemov ogrevanja/hlajenja z visokim izkoristkom (mesta Čakovec, Prelog in Mursko Središče ter občine Nedelišče, Sveti Juraj na Bregu, Gornji Mihaljevec, Donja Dubrava in Kotoriba)

Cilj ukrepa je povečati energetske samozadostnosti ter znižati stroške energije z vgradnjo obnovljivih virov in visoko učinkovitih tehnologij. Namestitev fotonapetostnih sistemov za proizvodnjo električne energije iz sončne energije zmanjšuje odvisnost od fosilnih goriv ter prispeva k varovanju okolja. Posebna pozornost je namenjena uporabi naprednih sistemov

ogrevanja in hlajenja, vključno s toplotnimi črpalkami, sončnimi kolektorji in kotli na biomaso (peleti, briketi, sekanci in druga lesna biomasa).

Tehnologija ne le da zmanjšujejo porabo energije, temveč omogočajo tudi znatne finančne prihranke ter prispeva k ciljem energetske učinkovitosti in trajnosti.

5. Energetsko učinkoviti sistemi razsvetljave v gospodinjstvih (mesto Čakovec, občine Nedelišće, Sveti Juraj na Bregu in Kotoriba)

Ukrep vključuje spodbujanje vgradnje varčnih (LED) sijalk v gospodinjstvih. Zamenjava stare razsvetljave z novo, energetsko učinkovitejšo razsvetljavo zmanjša porabo in stroške električne energije ter poveča varnost in udobje v domovih.

Medžimurska županija z integriranim pristopom skozi socialne in energetske politike nudi podporo ranljivim skupinam, vključno z energetsko revnimi prebivalci. Z izboljšanjem socialnih storitev, zagotavljanjem subvencij za energetsko prenavo, spodbujanjem vgradnje obnovljivih virov energije ter izobraževanjem prebivalcev županija spodbuja gospodinjstva, da zmanjšajo stroške za energijo in povečajo odpornost na podnebne in energetske izzive. Ti ukrepi prispevajo k dolgoročnemu izboljšanju kakovosti življenja prebivalcev ter povečujejo odpornost skupnosti na izzive trajnostnega razvoja.

6.4. Politike na območju Varaždinske županije

V Varaždinski županiji obstajajo različne politike, ki so neposredno ali posredno usmerjene v boj proti energetske revščini, ter s tem povezane politike, s katerimi se izvajajo posamezni ukrepi, ki pripomorejo k zmanjšanju energetske revščine. Na to temo najbolj vplivajo politike, povezane z energijo in socialo, zato bodo obravnavane predvsem tiste politike, ki imajo pomembno povezavo s temo energetske revščine.

6.4.1. Socialni načrt Varaždinske županije

Socialni načrt Varaždinske županije 2014 - 2020¹⁴² prikazuje sociodemografske in gospodarske značilnosti županije, opisuje sistem socialne zaščite z institucionalnimi zmogljivostmi in zunanjimi ponudniki socialnih storitev po skupinah uporabnikov. Določene so prednostne naloge ter strateški in operativni cilji razvoja institucionalnih in neinstitucionalnih socialnih storitev za skupine z večjim tveganjem socialne izključenosti.

Po omenjenem načrtu enote lokalne in regionalne samouprave državljanom zagotavljajo več vrst denarne pomoči v skladu z nacionalno zakonodajo, lastnim regulativnim okvirom in fiskalnimi zmogljivostmi. Po zakonu o socialnem varstvu¹⁴³ pravico do nadomestila stroškov stanovanja in ogrevanja odobrijo in izplačajo enote lokalne in regionalne samouprave upravičencem do zajamčenega minimalnega prejemka, ki ga potrdijo centri za socialno delo. Standardni lokalni prejemki med drugim vključujejo stanovanjske subvencije, enkratne pomoči socialno ogroženim družinam, pomoč upokojencem in druge denarne pomoči nad zakonsko določeno višino glede na potrebe in proračunske možnosti.

¹⁴²Socialni načrt Varaždinske županije 2014 – 2020, <https://www.vzz.hr/dokumenti/strategije-planovi-i-izvjesca/socijalni-plan-varazdinske-zupanije-2014-2020.html>

¹⁴³Zakon o socialnem varstvu (Uradni list št. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

Po podatkih iz Socialnega načrta Varaždinske županije 2014 – 2020 so sredstva, porabljena za socialno varstvo v letu 2012 znašala 22.776.170 HRK v županijskem proračunu, 31.236.953 HRK v mestnih proračunih in 14.855.470 HRK v občinskih proračunih.

V času pisanja tega dokumenta je Varaždinska županija začela s projektom razvoja socialnega načrta za obdobje 2024–2026.

6.4.2. Razvojni načrt Varaždinske županije za obdobje 2021 do 2027

Razvojni načrt Varaždinske županije za obdobje 2021 do 2027¹⁴⁴ določa strateški okvir razvoja županije na podlagi predhodno izdelane analize stanja ter ugotovljenih razvojnih potreb in potencialov. Vsebuje ključne strateške usmeritve, kot so vizija, razvojne prioritete, specifični cilji, ukrepi in strateški projekti. Razvojni načrt Varaždinske županije je opredeljen z naslednjimi ukrepi, ki lahko ublažijo problem energetske revščine:

- Vlaganje v socialno infrastrukturo ter izboljšanje kakovosti in dostopnosti socialnih storitev
- Integracija in podpora ranljivim skupinam in marginaliziranim skupnostim
- Izboljšanje in krepitev človeških kapacitet na področju socialnega varstva
- Izboljšanje kakovosti življenja in socialne vključenosti hrvaških veteranov
- Spodbujanje energetske učinkovitosti in rabe OVE

6.4.3. Akcijski načrt za trajnostno energijo in podnebne spremembe (SECAP)

Evropska konvencija županov za podnebje in energijo združuje na tisoče lokalnih oblasti, ki so se prostovoljno zavezale k uresničevanju podnebnih in energetskih ciljev Evropske unije. Konvencija županov je bila ustanovljena leta 2008 v Evropi z namenom združevanja lokalnih oblasti, ki so se prostovoljno zavezale k doseganju in preseganju podnebnih in energetskih ciljev Evropske unije. Poleg predstavitve edinstvenega pristopa k aktivnostim, ki vplivajo na energijo in podnebje, po načelu "od spodaj navzgor" (angl. *bottom-up approach*), je uspeh te pobude kmalu presegel vsa pričakovanja. Danes združuje več kot 11 tisoč članov lokalne in regionalne oblasti v 55 državah, pri čemer izkorišča prednosti gibanja, ki povezuje številne deležnike po vsem svetu, ter metodološko in tehnično podporo, ki jo zagotavljajo pristojni uradi.

Podpisniki sporazuma podpirajo skupno vizijo za leto 2050: pospeševanje razogljičenja, krepitev zmogljivosti za prilagajanje neizogibnim vplivom podnebnih sprememb in omogočanje državljanom dostopa do varne, trajnostne in cenovno dostopne energije.

Podporna mesta se zavezujejo k ukrepom, da bodo podpirala 55-odstotno zmanjšanje toplogrednih plinov do leta 2030 ter sprejetja skupnega pristopa k obravnavanju blažitev podnebnih sprememb in prilagajanja nanje.

Da bi svojo politično angažiranost prenesli iz teorije v praktične ukrepe in projekte, se podpisniki sporazuma zavezujejo, da bodo v dveh letih po odločitvi lokalnega sveta predložili akcijski načrt za trajnostno energijo in podnebje (SECAP), v katerem bodo predstavljene ključne aktivnosti, ki jih nameravajo izvesti. Načrt bo vključeval osnovno evidenco emisij (BEI) za spremljanja

¹⁴⁴Razvojni načrt Varaždinske županije za obdobje od 2021 do 2027 https://www.varazdinska-zupanija.hr/media/k2/attachments/Plan_razvoja_Vara%C5%BEdinske_%C5%BEupanije_za_razdoblje_od_2021._do_2027._godine.pdf

prilagoditvenih aktivnosti ter oceno tveganja in ranljivosti (RVA). Strategija prilagajanja bi morala biti del SECAPa in/ali bi jo bilo treba razviti in vključiti v ločen planski dokument. Ta drzna politična zaveza označuje začetek dolgoročnega procesa, mesta so dolžna vsaki dve leti poročati o napredku pri izvajanju načrtov.

Do marca 2024 se je tej prostovoljni pobudi pridružilo 11.994 mest in občin 55 držav po vsem svetu, poleg evropskih mest so se Sporazumu pridružila tudi mesta drugih celin, kot so Mehika, Jordanija, Kazahstan, Tunizija, Maroko itd.

Na območju Varaždinske županije je sporazum podpisalo 11 mest in občin, ki zajemajo približno 96.662 prebivalcev.

Energetska revščina je postala nedavno tretji steber Konvencije županov, vsi podpisniki bodo morali s svojimi akcijskimi načrti in revizijami svojih akcijskih načrtov opraviti osnovno identifikacijo prebivalcev, ki živijo v energetske revščini ter zagotoviti morebitne ukrepe pomoči za občane na svojem območju.

V nadaljevanju so opisani ukrepi boja proti energetske revščini, ki so navedeni v akcijskih načrtih za energetske in podnebno trajnostni razvoj mest in občin Varaždinske županije. Gre za načrtovane ukrepe, odločitve o morebitnem razvoju in zagonu konkretnih instrumentov na področju energetske revščine pa so prepuščena mestom in občinam.

1. Vzpostavitev in vodenje centra energetskega svetovanja v Občini Petrijanec

V sklopu Akcijskega načrta za energetske in podnebno trajnostni razvoj Občine Petrijanec¹⁴⁵ je predviden ukrep vzpostavitve lokalnega informacijskega centra, kjer se bodo lahko občani, ki jim izpostavljeni tveganju energetske revščine, posvetovali o možnostih financiranja za izboljšanje energetske učinkovitosti v gospodinjstvih. Ukrep je bil razvit z namenom zmanjšanja tveganja energetske revščine v občini Petrijanec.

2. Izdelava Akcijskega načrta za boj proti energetske revščini v Občini Trnovec Bartolovečki

V sklopu Akcijskega načrta za energetske in podnebno trajnostni razvoj Občine Trnovec Bartolovečki¹⁴⁶ je predviden ukrep oblikovanja kriterijev energetske revščine v občini ter akcijskega načrta za sistematično zmanjševanje energetske revščine. Občina namerava v ta ukrep investirati približno 10.000 EUR.

3. Vzpostavitev info-centra za energetske svetovanje in pomoč energetske revnim v Občini Trnovec Bartolovečki

Ukrep zajema vzpostavitev info-centra po principu „one-stop-shop“, kjer bodo energetske revnim prebivalcem, kot tudi prebivalcem, ki so na pragu energetske revščine, zagotovljene ustrezne informacije in nasveti o uporabi obnovljivih virov energije ter ukrepnih energetske učinkovitosti,

¹⁴⁵Akcijski načrt za energetske in podnebno trajnostni razvoj občine Petrijanec, <http://petrijanec.hr/wp-content/uploads/2024/06/Akcijski-plan-energetski-i-klimatski-odr%C5%BEivog-razvitka-Op%C4%87ine-Petrijanec-Sustainable-Energy-and-Climate-Action-Plan-SECAP.pdf>

¹⁴⁶Akcijski načrt za energetske in podnebno trajnostni razvoj Občine Trnovec Bartolovečki, https://trnovec-bartolovecki.hr/cms/upload/dokumenti/SECAP_Op%C4%87ina%20Trnovec%20Bartolove%C4%8Dki.pdf

ki prispevajo k zmanjševanju energetske revščine, kot tudi o možnostih sofinanciranja dejavnosti na tem področju. Ukrep predvideva tudi krepitev energetske pismenosti energetsko revnih ter spodbujanje njihovega sodelovanja v različnih oblikah energetskih skupnosti. Za ta ukrep občina načrtuje dodelitev približno 10.000 EUR za vzpostavitev in 5.000 EUR letno po prvem letu.

4. Informiranje in izobraževanje o povečanju energetske učinkovitosti in zmogljivosti za uporabo OVE v stanovanjskem sektorju mesta Varaždin

Omenjeni ukrep je predviden v Akcijskem načrtu za trajnostno energijo in podnebje (SECAP) mesta Varaždin¹⁴⁷. Pomen formalnega in neformalnega izobraževanja o energiji, energetske učinkovitosti, obnovljivih virih in trajnostnem razvoju je poudarjen v številnih strateških dokumentih Republike Hrvaške, prepoznan pa je tudi zato, ker prinaša znatne prihranke energije in ni finančno zahtevno. Namen ukrepa je podpirati in spodbujati energetsko učinkovitost ter rabo obnovljivih virov energije v gospodinjstvih z ustreznim izobraževanjem in informiranjem občanov. Ukrep vključuje naslednje aktivnosti:

- spodbujanje in vzpostavitev systemske svetovalne podpore občanom in vsem drugim relevantnim deležnikom (upravnikom stavb) pri zagotavljanju informacij o možnostih energetske prenove, prednostih vlaganj v energetsko učinkovitost in možnostih (so)financiranja pri izvedbi projektov za povečanje energetske učinkovitosti in zmogljivosti za rabo OVE
- vzpostavitev koncepta one-stop-shop za pomoč državljanom pri izvedbi projektov, ki uporabljajo OVE in povečujejo energetsko učinkovitost.
- predstavitev primerov dobre prakse, po možnosti na lokalni ravni
- obveščanje o administrativnih postopkih, akreditirani opremi in certificiranih inštalaterjih sistemov, ki uporabljajo OVE.

Čeprav ta ukrep ni namenjen izključno reševanju problematike energetske revščine, predstavlja osnovo za razvoj prihodnjih ukrepov s posebnim poudarkom tej problematiki. Istočasno končnim uporabnikom omogoča pridobitev ključnih znanj ter zavedanja o energetske učinkovitosti, ki je predpogoj za dolgoročno zmanjševanje energetske revščine. Tovrstni ukrep je vključen tudi v akcijske načrte mest Ivanec, Ludbreg in Varaždin ter občin Jalžabet, Martijanec, Trnovec Bartolovečki in Veliki Bukovec.

5. Energetska obnova družinskih hiš in stanovanjskih objektov mesta Ludbreg

Ta ukrep je naveden v Akcijskem načrtu energetskega in podnebno trajnostnega razvoja mesta Ludbreg¹⁴⁸. Ukrep se nanaša na družinske hiše, ki imajo velike izgube energije zaradi slabe toplotne izolacije in neučinkovitega ogrevanja. Ukrep vključuje naslednje aktivnosti:

- obnova hišnih ovojev
- namestitev visoko učinkovitih sistemov ogrevanja/hlajenja z uporabo OVE in visoko učinkovitih prezračevalnih sistemov ali izboljšanje obstoječih sistemov
- zamenjava obstoječih sistemov priprave sanitarne vode s sistemi, ki uporabljajo OVE
- zamenjava notranje razsvetljave z učinkovitejšo

¹⁴⁷Akcijski načrt za energetske in podnebni trajnostni razvoj (SECAP) mesta Varaždin, https://varazdin.hr/upload/2023/05/secap_akcijski_plan_energetski_i_klimatski_odrzivog_646dbc93dfa6_3.pdf

¹⁴⁸Trajnostni energetski in podnebni akcijski načrt (SECAP) mesta Ludbreg <https://ludbreg.hr/wp-content/uploads/2020/07/Akcijski-plan.pdf>

- postavitve sistema za proizvodnjo električne energije iz OVE

Čeprav ta ukrep ni neposredno usmerjen na energetske revne prebivalce, smo mnenja, da ima ključno vlogo pri zmanjšanju njihovega števila. Poleg tega lahko služi kot temelj za razvoj ciljnih programov, namenjenih energetsko revnim prebivalcem, katerim bi omogočili občutno sofinanciranje energetske prenove njihovih domov. S tem bi učinkovito prispevali k izboljšanju njihovih življenjskih pogojev ter energetske učinkovitosti. Takšen tip ukrepa imajo v svojih akcijskih načrtih tudi mesta Ivanec in Varaždin in občine Jalžabet, Martijanec, Petrijanec, Trnovec Bartolovečki in Veliki Bukovec.

Na območju Varaždinske županije so v okviru akcijskih načrtov za trajnostni energetski razvoj in prilagajanje podnebnim spremembam (SECAP) opredeljeni trije specifični ukrepi boja proti energetske revščini ter dva ukrepa, ki lahko vplivata na energetske revne državljane. Pričakuje se, da bodo občine, ki imajo v svojih obstoječih SECAP-ih ukrepe, ki prispevajo k zmanjševanju energetske revščine, te ukrepe pri prihodnjih revizijah natančneje opredelile.

Mesta in občine Varaždinske županije so se prostovoljno pridružile Evropski konvenciji županov za podnebje in energijo, med njimi mesto Varaždin, Ivanec, Ludbreg ter občine Breznica, Cestica, Martijanec, Jalžabet, Mali Bukovec, Petrijanec, Trnovec Bartolovečki in Veliki Bukovec. Ta pobuda dodatno potrjuje njihovo zavezanost razvoju trajnostnih in podnebno bolj odpornih lokalnih skupnosti.

7. Primerjava politik v čezmejnem prostoru

Poglavje raziskuje in primerja obstoječe politike s ciljem prepoznavanja dobrih praks, ki bi jih lahko uporabiti na čezmejnem območju. Analiza zajema ključne vidike energetskega politik s posebnim poudarkom na ukrepih zmanjšanja energetske revščine. Ob upoštevanju različnih socialno-ekonomskih in regulativnih okvirov bo to poglavje preučilo možnosti prilagajanja in izvajanja uspešnih politik v novem kontekstu, s ciljem izboljšanja življenjskih razmer ter energetske učinkovitosti v čezmejni regiji.

7.1. Pregled politik na nacionalni ravni

- Nacionalne politike v Republiki Sloveniji:
 - Energetski zakon (EZ-2),
 - Nacionalni energetski in podnebni načrt (NECP),
 - Dolgoročna strategija energetske prenove stavb do leta 2050,
 - Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050,
 - zakon o oskrbi z električno energijo (ZOEE),
 - Uredba o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetskega revnih gospodinjstev,
 - Akcijski načrt za zmanjševanje energetske revščine.
- Nacionalne politike v Republiki Hrvaški
 - Energetski zakon,
 - Zakon o trgu električne energije,
 - Zakon o energetske učinkovitosti,
 - Zakon o obnovljivih virih energije in sproizvodnji z visokim izkoristkom,
 - Strategija energetskega razvoja Republike Hrvaške do 2030,
 - Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt Republike Hrvaške (NEPN),
 - Dolgoročna strategija prenove nacionalnega stavbnega fonda do leta 2050,
 - Nacionalni načrt za oživitev in odpornost,
 - Nacionalni akcijski načrt za energetske učinkovitost.

7.2. Pregled politik na regionalni in lokalni ravni

- Politike v pomurski regiji:
 - Regionalni razvojni program Pomurske regije 2021-2027,
 - Lokalni energetski koncept (LEK),
 - Trajnostni energetski in podnebni akcijski načrt (SECAP).
- Politike v Podravju:
 - Regionalni razvojni program Podravja 2021-2027,
 - Lokalni energetski koncept (LEK),
 - Trajnostni energetski in podnebni akcijski načrt (SECAP).
- Politike na območju Medžimurske županije:
 - Socialni načrt Medžimurske županije,
 - Akcijski načrt za energetske učinkovitost,
 - Razvojni načrt Medžimurske županije ,

- Trajnostni energetske in podnebni akcijski načrti (SECAP).
- Politike na območju Varaždinske županije:
 - Socialni načrt Varaždinske županije,
 - Razvojni načrt Varaždinske županije,
 - Trajnostni energetske in podnebni akcijski načrti (SECAP).

7.3. Priložnosti prenosa politik v čezmejnem območju

Zmanjšanje energetske revščine in izboljšanje življenjskih razmer energetske revnih državljanov v Sloveniji in na Hrvaškem izvajajo različne politike na državni, regionalni in lokalni ravni. Analiza je pokazala, da obstaja možnost prenosa politik na čezmejnem območju.

7.3.1. Priložnosti prenosa politik na nacionalno raven

Po opravljeni analizi nacionalnih politik izpostavljamo Uredbo o merilih za določanje in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev, ki je bila v Sloveniji sprejeta oktobra 2022 ter Akcijski načrt za zmanjševanje energetske revščine, ki ga je Vlada RS sprejela leta 2023 za obdobje treh let (2024 do 2026).

V Hrvaški so bili identificirani Program energetske prenove večstanovanjskih stavb do leta 2030, Program za zmanjševanje energetske revščine, ki vključuje uporabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na podpornih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje 2021–2025, ter Program energetske prenove družinskih hiš (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22).

Uredba na podlagi Zakona o oskrbi z električno energijo določa merila za opredelitev in oceno števila energetske revnih gospodinjstev. Cilj uredbe je izboljšati načrtovanje in izvajanje energetske in socialne politike na področju energetske revščine ter omogočiti pravičnejši prehod Slovenije v nizkoogljično družbo ter trajnostno gospodarstvo. Uredba opredeljuje pojem energetske revščine in osnovne energetske potrebe, ki vključuje stroške ogrevanja, priprave tople vode, hlajenja, kuhanja in razsvetljave.

Ministrstvo pristojno za energetiko je na podlagi Uredbe o merilih za opredelitev in oceno števila energetske revnih gospodinjstev pripravilo in Vladi Republike Slovenije predložilo ukrepe za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom zmanjšanja energetske revščine v triletnem akcijskem načrtu. Glavni cilj za obdobje 2024–2026 je vzpostavitev sheme za zmanjšanje energetske revščine, ki predstavlja ključen sklop ukrepov, ki se izvajajo sočasno in medsebojno podpirajo. Le na sistemski ravni je namreč mogoče dolgoročno zagotoviti celovit pristop k zmanjšanju energetske revščine.

Akcijski načrt določa tudi dva dolgoročna cilja za leto 2030, to je znižanje deleža energetske revnih gospodinjstev na med 3,8 % in 4,6 % ter vsaj 3.500 investicij na področju energetske učinkovitosti in rabe obnovljivih virov energije v energetske revnih gospodinjstvih do leta 2030.

Na Hrvaškem je 07.03.2025 Vlada Republike Hrvaške objavila Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti¹⁴⁹. Zakon opredeljuje pojem energetske revščine, ki ga Republika Hrvaška do sedaj ni definirala.

Ugotavljamo, da v nacionalni politiki Republike Hrvaške manjka predpis ali zakon po vzoru slovenske Uredbe o merilih za ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev, na podlagi katerega bi se lahko pripravili ukrepi za izboljšanje energetske učinkovitosti za namen zmanjševanja energetske revščine, kot tudi akcijski načrt po vzoru slovenskega Akcijskega načrta za zmanjševanje energetske revščine.

Čeprav Slovenija že ima podobne mehanizme, smo v Hrvaški identificirali naslednje politike, ki bi omogočile večjo dostopnost nepovratnih sredstev za energetske revne prebivalce v Sloveniji. S tem bi lahko Slovenija še dodatno izboljšala izvajanje svojih ukrepov.

- Program energetske prenove večstanovanjskih stavb do leta 2030 vključuje izvedbeni model, ki bo zagotavljal finančno podporo državljanom, ki so izpostavljeni tveganju energetske revščine.
- Program za zmanjševanje energetske revščine, ki vključuje uporabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na podpornih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje 2021–2025.
- Program energetske prenove družinskih hiš (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22) je sestavljen iz treh delov, pri čemer je eden namenjen državljanom, ki so izpostavljeni tveganju energetske revščine.

7.3.2. Možnosti prenosa politike na regionalni in lokalni ravni

Z analizo politik na regionalni in lokalni ravni smo ugotovili, da imajo v vseh štirih regijah politik podobne cilje in obseg.

V Sloveniji smo identificirali strateške dokumente ter Regionalne razvojne programe, ki se ukvarjajo z izzivi energetske revščine. Eden glavnih ciljev teh programov je izboljšanje energetske učinkovitosti stanovanj in stanovanjskih blokov, še posebej ranljivih skupin. To vključuje subvencije za energetske prenove, kot so zamenjava oken, izolacija stavb, energetske učinkovito ogrevanje in podobno. Eden od ukrepov je tudi zagotavljanje pomoči pri plačilu energentov za najrevnejša gospodinjstva. V okviru razvojnih programov so predvidena tudi izobraževalna ter svetovalna dejavnost za izboljšanje energetske pismenosti med prebivalstvom, še posebej v gospodinjstvih, ki so najbolj izpostavljena energetske revščini.

V Hrvaški smo identificirali socialne načrte, ki opisujejo socioekonomsko in demografsko strukturo prebivalstva na ravni županij, ocenjujejo dostopnost socialnih storitev in zmogljivosti njihovih izvajalcev ter določajo cilje, ukrepe in aktivnosti za zadovoljevanje specifičnih potreb skupnosti in zagotavljanje visokega življenjskega standarda za vse prebivalce.

Ti strateški dokumenti so ključni za načrtovanje, razvoj in izboljšanje socialnih storitev na ravni županije. Njihov primarni cilj je zagotavljanje socialne varnosti, zaščita pravic uporabnikov ter izboljšanje kakovosti življenja. Dokumenti usklajujejo lokalne potrebe in razpoložljive vire z

¹⁴⁹ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o energetske učinkovitosti (NN 40/2025), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_03_40_544.html

nacionalnimi strateškimi prioritetami in zakonodajnimi okviri, pri čemer posebno pozornost namenjajo najranljivejšim skupinam družbe.

V Sloveniji in na Hrvaškem so identificirani trajnostni energetske in podnebne akcijske načrti (SECAP), ki predstavljajo ukrepe boja proti energetske revščini, ki so vključeni v akcijske načrte mest in občin. Gre za načrtovane ukrepe, odločitev o implementaciji posameznih instrumentov so v pristojnosti mest in občin samih.

Na hrvaški strani, razen Akcijskega načrta za trajnostno energijo in podnebje (SECAP), trenutno ni strateških ali planskih dokumentov, ki bi energetske revščino prednostno.

Ugotavljamo, da bi morale hrvaške regije v svoje planske in strateške dokumente vključiti ukrepe in programe, ki se ukvarjajo z energetske revščino, po vzoru slovenskih regij, ki se v svojih regionalnih razvojnih programih ukvarjajo tudi z izzivi energetske revščine. Slovenske regije bi lahko po zgledu hrvaških oblikovale socialne načrte ali svoje obstoječe mehanizme dopolnile z načrti za razvoj in izboljšanje socialnih storitev iz teh strateških dokumentov.

8. Zaključek

Analiza politik na evropski, nacionalni in regionalni ravni kaže, da energetska revščina ostaja ključni izziv na čezmejnem območju Slovenije in Hrvaške. Evropska unija vse bolj poudarja potrebo po zmanjšanju energetske revščine z zakonodajnimi pobudami in finančnimi mehanizmi. Na nacionalni ravni obe državi s sprejetimi zakoni, nacionalnimi načrti in dolgoročnimi strategijami načrtujeta in izvajata različne politike za zaščito ranljivih skupin.

Opazili smo, da hrvaškim nacionalnim politikam manjka uredba oziroma zakon po vzoru slovenske Uredbe o merilih za ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev, na podlagi katere bi se lahko pripravili ukrepi za izboljšanje energetske učinkovitosti z namenom zmanjševanja energetske revščine, kot tudi akcijski načrt po vzoru slovenskega Akcijskega načrta za zmanjševanje energetske revščine.

Čeprav ima Slovenija podobne programe, smo na Hrvaškem identificirali Program energetske prenove večstanovanjskih stavb do leta 2030, ki vsebuje izvedbeni model za zagotavljanje finančne podpore državljanom, ki so izpostavljeni tveganju energetske revščine. Poleg tega obstaja Program za zmanjševanje energetske revščine, ki vključuje uporabo obnovljivih virov energije v stanovanjskih stavbah na podprtih območjih in območjih posebne državne skrbi za obdobje 2021–2025, ter Program energetske prenove družinskih hiš (NN 43/14, 36/15, 57/20, 83/21, 99/22), ki je sestavljen iz treh delov, pri čemer je eden namenjen državljanom na pragu energetske revščine. Ti programi bi omogočili večjo dostopnost nepovratnih sredstev za energetske revne prebivalce v Sloveniji, kar bi prispevalo k dodatnemu izboljšanju izvajanja obstoječih ukrepov.

V obeh državah so na regionalni in lokalni ravni identificirani Akcijski načrti za trajnostno energijo in podnebne spremembe (SECAP), ki predstavljajo ukrepe za boj proti energetske revščini, ki so vključeni v akcijske načrte mest in občin. Gre za načrtovane ukrepe, medtem ko je odločitev o implementaciji posameznih instrumentov v pristojnosti mest in občin samih.

V Sloveniji smo identificirali strateške dokumente in regionalne razvojne programe, ki naslavljajo tudi izzive energetske revščine, medtem ko na Hrvaškem na regionalni in lokalni ravni, razen Trajnostnih energetskih in podnebnih akcijskih načrtov (SECAP), trenutno ni strateških ali planskih dokumentov, ki bi prednostno postavljali energetske revščino. Zato bi morale hrvaške regije v svoje planske in strateške dokumente, po vzoru slovenskih regij, vključiti ukrepe in programe za reševanje energetske revščine. Slovenske regije bi lahko po zgledu hrvaških oblikovale socialne načrte ali svoje obstoječe mehanizme dopolnile z načrti za razvoj in izboljšanje socialnih storitev iz teh strateških dokumentov.

Hrvaške lokalne samoupravne enote nimajo konceptualno zasnovanih politik pomoči državljanom, ki živijo v energetske revščini, temveč se poslužujejo »ad hoc« ukrepov enkratne denarne ali socialne pomoči. To kaže na potrebo, da se nacionalne politike in instrumenti operativno razvijejo na lokalni ravni.

Skratka, integriran čezmejni pristop z izmenjavo znanj in dobrih praks lahko prispeva k razvoju skupnih politik in instrumentov za boj proti energetske revščini na čezmejnem območju. Možnosti za prenos politik med Hrvaško in Slovenijo predstavljajo priložnost za optimizacijo politik in krepitev ukrepov za zmanjšanje energetske revščine.